

evelâhîr

Poetry City

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

MAYIS - HAZİRAN - SAYI: 4
MAY - JUNE 2021

BIMONTHLY CULTURE, ART AND CITY MAGAZINE

Şiir - Şehir - Maraş

8 Başlıkta:

AFŞİN

In 8 Headers: Afşin

Kahramanmaraş'ın Yaylaları: Başkonuş ve Yavşan

Plateaus of Maraş: Başkonuş and Yavşan

7 Güzel Adam Edebiyat Müzesi

The 7 Beautiful Men Literature Museum

Mehmet Kırmızııkaya: Doğanın her şeyi güzeldir

Everything in nature is beautiful

Söyleşi:

Duran Doğan

Talking About The Museum

Tarihe Çıkanlar

Aşık Mahzuni Şerif

Emergents Of History

Naime Erkovan ile

Maraş'ta Bir Gün

A Day in Maraş with Naime Erkovan

INDEPENDENCE

Written by: Bülent Ata | Illustrated by: Çetele Kültür

ANKARA METROPOLİTAN
MUNICIPALITY
CULTURAL
PUBLICATIONS

COMIC
BOOK

İSTİKLÂL İLHAM VERİR...

**MİLLİ MÜCADELE'DE
KAHRAMANMARAŞ'IN
HİKÂYESİ ŞİMDİ İNGİLİZCE!**

**INDEPENDENCE
ÇIKTI!**

Türk Edebiyatının SÖZ'ü Devam Ediyor...

Sanat, Edebiyat ve Düşünce Dergisi *Yitiksöz*
Okurlarıyla Buluşmaya Devam Ediyor....

Evelâhir dergimiz bu sayıdan itibaren Türkçe ve İngilizce olarak iki dilde yayımlanacak. Bu şekilde *Evelâhir*, Kahramanmaraş'ımızın dünyaya açılan penceresi de olacak. İlk üç sayımızda da zaten dünyanın birçok şehir, edebiyat ve kültürlerine dair yazılarımız vardı. Bu sayıdan itibaren bu tür yazılara daha çok yer vereceğiz. Bir yandan dünyayı Kahramanmaraşlı okuyucularımıza taşırken, diğer yandan Kahramanmaraş'ımızı yurtdışına tanıtacağız.

Bu şuur ve sorumluluk duygusuyla, yeni "Yedi Güzel Adam"ların yetişmesini temenni ederek başlattığımız Kahramanmaraş Akademi ve Değerler Akademisi'nin bahar dönemini de geride bıraktık. Akademilere ilgi beklenenin üzerindeydi. Demek ki Kahramanmaraş'ta Yedi Güzel Adam'ı Yedi Güzel Adam yapan ruh hâlen nefes alıp vermeye devam ediyor. *Evelâhir* dergilerimize gösterilen ilgi de bu hareketin farklı bir vechesidir.

From now on our magazine *Evelâhir* will be published both in Turkish and English. Thusly, *Evelâhir* will become our Kahramanmaraş's window to the world. We already had articles on various cities, literatures and cultures of the world. From now on we will concentrate more on these essays. On one side we will introduce the world to our readers from Kahramanmaraş and on the other side we will introduce Kahramanmaraş to the world.

With this feeling of consciousness and responsibility, we completed the spring semester of Kahramanmaraş Academy and Values Academy that were initiated for new "Seven Beautiful Men" to come along. The interest shown to the academies were above our expectation. This shows that the spirit that made the Seven Beautiful Men what they are is still well and alive in Kahramanmaraş. The interest shown to our magazine *Evelâhir* is another facet of this movement.

Hayrettin GÜNGÖR
Mayor of Kahramanmaraş Metropolitan Municipality

KAHRAMANMARAŞ
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
KÜLTÜR-SANAT VE ŞEHİR DERGİSİ
KAHRAMANMARAŞ METROPOLITAN MUNICIPALITY
CULTURE-ART AND CITY MAGAZINE

Mayıs-Haziran 2021
Sayı: 4 Yerel Süreli
May-June 2021 Issue: 4 Local Periodical

Büyükşehir Belediyesi Adına İmtiyaz Sahibi
Concessionaire for the Metropolitan Municipality
Hayrettin GÜNGÖR

Yazı İşleri Müdürü / Editor in Chief
Duran Doğan

Yayın Danışmanı / Publishing Consultant
Yusuf Genç

Yayın Koordinatörü / Publishing Coordinator
Rıdvan Tulum

Editor / Editor
Ömer Yalçınova

Mütercim / Translator
Ahmet Ölmez

Tasarım ve Uygulama / Design and Application
Ali Şenocak

Kapak Tasarım / Cover Design
Ali Şenocak

Son Okuma / Last Read
Betül Durdu

ISSN: 2718-0662

Baskı
Kültür Sanat Basım Evi
Press Kültür Sanat Printing House

Baskı Adresi / Printing Address
Maltepe, ZB7-ZB11 2. Matbaacılar Sitesi,
Litros Yolu Sk, 34010
Zeytinburnu/İstanbul

Sertifika No / Certificate No.
44153

Sosyal Medya / Social Media
instagram - twitter - facebook
@evelahirdergisi

Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi
Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi
İsmetpaşa Mahallesi Azerbaycan Bulvarı, No: 25
Dulkadiroğlu / Kahramanmaraş

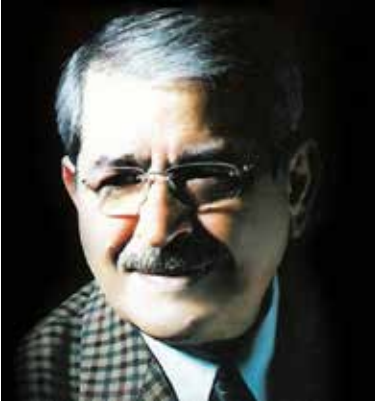
Headquarters and Mailing Address: Kahramanmaraş
Metropolitan Municipality, İsmetpaşa Mahallesi, Azerbaycan
Bulvarı, No: 25 Dulkadiroğlu / Kahramanmaraş

İÇİNDE

06

Tarihe Çıkanlar Emergents Of History

Selçuk Küpçük

12/Zaman Çizelgesi
Time Chart

Mehmet Işık

16

Sultanlar ve Makamlar Sultans And Posts

İbrahim Kanadıkırık

23

BAŞKONUŞ ve YAVŞAN YAYLALARI Güzeli Keşfetmek

24/Söyleşi:
MEHMET KIRMIZIKAYA

Abdullah Bilal

28/Ruhun Ve Bedenin Can
Bulduğu Yayla: Yavşan
The Plateau Where Spirit
And Body Finds Life: Yavşan
Ramazan Avcı

34/Söyleşi:
YUSUF KÖLELİ

Ömer Yalçınova

40/Başkonuş'a Gittiğim İlk Gün
The First Day I Went To Başkonuş
Ömer Yalçınova

44

Maraş'ta Bir An A Moment in Maraş

Yasin Mortaş

46/Maraş İçin Kalemişi
Çalışmaları
Hand Drawing Studies
For Maraş - I
Ömer Aksay

52

Dünya Edebiyat Şehri Direkli İrem Bahçesi Yurdu: Bağdat

City Of World Literature
Land Of The Garden
Of Eden: Baghdad

Mustafa Enes Anlamaz

58/Salgında Kalplere İyi
Gelen Bir Parıltı: Maraş Şiir
Ve Edebiyat Günleri

A Gleam Good For The Heart
During The Pandemic: Maraş
Poetry And Literature Event

Yıldız Ramazanoğlu

EKİLER

62

Maraş'ta Bir Gün A Day In Maraş Yeniden Gör See It New

Naime Erkovan

66/Lezzetin Mekânı

Delicacy Corner

Damak Çatlatan Lezzet:

Maraş Dolması

Palate Bending Delicacy:

Maraş Dolma

İlknur Avcı

71

7 GÜZEL ADAM EDEBİYAT MÜZESİ EDEBİYATIN RENGİ

72/Söyleşi:

DURAN DOĞAN

Ömer Yalçınova

76/Ziyaretçilere Sorduk:

Türkiye'nin En Büyük Edebiyat
Müzesini Gördünüz Mü?

We Asked the Visitors:

Did You See the Biggest

Literature Museum in Turkey?

Bengisu Ergüder

80

Pulsuz Mektuplar (4)

STAMPLESS LETTERS (4)

Hüseyin Yorulmaz
Mustafa Aydoğan

86/Maraş'ın Mahalleleri

Acemli'nin Kuş Evleri

Birdhouses Of Acemli

Bünyamin K.

90

Suluk Soluğa Üsküp II

Breathlessly Skopje II

İsmail Göktürk

94

Mahreç İşaretleri Geographic Indicators

Maraş'ın Bir Sembolü: Hartlap Bıçağı

A Symbol Of Maraş:
The Hartlap Knife

Ahmet Doğan İlbey

100/kahramanmaraş sütçü

imam üniversitesi rektörü

niyazi can'a açık mektup

an open letter to niyazi can,
the rector of kahramanmaraş

sütçü imam university

Mehmet Raşit Küçükürtül

106

8 Başlıkta: Afşin In 8 Headers: Afşin

Mehmet Koç - Bilal Alimpınar

110/Kültür Sanat Etkinlik:

Değerler Akademisi

Values Academy

Milli Mücadelenin 100. Yılında

100th Year of the War of

Independence

Kahramanlığın Destanı

The Epic of Heroism

ÂŞIK MAHZUNİ ve 1970'LERDEN BUGÜNE TÜRKÜLERİN DÖNÜŞÜMÜ

ÂŞIK MAHZUNİ and THE TRANSFORMATION OF TÜRKÜ FROM THE 1970's TO TODAY

Türkü formunun tematik ve teknik dönüşümünün karşılık bulduğu dönemin önemli isimlerinden birisi olan Mahzuni, 1960'lardan 70'lere uzanan çizginin en önemli politik ozan/âşık'ı hâlinde temsili bir fotoğraf koyar önümüze.

Mahzuni was an important person of the period where türkü faced thematic and technical changes. He also gives us a snapshot of himself as the important political ozan/âşık of the era that began in the 1960's and continued in the 1970's.

SELÇUK KÜPÇÜK

1- 1996 yılında Âşık Mahzuni ile müzik dergiciliğimiz adına önemli işler ortaya koymuş süreli yayınlardan olan *Müzikalite*'de önemli bir söyleşi yayınlanır. Orada Mahzuni'nin "âşıklık" ve "ozanlık" kavramıyla ilgili yöneltilen soruya verdiği cevabın Türkiye'de bir dönemi anlamak açısından arkeolojik kazı yapmaya oldukça müsait olduğunu düşünüyorum. Kastettiğim dönem 1960'lardan 1980'lere uzanan tarihsel aralıktır. Yani Türkiye'nin 1950'lerden itibaren kırdan kente, periferiden merkeze akan toplumsal basıncının 1960'larda 1. darbeyle durdurulup, devamındaki öyküde de (1970'ler) sosyolojinin hızla politikleştiği yıllar. Ki bu yüzden Ulaş Özdemir'in "70'li yıllar, Mahzuni Şerif'in yeniden doğuşuydu" cümlesi çok doğrudur.

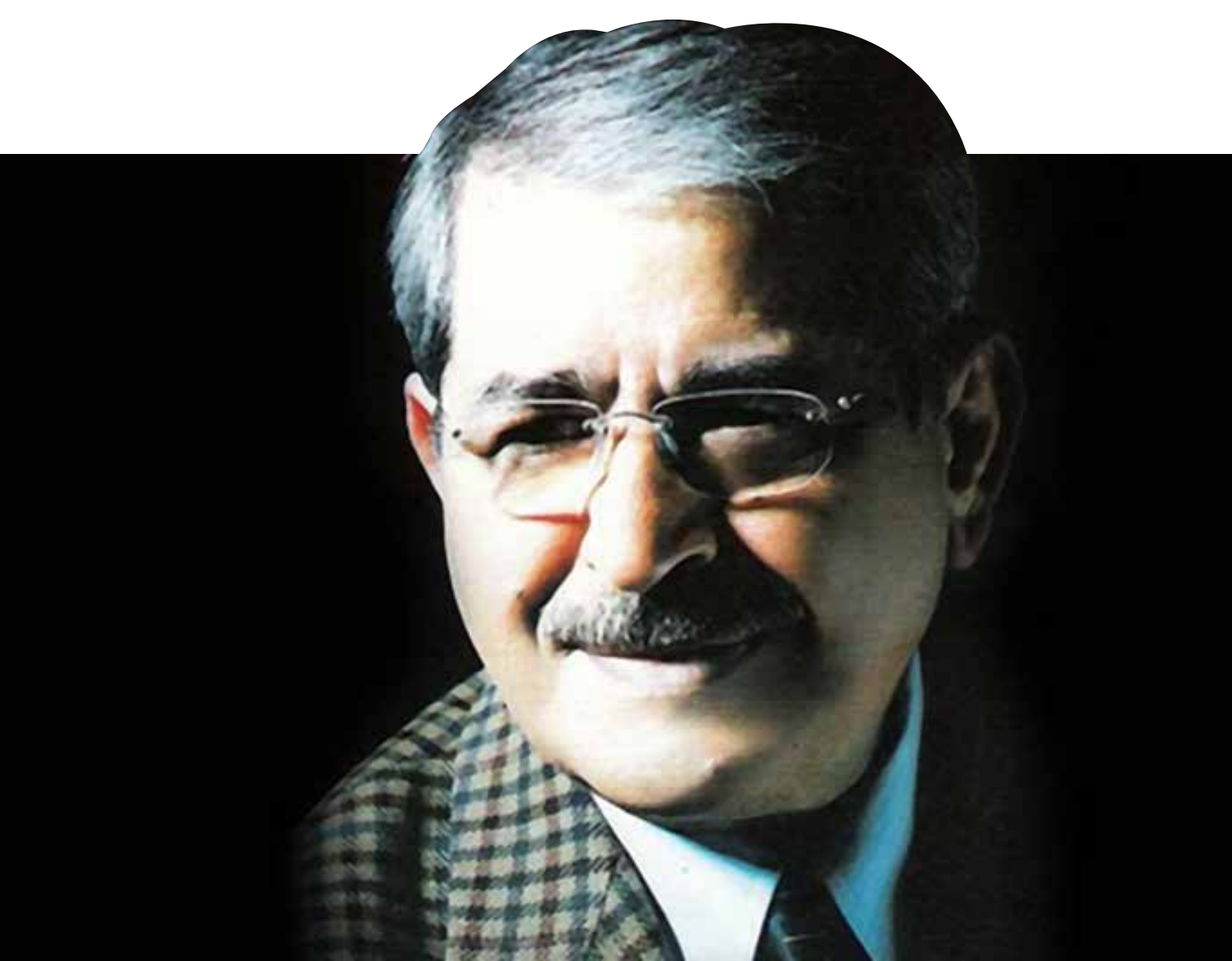
Söyleşide Mahzuni "âşıklık" için şöyle

diyor: "Âşıklar, eli sazlı, özellikle bir çoğu saraylarda, Bergâhlarda, Aynağâhlarda, hançadılarında, Kaan çadırlarında dalkavukluk yapan, sazı meddahlardır". Ozanları ise iktidar karşısında halktan yana duran, "başlı başına bir kavganın ismi" biçiminde tanımlıyor. Kendisine, neden "âşık" kelimesini kullandığı sorulduğunda ise "Toplumumuz âşık ismine saygı göstermiştir. Ben de bu ismi kullanmaktan arlanmadım" cevabını veriyor. Âşık ve ozan kimliklerinin iktidar-sanat ilişkisi üzerinden Mahzuni'nin iddia ettiği gibi çözümlenmesi meseleyi bence bütünüyle açıklamakta yetersiz. Çünkü aynı zaman dilimi içerisinde sadece Mahzuni değil, Türk solunun farklı kompartimanlarıyla ilişki kurup, 1960'ların ikinci yarısından 1970'lere uzanan politikleş-

me sürecinde "âşık" tanımlamasını tercih eden birçok isim söz konusu. Kuşkusuz bunların en gösterişlisi Âşık İhsani olsa gerek. 1950'lerde Demokrat Parti ile ilişkisi olan İhsani, 27 Mayıs darbesinin ardından irtibatı kopartıp, Türkiye İşçi Partili olur mesela. Keza benzer muhalif duruş içerisinde anabileceğimiz Âşık Davut Suları, Âşık Daimi, Âşık Âli İzzet vs. de anılabilir. Ben âşıklık ve ozanlık tanımlamasının iktidar-sanat ilişkisi yerine 1970'lerin politik öyküsü ile açıklanabilirliğine daha yakınım. Kaldı ki Türk sağının en gösterişli politik ozanı, Arif Şirin'in başından itibaren kendisine "ozan" dediğini biliyoruz.

2- 1970'ler, siyasetin demokratik mekânlarının -sebepleri çok ayrı yazı konusu olmakla beraber-işlevinin yerine gelemediği yıllardır. Bu işlev sokağa

1- In 1996, an important interview with Âşık Mahzuni gets published in Müzikalite, an important periodical that had put great work as a music magazine. I think that Mahzuni's responses to questions regarding the "âşıklık" and "ozanlık" concepts are very suitable to make archaeological excavations on a certain period in Turkey. The period I'm talking about is the historical gap between the 1960's and the 1980's. After the 1950's people started migrating to cities from villages and this social pressure that was flowing from the periphery to the centre was stopped by the first coup-d'état in the 1960's. In the ensuing years (1970's) the society faced rapid politicization. This is the reason why Ulaş Özdemir's "The 70's witnessed the rebirth of Mahzuni Şerif" quote is very correct.

This is what Mahzuni says on "âşıklık" in the interview: "Âşıklar are saz players whom dwell as sycophants in palaces, courts, marquees and tents of the khan, they're jesters with a saz". On the other hand ozans are those who stand beside the people against the government, they're "a personified struggle all by themselves." When the interviewer asks him why he is called as "âşık", he responds as such: "Our people paid respect to the word âşık, so I wasn't ashamed in using this name." Of course, to designate the âşık and ozan identities within the scope of government-art relations as Mahzuni has stated is not enough to illuminate the matter. Because in the same period of time not only Mahzuni, but a lot of other names in relation to the left also chose the "âşık"

title during the politicization that began in the middle of the 1960's and continued on in the 1970's. The most flamboyant of these was indubitably Âşık İhsani. Although İhsani had relations with the Democrat Party in the 1950's, after the May 27 coup he severed his connections and sided with the Turkish Labour Party. Âşık Davut Sulari, Âşık Daimi, Âşık Ali İzzet etc. were showing a similar opposition stance. I believe that the âşık and ozan terms could be understood with the politic story of the 1970's instead of the artist-government relations. Besides, the most famous folk poet of the Turkish right Arif Şirin was always known as an "ozan".

2- The 1970's were times when the democratic settings of politics became dysfunctional—the reasons of which are a

taşınca hayatın bütün kompartımanları ikiye bölündü kaçınılmaz olarak. Sine-madan, edebiyata, şehirlerden köylere kadar. Dolayısı ile 1950'lerden itibaren bağlamasını kapıp kırdan kente gelen âşık/ozan da bu politikleşmeden nasibini aldı. Türk Solu'nun temsilini bir anlamda Âşık Mahzuni, Türk sağı'nın temsilini ise Ozan Arif üzerinden pekala açıklamak mümkün o yıllar için.

Türkü dediğimiz formun mekânı netice itibarıyla kır. Ancak 50'lerden itibaren farklı gerekçeleri içerisinde barındıran sebepler yüzünden kentlere doğru çok önemli bir göç dalgasını görüyoruz. Bu mekân değişimiyle beraber türküler manidar farklılaşmaya doğru evrildi. Bu evrilmenin tematik ve teknik boyı var. Kırın sınırlı, durağan, anonim hayatı karşısında kent hızın, yabancılaşmanın, ekonomik mücadelenin, cemaat örüntüsünden kopup bireyselleşmenin ve politikleşmenin adresidir aynı zamanda. Ses sınırları, varoluşu gereği en çok bir köy odasında küçük insan topluluklarına yeten bağlama da kentte teknik olarak gelişim göstermek zorunda kaldı. Gazinoların dinleyici profili mesela bu göç dalgası ile birlikte yeniden şekillenmek zorunda kalınca, türküler de kendisine yer buldu sahnede. Ama bağlama, gazino gibi büyük mekânlara göre biçimlenmediği için bir volüm ve icra sorunu ortaya çıktı. Bu zorunluluk doğal olarak elektro bağlamayı doğurdu mesela.

Türkü formunun tematik ve teknik dönüşümünün karşılık bulduğu dönemin önemli isimlerinden birisi olan Mahzuni, 1960'lardan 70'lere uzanan çizginin en önemli politik ozanı/âşık'ı hâlinde temsili bir fotoğraf koyar önümüze. Manyetik bağlanmış bağlamasını tuttuğu plak ve kaset kapakları üzerinden bu teknik değişimi pekâlâ görmek mümkün. Bu teknik gelişim konusunda kuşkusuz anılması gereken çok kıymetli isimler söz konusu. Orhan Gencebay, Erkin Koray, Vedat Yıldırım, Özer Şenay, Ragıp Akdeniz kesinlikle ilk sırada anılması gerekenler.

3- Neşet Ertaş ile Mahzuni'nin aynı dönemde, yani türkünün, ozanın, âşık'ın kırdan kente geliş sürecinde senkronik

olarak müzik tarihimize büyük katkıları söz konusu. Babasından devraldığı türkü birikimini kente taşıyıp, türkü formunun, modernleşmeye dair travmatik öykümüzü yakalamasına katkı sunan Neşet Ertaş bu anlamda devletin, TRT'nin yapamadığını âdeta tek başına gerçekleştirmiştir diyebiliriz. Mahzuni ise bahsi geçen sürecin politik dilidir. Neşet Ertaş irfan, tasavvuf birikiminin kentte dönüşümünü sağlarken, Mahzuni sokağa taşan kitlelerin toplumcu sesini temsil etmiştir bir bakıma. Bunların yanı sıra ikisi de kendilerine mahsus yeni türküler üreterek, türkünün modern dünyayı, modern insanı yeniden tanımlamasına imkân aralamışlardır. Kayıt teknolojisi ile beraber nihayete eren anonimleşme öyküsünün ardından her iki isim geleneksel birikimin ötesine geçerek kentte yeni besteler yapmışlardır. Bu hem yeni bir durum, hem çok işlevsel bir alanı karşılar. İşlevsel çünkü, İstanbul'un kenar mahallerine eklenmeye çalışan gecekondu semtlerindeki göçün öznesi insan-

ların muhatap kaldıkları yeni bir dünya söz konusu. Bu yeni dünyayı, varoluş salt kır ile sınırlı geleneksel türküler artık tanımlamakta yetersizdir. Bu yüzden, Neşet Ertaş ve Mahzuni 1970'lerin travmatik modernleşme öyküsünden, politikleşme maceramıza kadar periferinin değişik boyamlarının müzikal ihtiyaçlarını üreten, bunu üretirken gelenek ve modernleşme ilişkisinin kopmadan dönüşümünü ortaya koyan bir temsil taşırlar.

1970'lerde özellikle Anadolu Pop/Rock hattının taşıyıcı öznelere Cem Karaca, Selda ve Edip Akbayram'ın repertuarını zenginleştiren isimlerin başında onlar bulunmaktadır. Sadece bu gibi politik sulara giren isimler değil, Gülden Karaböcek'ten İbrahim Tatlıses'e, "piyasa" kavramının içini dolduran arabesk müzik sanatçılarının da Mahzuni bestelerini yorumladığını görmek, meseleyi salt sanat-politika ilişkisiyle açıklamaya kalkışmanın yetersizliğinin altını çiziyor bence. Bir anlamda Neşet Ertaş ve Mahzuni arayış

matter of a whole different essay. When this function spilled to the streets every part of life inevitably divided into two. This was seen in cinemas, literature, cities and villages. Thus the âşık/ozan who grabbed his saz and came to the city after the 1950's took his share of this politicization. In those years you could've satisfactorily explain the representation of the Turkish Left with Âşık Mahzuni and the Turkish Right with Ozan Arif.

The home of the form we call türkü ("folk song") is the countryside. But we see a very important wave of migrants coming to the cities for various reasons after the 1950's. With this change in place türkü also changed considerably. There is a thematic and a technic dimension to this change. Unlike the limited, idle and anonymous life of the countryside, the city was the place of speed, alienation, economic struggle, individualization by breaking off from society and politicization. Since the baglama was played

in a village room to a small audience it also needed a technical improvement to address the city folk. When the people going to bars changed with this wave of migration, türkü also found a place for itself on the stage. But since the baglama wasn't designed to be played in a large area like a bar, there was a volume and performance problem. This is the reason why the electro-baglama was created.

Mahzuni was an important person of the period where türkü faced thematic and technical changes. He also gives us a snapshot of himself as the important political ozan/âşık of the era that began in the 1960's and continued in the 1970's. We could easily see this change with his record and cassette covers where he holds a baglama with magnetic strings. There are a lot of valuable names that contributed to this technical advancement. Orhan Gencebay, Erkin Koray, Vedat Yıldırım, Özer Şenay and Ragıp Akdeniz are the first names to be mentioned.

3- Neşet Ertaş and Mahzuni contributed greatly to our music history in the same era when things like türkü, ozan and âşık were leaving the countryside for the city. Neşet Ertaş took what his father had left in the name of türkü and caught our traumatic story of modernization in türkü form and thus did something the TRT couldn't do all by himself. Mahzuni is the political tongue of the said era. On one side Neşet Ertaş was converting wisdom and Sufizm to the city and on the other side Mahzuni was representing the socialist voice of the masses in the streets. Aside from this, both of them created new types of türkü and redefined türkü to the modern world and the modern person. With the help of recording technologies both of these names escaped anonymity and created new songs for the city while going beyond their cultural accumulation. This was something new and quite functional. This was functional because the world of the migrants who lived in slums and ghettos were the subject of these songs. The songs of the countryside and the limited traditional songs were not enough to define this new world. This is why Neşet Ertaş and Mahzuni created much needed music for our traumatic modernization story in the 1970's and our politicization adventure. They also maintained the link between tradition and modernization during this transformation.

These are the leading names that enriched the repertoire of Anatolian Pop/Rock singers of the 1970's such as Cem Karaca, Selda and Edip Akbayram. Of course, aside from these singers who have close contact to politics, arabesque music performers who give much more importance to "business" such as Gülden Karaböcek and İbrahim Tatlıses also covered songs of Mahzuni. This just shows that this wasn't a simple relationship between art and politics. In one sense Neşet Ertaş and Mahzuni were feeding "business" that was looking for new sources. Also bars that are associated with business and entertainment were also a setting for Mahzuni and he shared the same stage in the 1977-78 İzmir Fair with

içerisine giren piyasa'yı üretimleri ile besleyen kaynak gibidirler. Hatta piyasa ve eğlence kavramıyla birlikte anmamız gereken "gazino"da da Mahzunî'nin sahne aldığı, İzmir Fuarında 1977-78 yıllarında İbrahim Tatlıses, Bülent Ersoy gibi isimlerle aynı mekânı, aynı dinleyiciyi paylaştığını, yine bir dönem Tepebaşı Aile Gazinosu'nda da çıktığını düşündüğümüzde bu genişleyen dinleyici halkasının boyutları pekâlâ berraklaşıyor.

4- Türk Solunun Sovyet ideolojisinin ürettiği "halkçılık" retoriğinden mülhem 1970'lerin sosyalizmi bir hayli kır, köy ve halk merkezlidir. Ozanların aynı yıllarda önemsenmesinin bir öyküsünü de buradan kavramak gerekli. Dolayısı ile sol yumruğunu havaya kaldırmış bir ozan, 1970'lerin en iyi ozanıdır aynı zamanda. O yıllarda çok popüler olmuş ama bugün adı artık anılmayan birçok ozan bulmak mümkün. Mahzuni ise bu süreçte salt sloganik eserlerle yetinmeyip, toplumun farklı meselelerine yönelerek, bunu süreklilik hâlinde plakları, kasetleri ile yeniden üreterek kendine mahsus özel bir alan araladı.

Hatta şunu söylemek mümkün ki, batılı ve doğulu enstrümanlardan kurulu orkestraların yapamadığını, âşıklar/ozanlar ellerine aldıkları bir tek bağlama ile dinleyicide -kuşkusuz içerisinde ajitatif tesirler barındıran söylemleriyle- beklenen politik aidiyet duygusunu inşa ederek, kullanışlı siyasal bir işlev ortaya koymuşlardır. Bunu Moğollar grubundan Cahit Berkay, Mahzuni ile bir konserde karşılaşmasını anlatırken dile getirir: "72-73 yıllarında, şimdiki Lütfü Kırdar Kongre Salonu'nda -orası eskiden kapalı spor salonuydu- bir geceye katılacaktık. Her zaman olduğu gibi çıktık, saatlerce kan ter içinde malzemeleri kurduk, işte davullar, amfiler...

Çaldık, söyledik. Sonra da aynı şekilde eşyaları topladık ve indik.

Bizden sonra, elinde bağlamasıyla bir adam sahneye çıktı. Oturdu ve hemen çalmaya başladı. Ortalık inliyor! Seyirci, müthiş coştı: 'Kahrolsun Amerika! Kahrolsun faşizm!' sloganları havada uçuşuyor. Biz de o sırada hâlâ aşağıda eşya topluyoruz! Adam bir bağlamayla, bizim onca enstrümanla yaptığımızdan daha büyük bir enerji oluştuyordu".

Benzer gösterişli, ajitatif etkiye Ozan Arif'in de sahip olduğu tartışma götürmez. Lakin müzik ve politika ile ilgili bütün literatürde 1970'leri açıklarken Âşık Mahzunî'nin anılıp, Ozan Arif'in es geçilmesi ancak bile isteye görmezden gelme ile açıklanabilir. Ben ikisinin de temsil gücü ve 70'lerin politik müzik tarihi açısından önemli olduğu kanaatindeyim. Murat Meriç mesela *100 Şarkıda Memleket Tarihi* kitabını yazarken Mahzunî'nin "Katil Amerika" plağını tanıtıyor ama Ozan Arif'in Sovyet emperyalizmini eleştiren türkülerini yok sayıyor. Oysa bir dönemin arkeolojik kazısını bu biçimde yanlı okumaya çalışmak, fotoğrafın bütünü görmemize imkan tanımaz.

5- 1962 yılında Ankara Cebeci'de bir açık hava sinemasındaki konserde ilk kez sahne alıyor Mahzuni. Söylediğine göre o konserde Âşık Davut Sulari, Âşık Daimi, Ali Ekber Çiçek, Neşet Ertaş gibi önemli isimler de yer alıyor. Mahzunî'nin bu ilk sahne tecrübesinin detaylı öyküsünü ise yine o dönemin önemli ozanlarından Mahmut Erdal'ın söyleşisinden de öğrenmek mümkün. Seyfi Doğanay, Sabahat Akkiraz gibi saygın isimlerin ortaya çıkmasında emeği geçen Erdal, Mahzunî'nin sahne aldığı programın Türkiye genelinde ilk kez yapılan Hacı Bektaş Veli gecesi olduğunu, Ruhi Su'nun da geldiğini belirtip şöyle devam ediyor: "O sırada kısa boylu, kara birisi yanıma geldi. Benimle tanışmak istediğini söyledi. Adı Mahzuni Şerif miş. Elinde de sazı vardı. Bir şeyler çalmasını söyledim. 'İşte gidiyorum çeşmi siyahım / Aramızda dağlar sıralansa da...' türküsünü ilk kez orada dinledim. Çok duygulandım. Onun niye geceye katılmadığını sordum. 'Beni kim ne yapсын' dedi. Hemen tertip komi-

tesindeki-
lere gittim.

Mahzunî'nin de
adını sanatçılar
arasına yazdırdım".

Mahmut Erdal, ilerleyen
günlerde Mahzunî'ye İstanbul'a
gitmeyi önerdiğini belirtiyor. Kendisinin
de çalıştığı Grafson firmasına götürüyor
Mahzunî'yi. Firma sahibi daha dinlemeden,
olumsuz cevap veriyor önce. Bunun üzerine
Erdal, ya kendi kontratını iptal etmesini ya da
Mahzunî'ye plak yapmasını istiyor. Plakların
yayınlanması ardından ise çok tutulduğunu
söylüyor. Ama burada ilginç olan, Mahmut Erdal'ın
anlattığı bu önemli iki olay (sahneye çıkışı ve
plak yapması) ile ilgili olarak Mahzunî'nin
mevcut söyleşilerinde hiç bahis açılması.
Zaten Erdal da buna sitem ediyor: "Bir
dergide okuduğuma göre 'beni plakçılar keşfetti'
 demiş Mahzuni. Benim ismi vermese de olurdu,
ama en azından 'bir arkadaş götürdü beni
plak firmasına' deseydi... Âşık Mahzuni
sevmediği herkese karşı plak yapmaya
başlamıştı. Bir zaman geldi Âşık Veysel için
'Kör milletin kör aşığı / Toprak başına
çalınsın' diye plak yaptı". Ancak Mahzuni
kendisi ile yapılan başka bir söyleşide bu
sefer Âşık Veysel'i olumlar ve "Benim çok
saydığım, sevdiğim bir babadır Veysel" der.

names like İbrahim Tatlıses and Bülent Ersoy.

He also took stage in Tepebaşı Family Bar.(5)

All this helps us see the range of his audience more clearly.

4- Since the Turkish Left was inspired by the "populism" of the Soviet ideology, the socialism of the 1970's was centred on the countryside, village and the people. The importance given to ozans elevated during these years as well. Therefore, an ozan who raised his left fist was also the best ozan of the 1970's. It's possible to find many ozans who were popular in the day and hardly mentioned today. Mahzuni didn't stop with slogan-like works and he drew attention to different issues of the public perpetually within the special area he designated himself with his records and cassettes.

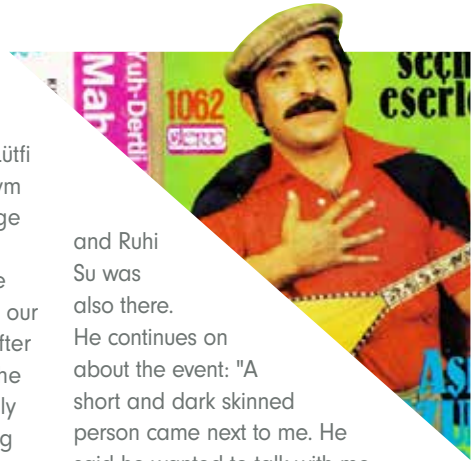
We could also say that orchestras filled with Eastern and Western instruments couldn't do what âşiks and ozans did with a single baglama—while, of course, using agitative effects.

They formed a functional political body by building the political sense of belonging. Cahit Berkay of the mu-

sic group Moğollar reminisces his encounter with Mahzuni at a concert as such: "In 72 or 73 we were going to attend a concert at Lütfi Kırdar Congress Centre (it was a gym back in the day). We got up on stage and worked very hard in setting up our drums, amplifiers and stuff... We played and we sang. Then we took our equipment and got off the stage. After us, a man with a baglama got on the stage. He sat down and immediately started to play. The place was going wild! The audience was exuberant: "Damn America! Damn fascism!" slogans were all over the place. We weren't even done with packing up at that time! That man, with just a baglama created more energy than we created with many instruments".

There's no doubt that Ozan Arif had the same exuberant and agitative effect. But in all literature regarding politics and music, when it comes to the 1970's we can see that while Âşık Mahzuni is mentioned, Ozan Arif is omitted. This could only be intentional. I believe that both of these musicians were powerful representatives and important figures in the political music history of the 70's. Murat Meriç, in his book History of Our Country in 100 Songs mentions Mahzuni's "Killer America" record but he doesn't mention Ozan Arif's critical songs on Soviet imperialism. Conducting the archaeological excavation of an era with a bias like this would disallow us to see the whole picture.

5- In 1962, Mahzuni took the stage for the first time in an open-air cinema in Cebeci, Ankara. According to him important names like Âşık Davut Sulari, Âşık Daimi, Ali Ekber Çiçek and Neşet Ertaş were also at that concert. It's possible to learn the details about Mahzuni's first stage experience from his interviews with the ozan Mahmut Erdal. Respectable people like Seyfi Doğanay and Sabahat Akkiraz also has Erdal to thank for being popular. According to him, this program where Mahzuni took the stage was the first nationwide Hacı Bektaşî Veli event

and Ruhi

Su was

also there.

He continues on

about the event: "A

short and dark skinned

person came next to me. He

said he wanted to talk with me.

Apparently his name was Mahzuni

Şerif. He had a saz in his hand. I asked

him to play something for me. That was

the first time I listened to the 'I am going

my eyes of black / Even if mountains get

in the way...' song. I got very emotional.

I asked him why he wasn't participating

in the event. He said 'Who would want

a person like me'. I immediately went

to the organization committee and wrote

his name in the list of participating

artists". Mahmut Erdal says that in the

following days he advised Mahzuni to

come to Istanbul. He later on took Mah-

zuni to Grafson, a company he worked

at. The owner initially rejects him without

even listening to his songs. At this moment

Erdal says that either his contract

is going to be terminated or he's going

to produce a record for Mahzuni. He

says that Mahzuni was liked by many

after the records were released. The

interesting thing here is that these two

important events (taking the stage and

releasing the records) cannot be seen

in the interviews of Mahzuni. Erdal also

reproaches him for this: "I've read in

a magazine that Mahzuni said 'record

labels discovered me'. I don't care if

he doesn't mention my name but he

could've at least said 'a friend took me

to a record label'... At one point Âşık

Mahzuni started releasing songs about

people he didn't like. He even had a

song about Âşık Veysel which went like

'The blind âşık of the blind people / May

your head be filled with earth!'. But in

another interview, Mahzuni talks posi-

tively on Âşık Veysel saying that "Veysel is

an elder I respect and love".

TIME CHART ZAMAN ÇİZELGESİ

TARİH ÖNCESİ ÇAĞLARDAN GÜNÜMÜZE KAHRAMANMARAŞ - III

KAHRAMANMARAŞ FROM PREHISTORY TO PRESENT - III

Bizans, Haçlı Kontluğu, Anadolu Selçuklu, Zengiler, Danişmentliler ve Ermeniler arasında sürekli olarak mücadele alanı hâline gelen Maraş ve çevresi sık sık el değiştirdi. Bu siyasi ve askeri karışıklıkta ise bölge büyük bir tahribata uğradı.

Maraş and its surrounding areas changed ownership frequently in the ensuing years due to the struggle between Byzantines, crusaders, Anatolian Seljuks, Zengids, Danishmendids and Armenians. This political and military disorder left great damages to the area.

MEHMET İŞİK

Maraş'ın Türkler Tarafından Fethi ve Moğol İstilasası Dönemi

Sultan Alparslan'ın emriyle, Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ın yanında Anadolu'nun fethine yönelik Afşin Bey ile Emir Buldacı 1085 tarihinde Maraş ve çevresini fethettiler. Bir müddet sonra şehrin büyük bir bölümü tekrar Bizans'a bağlı hareket eden Ermenilerin eline geçti. Çok geçmeden Türkleri Anadolu'dan atmak, Kudüs'ü Müslümanlardan geri almak amacıyla I. Haçlı Seferi başladı. Bu sefer sırasında Godefroi de Bouillon kumandasındaki Haçlı birlikleri Maraş'ı ele geçirdi. Bizanslılar, Haçlılar ve Ermeniler arasında mücadele alanı olan Maraş ve çevresini Sultan I. Kılıçarslan fethetmek için mücadele etmesine rağmen istediğini gerçekleştiremedi. Sultan I. Mesud ise Haçlılardan aldığı Elbistan'ı oğlu II.

The Turkish Conquest of Maraş and the Mongol Invasion

With orders coming from Sultan Alparslan, Kutalmışoğlu Süleyman Şah took with him Afşin Bey and Emir Buldacı, who were keen on conquering Anatolia, and conquered the surrounding areas of Maraş in 1085. After some time, a big part of the city fell to the Armenians who were in compliance with the Byzantines. Soon later the First Holy Crusade, began in order to overthrow Turks from Anatolia and to take back Jerusalem from the Muslims. During this crusade armies belonging to Godefroi and Bouillon conquered Maraş. Even though Sultan Kılıçarslan I tried to take back Maraş from the quarrelling crusaders, Byzantines and Armenians, he failed to do so. Sultan Mesud I took Elbistan from the crusaders

Kılıçarslan'ın idaresine bıraktı. Daha sonraki dönemlerde Bizans, Haçlı Kontluğu, Anadolu Selçuklu, Zengiler, Danişmentliler ve Ermeniler arasında sürekli olarak mücadele alanı hâline gelen Maraş ve çevresi sık sık el değiştirdi. Bu siyasi ve askeri karışıklıkta ise bölge büyük bir tahribata uğradı.

Anadolu Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan'ın saltanatı döneminde Türklerin idaresine geçen Maraş, onun ölümünün ardından tekrar Kilikya Ermenilerinin hedefi hâline geldi. Bu gelişmeler üzerine Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrev yeniden Kilikya Ermeniler üzerine yürüyüp onları sindirdikten sonra Maraş ve çevresini Anadolu Selçuklu topraklarına kattı. Şehrin idaresini ise daha önce kısa süreliğine de olsa emirlik vazifesini yürütmüş olan Hüsâmeddin Hasan'a verdi. Hüsâmeddin Hasan ve soyundan gelen emirler, şehri yeniden imar ettiler. Halkın refah seviyesi yükseldi. Anadolu Selçuklu sultanları, Kilikya Ermenileri üzerine yapacakları seferlerde Maraş'ı merkez olarak kullandılar.

Moğol İstilasının başlaması Maraş ve çevresi için yeni bir dönemin başlaması anlamına geliyordu. Moğol saldırıları sonrasında batıya doğru ilerleyen Türkmen aşiretleri, Maraş ve çevresinin ikliminin ve coğrafyasının kendilerinin ihtiyaç duydukları yaylaklar ve kışlaklar açısından uygun olması nedeniyle bölgeye yerleşmeye başladılar. Anadolu Selçuklu Devleti'nin idarecileri ise gelen bu Türkmenlerin bölgedeki Ermenilere karşı güç oluşturacaklarını düşünerek Maraş ve çevresine yerleşmelerine müsaade ettiler. Kısa süre içerisinde Maraş ve çevresi tamamen bir Türkmen diyarına dönüştü. Ağaçeri, Çağıranlı, Ceritlü, Tecürlü, Beydilli ve Afşar

and left it to his son Kılıçarslan II. In the ensuing years, Maraş and its surrounding areas changed ownership frequently due to the struggle between Byzantines, crusaders, Anatolian Seljuks, Zengids, Danishmendids and Armenians. This political and military disorder left great damages to the area.

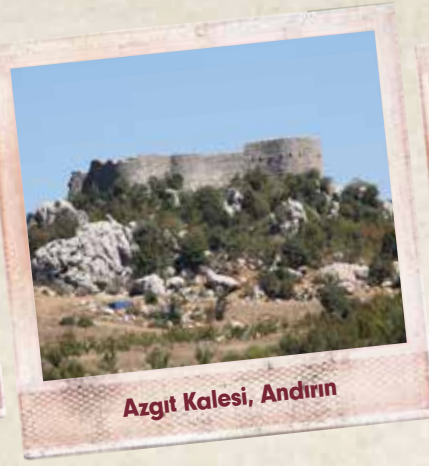
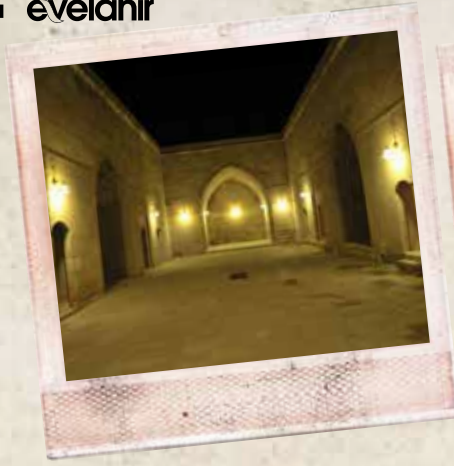
Maraş was reconquered by the Turks under the reign of Anatolian Seljuk Sultan Kılıçarslan II, but after his death the city became a target for the Cilicia Armenians. Sultan Gıyaseddin I Keyhüsrev advanced upon the Cilicia Armenians and after suppressing them he added surrounding areas of Maraş to Anatolian Seljuk lands. He left Hüsameddin Hasan, who was an emir for a short time, as the administrator of the city. Hüsameddin Hasan and his descendants rebuilt the city. They increased the welfare level of the people. Sultans of the Anatolian Seljuks used Maraş as a centre whenever they fought with Cilicia Armenians.

When the Mongol Invasion began this meant that a new era began for Maraş and its surrounding areas. Turkmen tribes, who migrated to the West after the Mongol attacks, decided that Maraş's climate and geography were suitable for their summer and winter customs, so they began settling here. The Anatolian Seljuks allowed the Turkmens to settle there with the thought that the incoming Turkmens would help them defend Maraş against the Armenians. In a short while the whole of Maraş became a Turkmen land. Maraş was the settling area for the Ağaçeri, Çağıranlı, Ceritlü, Tecürlü, Beydilli and Afşar tribes. These tribes also contributed greatly to the Babai Revolt (1240). When the Anatolian Seljuks

Anadolu Selçuklu Devleti'nin idarecileri ise gelen bu Türkmenlerin bölgedeki Ermenilere karşı güç oluşturacaklarını düşünerek Maraş ve çevresine yerleşmelerine müsaade ettiler. Kısa süre içerisinde Maraş ve çevresi tamamen bir Türkmen diyarına dönüştü.

The Anatolian Seljuks allowed the Turkmens to settle there with the thought that the incoming Turkmens would help them defend Maraş against the Armenians. In a short while the whole of Maraş became a Turkmen land.

Elbistan Ulu Camii

Azğıt Kalesi, Andırın

boylarının yerleşim yeri hâline gelen Maraş ve çevresinden Babai İsyanı'na büyük katılım oldu (1240). Maraş Türkmenlerinin dâhil olduğu isyanın güçlüğüle bastırılması Anadolu Selçuklu Devleti için sonun başlangıcı oldu. Babai İsyanı'ndan kısa bir süre sonra Anadolu'ya giren Moğollar, 1243 tarihinde Köseadağ Savaşı'nda Anadolu Selçuklu Devleti'ni bozguna uğrattılar. Bu savaşın ardından Moğollar Konya'yı ele geçirip Anadolu'nun tamamına hâkim oldular.

Moğol İstilasının meydana getirdiği büyük kaostan yararlanan Ağaçeri Türkmenleri Maraş ve çevresinde yağma faaliyetlerini arttırınca şehrin Türk emiri İmâmüddin Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykavus ve Memlük Sultanı el-Melikü's-Salih'ten yardım istediysede beklediği yardımı göremedi. Çok geçmeden bölgeye gelen Ermeniler, çok büyük bir direniş ile karşılaşmadan şehri ele geçirdiler. Uzun bir aradan sonra Ermeniler yeniden şehre hâkim oldular.

Memlük Sultanı Baybars'ın Afşin yakınlarındaki Aritaş Ovası'nda 1277 tarihinde Moğolları bozguna uğratması tarihin seyrini değiştirmeye başladı. Sultan Baybars, Anadolu seferi dönüşünde Maraş'ın anlaşma yoluyla kendisine bırakılmasını istediysede yüklü miktarda bir para talep edildiğini görünce vazgeçti. Memlükler ile Ermeniler arasında yapılan antlaşmayla Ceyhan nehri sınır kabul edildi (1293). Böylece Memlükler bölgeden çekildi.

Maraş ve çevresindeki Anadolu Selçuklu ve Memlükler dönemine ait eserlerin büyük bir bölümü günümüze ulaşmamıştır. Özellikle Anadolu Selçuklu döneminde yapılan camiler, köprüler, kaleler zaman içerisinde yıkılmıştır. Anadolu Selçuklular

had difficulty in suppressing this revolt where Turkmens of Maraş also took part, the final era of the Seljuks began. The Mongols entered Anatolia soon after the Babai Revolt and in 1243 the Anatolian Seljuks were defeated at the Battle of Köseadağ. After this war the Mongols took over Konya and dominated the whole of Anatolia.

The Ağaçeri Turkmens took advantage of the chaos created by the Mongol Invasion and started pillaging Maraş. The Turkish commander İmamüddin requested help from the Anatolian Seljuk Sultan İzzeddin II Keykavus and the Mameluke Sultan al-Melikü's-Salih but he couldn't get a response. Armenians came to the city and took it without facing much resistance. Thus, Armenians retook the city after a long period of time.

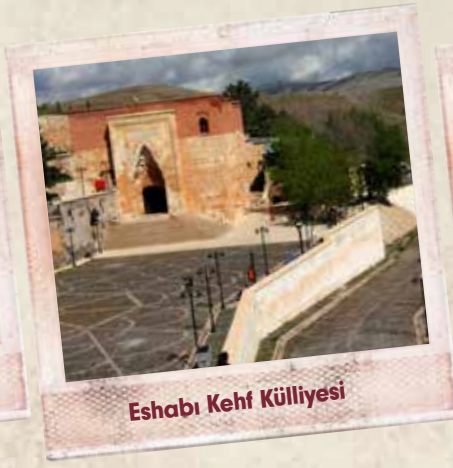
In 1277, when the Mameluke Sultan Baibars defeated the Mongols in Aritaş Valley near Afşin the course of history changed. Even though Sultan Baibars wanted Maraş to be left to his country after his Anatolia campaign, he withdrew this request after seeing that a lot of money was asked to complete this deal. According to the treaty signed by Mamelukes and Armenians, the Ceyhan River was declared as a border between them (1293). This is how the Mamelukes left the area.

A great part of the buildings in Maraş made by the Anatolian Seljuks and Mamelukes are non-existent today. Mosques, bridges and castles built by the Anatolian Seljuks especially got destroyed over time. Anatolian Seljuks believed that the Seven Sleepers were in Afşin. This is why they built a social

Kuru Han Kalıntıları

Eshabı Kehf Külliyesi

da Yedi Uyurların Afşin'de olduğuna inanmışlardır. Bundan dolayı Bizans döneminde Afşin'de Eshabı Kehf Mağarası üzerine inşa edilen kilisenin kalıntıları kullanılarak mağaranın etrafına büyük bir külliye inşa ettiler. Kilisenin yerine meşit yapıldı. Ayrıca hankâh, medrese, imarethane ve ribat inşa edilerek bölgenin bir merkeze dönüştürülmesine özen gösterildi. Maraş'ta yapılan camilerin birçoğunda Mısır'da hüküm süren Memlük mimarisi örnek alındı. Köşk minare uygulamasıyla yapılan cami minarelerine ilk olarak bu dönemde rastlansa da Ermenilerin bölgeye hâkim olmasıyla bu camilerin tamamı yıkıldığı için günümüze ulaşan olmadı. Elbistan'da Sultan II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in emriyle bölgenin valisi Mübarezzeddin Çavlı tarafından yapılan Ulucami ise Şah İsmail'in 1507'deki saldırısında yıkıldı. Ticarete önem veren Anadolu Selçuklu sultanları Anadolu'nun birçok bölgesine yaptırdıkları han ve kervansaray ile yollarının güvenliği için inşa ettirdikleri kalelerden Maraş, Göksun, Afşin ve Elbistan bölgesinden geçen ticaret yolu üzerine de inşa ettirdiler. Kuru Han, Zilli Han, Çoğulhan, Nurhak Hanı, Hurman Kalesi, Sevdili Han bölgeden geçen kervan yolları üzerine inşa edilmiştir. Bunların dışında Elbistan ve Maraş içinde de önemli eserler inşa ettiler. Elbistan Selçuk Hamamı, Elbistan Darü's Şifası ile Maraş Silahhanesi Anadolu Selçuklu döneminde inşa edilmiş önemli eserlerden bazılarıdır.

complex on the ruins of a church built by the Byzantines on the Seven Sleepers Cave. The church itself was rebuilt as a mosque. They made sure to turn the city into a centre by building lodges, madrasahs, hospices and ribats. A lot of building in Maraş were inspired by the Mamelukes reigning in Egypt. We can see that the first observatory minarets were built in this city but none of them survived because they were destroyed when Armenians retook Maraş. The Grand Mosque in Elbistan built by the mayor of the area Mübarezzeddin Çavlı with the order of Sultan Gıyaseddin II Keyhüsrev was demolished in 1507 during the attack of Şah İsmail. Sultans of the Anatolians Seljuks gave great importance to trade and they have constructed buildings such as inns and caravanserais as well as castles for the protection of the routes in Maraş, Göksun, Afşin and Elbistan as they have built in other places of Anatolia. Kuru Han, Zilli Han, Çoğulhan, Nurhak Han, Hurman Castle and Sevdili Han were built beside the caravan paths passing in the region. There are also other important building in Maraş and Elbistan. Elbistan Seljuk Bath, Elbistan House of Recovery and the Maraş House of Weapons are some of the important buildings constructed during the reign of the Anatolian Seljuks.

ALADAN TÜRBEŞİ

-Anadolu'nun Son Türkmen Bey'i Alâuddevle'nin Başsız Mezarı Mı?-

ALADAN MAUSOLEUM

-Headless Grave of the Last Turkmen Bey Alauddevle?-

Maraş'ta eskiden beri Alâuddevle'ye ait olduğu söylenegelen bu mezar gerçekten onun başsız mezarı mıdır, yoksa makam mıdır kesin bir şey söylememiz mümkün görünmüyor.

The place was known to belong to Alauddevle in Maraş, but we cannot exactly say whether this was his headless grave or his post.

İBRAHİM KANADIKIRIK

İlimiz Onikişubat İlçesi Şehit Evliya Mahallesinde "Aladan" denilen mevkide bir türbe vardır. Kimdir bu türbede yatan zat ve "Aladan" ismi nereden gelir?

Maraşlı öteden beri bu türbenin Dulkadir Beyi Alâuddevle'nin başsız mezarı olduğuna inanır. "Aladan" ismi ise Alâuddevle'ye nispet edilir. Hikâyeyi hülâsa etmekte fayda var.

1243-Kösedağ Savaşıyla Selçuklu düzeni bozulur ve Maraş kısa bir süre için Ermenilerin eline geçer ve, 1298'de Memlûk Sultanı Hüsameddin Laçin tarafından geri alınır. 1337'ye kadar Memlûklerin Halep Valilerince idare edilir. Zeyneddin Karaca Bey'in, Sultan Nasır tarafından Maraş Emiri olarak atanmasıyla Dulkadirli Beyliğinin de temeli atılır. Beyliğin genelini Avsar, Bayat ve Beğdili boyları oluşturmaktadır. Ha-

nadanın ise Bayat Boyundan olduğu ağırlıklı görüştür.

Karaca Beyle birlikte bir yandan Sis (Kozan) merkezli Ermeni Prensiği ile diğer taraftan da Türkmen beylikleri ile mücadele süreci başlar. Ancak asıl kapışma Memlûklerle olur. Karaca Bey'den itibaren Dulkadir Beylerinin esas amacı tam bağımsızlıktır. Ancak bunun bedeli de çok ağır olacaktır.

Memlûkler için Maraş ve Çukurova, nüfuslarını Orta Anadolu'ya genişletmenin kapısıydı. Ayrıca Anadolu'dan Suriye'ye yönelecek bir tehdide karşı da sağlam bir savunma hattı idi. Maraş'tan asla vaz geçmediler. Başta Karaca Bey olmak üzere, Halil Bey, Sevlî Bey, Melik Arslan Bey ve Şahsuvar Bey olmak üzere toplam 10 Dulkadir Beyinin 5'i bağımsızlık mücadelesinin bedelini Memlûkler eliyle can vererek ödeyecektir. Kimi

suikastla öldürülür, kimi Mısır'da idam edilir.

1480'de Fatih'in desteğiyle Dulkadir tahtına oturan Alâuddevle Bey ise esnek ve denge politikası ağırlıklı bir dış siyaset izler. Ülkesinin geleceğini de bunda görür. Gerektiğinde topraklarını savunmaktan ve fırsatları da değerlendirmekten geri kalmaz.

1484'de iki Memlûk ordusunu Elbistan Ovasında mağlup eder. 1485-1490 Osmanlı-Memlûk Harplerinde bu denge siyasetinin zirvesine çıkar. Konjonktürel olarak Mısır siyasetine yakın durur. Osmanlı desteği ile üzerine gelen kardeşi Şahbudak Bey'i mağlup eder. Ancak ne Osmanlı ile ne de Mısır'la bir çatışmaya girmeyerek, savaş sırasında her iki devletle de iyi ilişkiler tesis etmeyi başarır. 2. Bayezid'ın 1500-Modon Seferine bir destek kuvveti dahi gönderir.

Fotoğraf: Şahin Aslan

There's a mausoleum in an area called "Aladan" within the Şehit Eviya Neighbourhood of Onikişubat District. Who lies in this mausoleum and where does the name "Aladan" come from?

People of Maraş believe that this is the headless grave of Alauddevle, the Bey of the Dulkadirs. The name "Aladan" is attributed to Alauddevle. Let's summarize the story at first.

With the Battle of Köseadağ in 1243, the Seljukian reign dismantles and Maraş falls in the hands of Armenians for a short amount of time. It is reconquered by the Sultan of the Mamelukes Husameddin Laçin. This place was governed by the Mameluke Governors of Aleppo until 1337. When Sultan Nasir appointed Zeyneddin Karaca Bey as the Maraş Emir, the foundations of the Dulkadirli Beylik was established. The majority of the Beylik was made up of

the Avsar, Bayat and Beğdili tribes. It is strongly believed that the dynasty came from the Bayat tribe.

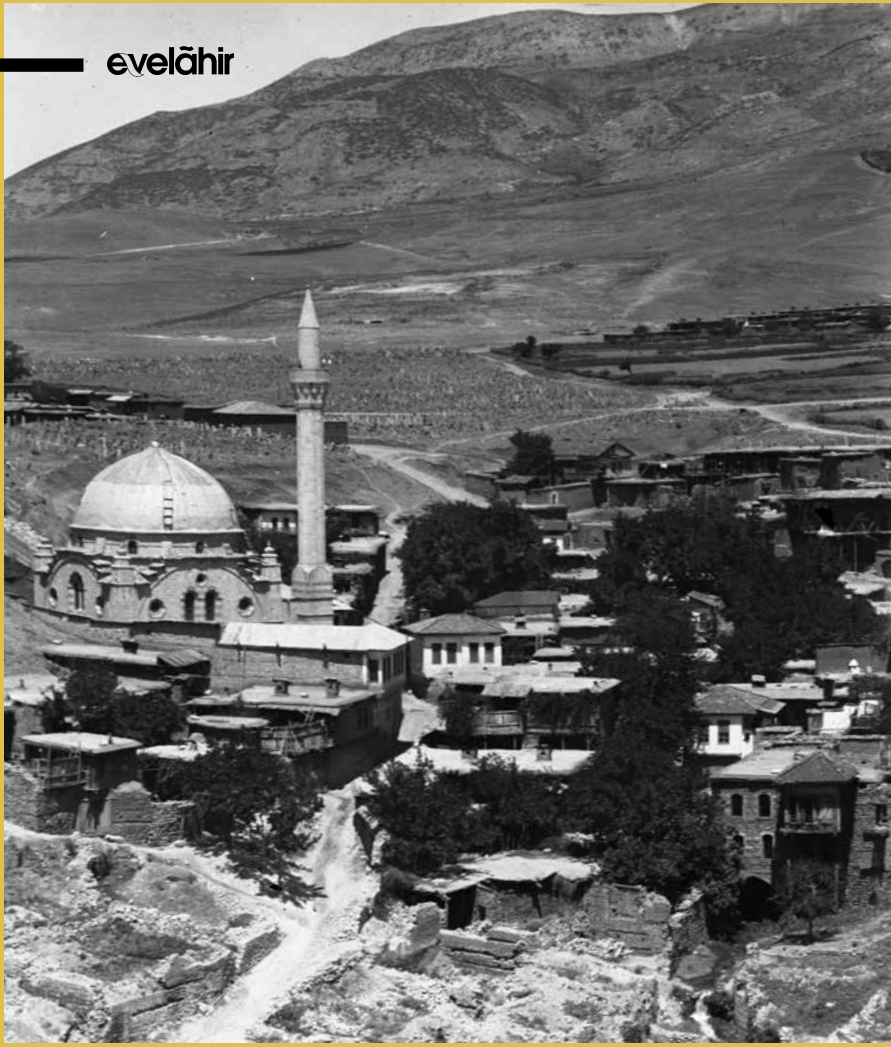
Karace Bey started battling with the Sis (Kozan) centred Armenian Principality and the Turkmen tribes. But the real battles took place against the Mamelukes. The main purpose of the Dulkadir Beys since Karaca Bey was to gain full independence. But this would come at a high price.

Maraş and Çukurova were a gateway for the Mamelukes to penetrate Central Anatolia. This was also a strong defence line to protect themselves from any threats that would come to Syria via Anatolia. They never left Maraş alone. Five of the ten Dulkadir Beys including Karaca Bey, Halil Bey, Sevli Bey, Melik Bey, Arslan Bey and Şahsuvar Bey would die fighting for independence against the Mamelukes.

Some were assassinated and some were executed in Egypt.

In 1480, with the support of Mehmed II, Alauddevle Bey who ascended to the Dulkadir throne tried to set a flexible and balanced policy. He was able to see a future for his country this way. He also didn't fail to defend his land and seize opportunities when needed.

In 1484, he defeated two Mameluke armies in Elbistan Valley. During the 1485-1490 Ottoman-Mameluke Wars we see the peak of his balanced policy. He stood close to the politics of Egypt. He also defeated his brother Şahbudak Bey who had support from the Ottomans. By not getting into war with both the Ottomans and the Egyptians he was able to establish good relations with both states. He even gave Bayezid II a supporting force for the 1500 Modon Campaign. He had also married off his daughter Ayşe Sul-

Alâuddevle, 1490'lardan itibaren yoğun bir imâr faaliyetine girişir. Maraş'ın mimari dokusunu şekillendirir. Başta Ulu Cami'nin şimdiki hâli olmak üzere, Nebeviyye Medresesi, Kapalı Çarşı, Hatuniye Külliyesi, Taş Medrese meşhur eserlerindedir. Çok sayıda eseri tüm Dulkadirli mülküne yayılır.

Zaten daha önce de kızı Ayşe Sultanı 2. Bayezid'e vererek akrabalık tesis etmiş ve bu evlilikten Yavuz Sultan Selim doğmuştu (1470).

Alâuddevle, 1490'lardan itibaren yoğun bir imâr faaliyetine girişir. Maraş'ın mimari dokusunu şekillendirir. Başta Ulu Cami'nin şimdiki hâli olmak üzere, Nebeviyye Medresesi, Kapalı Çarşı, Hatuniye Külliyesi, Taş Medrese meşhur eserlerindedir. Çok sayıda eseri tüm Dulkadirli mülküne yayılır.

Dulkadirliların bu son sükûn dönemi Şah İsmail Safevi'nin zuhuru ile son bulur. Çok sayıda Dulkadir oymağı Şiileşerek Şah'a katılmıştı ve Maraş, İsmail'in açık hedefiydi. Alâuddevle'nin, kızı Benli Hatun'u kendisine vermemesini bahane eden Şah, Elbistan ve Maraş'ı yakıp yıkar. Alâuddevle Turna Dağı'na çekilir. Alâuddevle'yi dağdan indirmeyi başaramayan Şah, ona al yanaklı

olması dolayısıyla hakaret amaçlı "Ala Dana" lakabını takar. Şah İsmail'e karşı son mücadelesini Diyarbakır önlerinde veren ve 4 oğluyla birlikte binlerce askerini kaybeden Alâuddevle, 1510'dan itibaren bu mücadeleden vaz geçerek, onunla iyi geçinme politikasına döner.

Alâuddevle'nin, Çaldıran Seferinde Yavuz'a gerekli desteği vermemesi ve Osmanlı-Safevi-Memlûk üçgeninde çok yönlü bir siyaset izlemesi mukadder sonunun da başlangıcı olur. Hem Anadolu Türk Birliği politikasının bir devlet siyaseti hâline gelmiş olması hem de Yavuz'un Suriye'ye inme yolunda Maraş ve Çukurova'da mutlak bir hâkimiyet kurma zorunluluğu Alâuddevle Bozkurt Beyle birlikte Dulkadir Beyliğinin de mukadderatını belirleyecektir.

Alâuddevle, hükümeti için en büyük tehdidin Osmanlılar olduğunu fark etmişti. Her ne kadar Şah İsmail büyük tehditse

de, bölgenin sünî yoğunluğu onu her zaman gelip geçici yapardı. Memlûkler ise bölgeden sadece itaat ve Kuzey Suriye topraklarına emniyet istiyorlardı. Osmanlı ise başkaydı. Din, mezhep, dil, kültür birliği vardı. Yavuz'un öz torunu olarak Dulkadirli hanedanı ile akraba olması Maraş'ta elini güçlendiriyordu. Üstelik yeğeni Şahsuvaroğlu Ali Bey bir Osmanlı komutanı olarak Yavuz'un yanındaydı. Tüm gücüyle karşı koymasaydı, Şahsuvaroğlu Ali Bey tarafına kaymaları engellemesi mümkün değildi. Kaderiyle yüzleşecekti.

Şartların tamamen aleyhine olduğu bir ortamda Alâuddevle tüm gücüyle son mücadelesini Turna dağ'ında verirken, kendisiyle beraber kudretli beyliği de son nefesini verdi (1515).

Alâuddevle started an intense construction period beginning in the 1490's. He reshaped the architectural texture of Maraş. He rebuilt Ulu Mosque as it is today along with Nebeviyye Madrasah, Grand Bazaar, Hatuniye Complex and Taş Madrasah. He produced a lot of building all over the Dulkadirli land.

Fotoğraf: Şahin Aslan

tan to Bayezid II and Yavuz Sultan Selim was born from this marriage (1470).

Alauddevle started an intense construction period beginning in the 1490's. He reshaped the architectural texture of Maraş. He rebuilt Ulu Mosque as it is today along with Nebeviyye Madrasah, Grand Bazaar, Hatuniye Complex and Taş Madrasah. He produced a lot of buildings all over the Dulkadirli land.

This last peaceful period of the Dulkadirs end with the appearance of Şah İsmail Safawi. A lot of the Dulkadir people turned Shiite and joined the Şah's forces. Maraş was an open target for İsmail. Şah, with the excuse of Alauddevle not allowing his matrimony with his daughter Benli Hatun, destroyed Elbistan and Maraş. Alauddevle withdrew to Turna Mountain. When the Şah failed to bring him from the mountain, he called him "Ala Dana"

("Red Calf") because of his red cheeks. Alauddevle's last battle with Şah İsmail took place in 1510 on front of Diyarbakır. He lost thousands of his men along with his four sons. After this, he stopped fighting and tried to get along with him.

When Alauddevle didn't give Yavuz the expected support on his Çaldıran Campaign and when he tried to follow a multi-faceted policy in the Ottoman-Safawid-Mameluke triangle, he inadvertently started his end. The Ottomans wanted to unite the Turks of Anatolia and Yavuz also wanted to dominate Maraş and Çukurova because they were vital points for his path down to Syria. These policies decided the fate of Alauddevle Bozkurt Bey and the Dulkadir Beylik.

Alauddevle realized that the Ottomans were the greatest threat against his country. Even though Şah İsmail was

also a great threat, he relied on the Sunni population of the area to deem the Şah as temporary. All the Mamelukes wanted was obedience and also safety on their Syrian border. But the Ottomans were different. They had the same religion, sect, language and culture. Since Yavuz was his grandson and a relative of the Dulkadir Dynasty, he had great potential in Maraş. His nephew Şahsuvaroğlu Ali Bey was also beside Yavuz as an Ottoman general. It was inevitable for his soldiers to go on Şahsuvaroğlu Ali Bey's side unless he fought with all his might. He had to face his fate.

Even though the elements were against him, Alauddevle fought with all his might at Turna Dağı and his powerful state closed its eyes to the world with

**Şartların
tamamen
aleyhine olduğu
bir ortamda
Alâuddevle tüm
gücünü son
mücadelesini
Turna dağı'nda
verirken,
kendisiyle
beraber kudretli
beyliği de son
nefesini verdi
(1515).**

Fotograf: Şahin Aslan

Anadolu'nun Son Türkmen Bey'i 35 yıl boyunca Memlûk-Safevi-Osmanlı Devletleri arasında hükümetini ayakta tutma mücadelesi vermiş, neticede kaderin hükmü de tecelli etmişti. Dul-kadırlılar Maraş'a silinmez izler bırakıp tarihe karışırken, Anadolu Türk Birliğini tamamlayan son halka olurlar.

Alâuddevle Bozkurt Bey'in Mısır'a gönderilen başı, Kansu Gavri'nin emriyle Kahire Mezarlığına gömülür. Bu, Kansu Gavri'ye hedefin artık kendisi olduğunu bildiren açık bir mesajdır.

Alâuddevle Bozkurt Bey'in başsız mezarının yeri konusunda çeşitli rivayet ve iddialar mevcuttur. Bunlardan birisi Andırın-Çukadarlı Köyü yakınlarında olduğudur.

Bununla birlikte cenazenin Maraş'a getirilerek defnedildiği ihtimâli de kuvvetlidir. Dikkatler iki yer üzerinde yoğunlaşıyor. İlki Ulu Cami haziresi (bahçesi) olup, burası evvelden beri ümera ve ulemasının defnedildiği bir kabristandı ve Alâuddevle tarafından inşa ettirilen hayır eserlerinin tam ortasıydı. Bu sebeple burası onun defni için en ideal yer konumundadır.

Zaten bu hususta Arif Paşa da eserinde ".....ve cesedi Cami'i Kebîr mezarlığında medfûndur" diyerek, onun Ulu Cami haziresinde bulunduğu konusunda kesin bir ifade kullanıyor. 1897-1899 arası Maraş Mutasarrıflığı yapan Arif Paşa'nın bu konuda kesin hüküm bildirmesi Ulu Cami haziresi düşüncesine

kuvvet veriyor. Mezarlığın, Belediye Başkanı Hasan Sukuî Tükel (1933-1939) tarafından ortadan kaldırılana kadar mevcudiyetini korumuş olması, Arif Paşa'nın mezarı bizzat müşahade etmiş olma ihtimâlini de kuvvetlendiriyor.

Bir diğeri ise yazımızın başlığına konu olan "Aladan"dır. Aladan, önceden mezarlıktı. Kaleden çekilen bir fotoğrafta ağaçsız, çıplak bir tepeyi kaplayan bir mezarlık olarak görülmektedir. Maraş'ta eskiden beri Alâuddevle'ye ait olduğu söylenegelen bu mezar gerçekten onun başsız mezarı mıdır, yoksa makam mıdır kesin bir şey söylememiz mümkün görünmüyor. Ama kesin olan bir şey var ki, o da "Aladan" isminin "Alâuddevle"nin veya "Ala Dana"nın bir galatı meşhuru olduğudur.

Even though the elements were against him, Alauddevle fought with all his might at Turna Dağı and his powerful state closed its eyes to the world with him (1515).

Fotoğraf: Şahin Aslan

him (1515). The last Turkmen Bey of Anatolia tried to protect his government for 35 years between the Mamelukes, Safawids and the Ottomans, but in the end destiny manifested itself. As the Dulkadirs took their place in history they connected the missing link in the Turkish Unity in Anatolia.

Alauddevle Bozkurt Bey's head was sent to Egypt and with the order of Kansu Gavri, the head was buried in Cairo Cemetery. This was an open message to Kansu Gavri that he was next.

There are various rumours regarding the whereabouts of Alauddevle Bozkurt Bey's headless grave. Some say that it is close to Andırın-Çukadarlı Village.

There's also a strong possibility that the corpse was sent to Maraş for entombment. There are two main places that he could've been buried here. The first is the Ulu Mosque garden. This place is the final resting place of multiple leaders and scholars and is right in the middle of all the buildings he funded as charity. This is the ideal resting place for him.

Arifi Paşa's book records that *"...his corpse is buried in the Ulu Mosque cemetery."* He uses very exact words regarding his burial in Ulu Mosque. Arifi Paşa was the Lieutenant General of Maraş from 1897 to 1899. This also strengthens the possibility of the grave

being in where he said it was. The whole cemetery was removed by the Mayor Hasan Sukuti Tükel (1933-1939). There's a possibility that Arifi Paşa was able to see the grave with his own eyes before the cemetery was destroyed.

The other place is "Aladan," the namesake of this essay. Aladan was previously a cemetery. Photos taken from the castle show it to be a treeless naked hill with a cemetery. The place was known to belong to Alauddevle in Maraş, but we cannot exactly say whether this was the place for his headless grave or his post. Although, we can be certain that the thought of "Aladan" deriving from "Alauddevle" or "Ala Dana" is a mumpsimus.

BAŞKONUŞ ve YAVŞAN YAYLALARI

Güzeli Keşfetmek

- **SÖYLEŞİ: MEHMET KIRMIZIKAYA**

"DOĞANIN HER ŞEYİ
GÜZELDİR."

"EVERYTHING IN NATURE
IS BEAUTIFUL."

- **RUHUN VE BEDENİN CAN
BULDUĞU YAYLA: YAVŞAN**
THE PLATEAU WHERE SPIRIT
AND BODY FINDS LIFE: YAVŞAN

- **SÖYLEŞİ: YUSUF KÖLELİ**

"AMACIM İNSANI VE
DOĞAYI KEŞFETMEK"

"MY AIM IS TO DISCOVER
HUMAN AND NATURE."

- **BAŞKONUŞ'A GİTTİĞİM İLK GÜN**

THE FIRST DAY I WENT
TO BAŞKONUŞ

MEHMET KIRMIZIKAYA:

"DOĞANIN HER ŞEYİ GÜZELDİR"

"EVERYTHING IN NATURE IS BEAUTIFUL."

Kahramanmaraş'ta fotoğraf sanatçılığı denildiği zaman ilk akla gelen isimlerden biri de Mehmet Kırmızııkaya'dır. Söyleşimizde bir fotoğraf sanatçısının gözünden Kahramanmaraş'ın coğrafyasını, doğal güzelliklerini görmek istedik. Gördük ki Kırmızııkaya'da fotoğraf çekme tutkusuna memleket sevgisi ve doğa aşkı da eşlik etmektedir.

Mehmet Kırmızııkaya is the first name that comes to mind when one mentions the art of photography in Kahramanmaraş. In our interview, we wanted to see the geography and the natural beauty of Kahramanmaraş from the eyes of a photographer. We can see that a love for home and nature is in accord with Kırmızııkaya's passion for photography.

Söyleşi: ABDULLAH BİLAL

Mehmet Bey, fotoğraf çekmeye ne zaman başladınız? Bunun özel bir hikâyesi var mı?

Fotoğraf çekmeye 1972'de ortaokul yıllarımda önce gözüm ile sonra makine ile çekmeye başladım. O zamanlar fotoğraf makinası kıymetli olduğu için bulunmazdı, bulunsa da çok pahalıydı, bu sebepten önce gözüm ile başladık doğayı kaydetmeye. O yıllarda bir eczanede çırak olarak çalışmaya başladım. İlk haftalıklarımı biriktirdim. Bunlarla Kodak marka bir fotoğraf makinesi almıştım. Sonra Rus malı, tepeden bakmalı Lubitel makine aldım. Öylece fotoğraf aşkımız devam edip gidiyor.

Fotoğraflarınızdan çok çeşitli mekânlara gittiğiniz anlaşılıyor. Dosya konumuz Kahramanmaraş'ın yaylaları

ve dağları olduğu için sormak istiyorum. Kahramanmaraş'ın hangi dağ ve yaylalarını gezdiniz? Oralarda sizin dikkatinizi en çok neler çekti?

Kahramanmaraş Türkiye'nin en güzel coğrafyalarından birine sahiptir. Yaylaları, doğal su alanları, barajları, ormanları, mağaraları, dağları, kanyonları, vadileri ile güzel bir coğrafyaya sahiptir. Seen Yaylası, Milcan Yaylası (2365 metre rakım), Uludaz Yaylası (2350 metre rakım), Karagöl Yaylası, Eğri Göl Yaylası ve adını daha sayamayacağım birçok yaylalar ile... Berit Dağı (3050 rakım), Engizek Dağı, Binboğa Dağları, Çimen Dağı, Balkın Dağı, Sarımsak Dağı, Atlık Dağı, Düldül Dağı vb. hepsi birbirinden muhteşem dağlardır. Buralarda en çok dikkatimizi çeken şey, karşılaştığımız insanların misafirperverlikleri ve insani

duyguları. Karşılıksız ve hesapsız sevgileri ama bunlar sadece belirli bir yaşın üzerindeki insanlarda kalmış. Dağlarda ve köylerde genellikle insan bulmak çok zor. Herkes geçim derdi ile şehre göç etmiş, o güzelim yaylalara yaşlılar ve yalnızlık hakim olmuş.

Gezileriniz bir günlük mü oluyor, yoksa mekânlarda geceliyor musunuz?

Çoğu zaman günübürlük olur. Eğer zaman ve hava durumu müsait olursa bir iki günlük kamp şeklinde oluyor. Coğrafyanın durumuna göre değişiyor.

Rotanızı nasıl belirliyorsunuz?

Bazen bodoslama bazen de haritalar üzerinde çizerek veya bilen birisi ile giderek belirliyoruz rotamızı. Çiçeklerin yapısına göre, çeşidine göre de belirlediğimiz zamanlar oluyor. Daha çok önceden oraya gitmiş arkadaşlardan

Fotograf: Mehmet Kırmızıyaya

Mr. Mehmet, when did you start taking photos? Is there a special story behind it?

I began taking photos in 1972 during my middle school years. I took my first photos with my eyes and then with a machine. In those days it wasn't that easy to find a camera and even if you did find one it was quite expensive. That's why we started recording nature with our eyes first. I was working as an apprentice in a pharmacy in those years. I saved whatever I earned and bought a Kodak camera. Later on I found a Russian made Lubitel camera with a vertical viewfinder. That's how my love for photography began.

We can see from your photos that you went to a lot of different places. Since our subject this issue is the plateaus and mountains of Kahra-

manmaraş, I wanted to ask you which mountains and plateaus you've visited in Kahramanmaraş, and what caught your eye the most there?

Kahramanmaraş is one of the most beautiful geographical locations in Turkey. It has a beautiful formation with all its plateaus, natural waters, dams, forests, caves, mountains, canyons and valleys. Seen Plateau, Milcan Plateau (2365 m altitude), Uludaz Plateau (2350 m altitude), Karagöl Plateau, Eğri Göl Plateau and many other plateaus along with Berit Mountain (3050 altitude), Engizek Mountain, Binboğa Mountains, Çimen Mountain, Balkın Mountain, Sarımsak Mountain, Atlık Mountain, Düldül Mountain etc. are each magnificent in their own sense. The most eye-catching thing here is the hospitality and humane emotions of the people we have met. Their af-

fection is without any strings attached, but you can see this behaviour only from people above a certain age. It's generally very hard to find people in mountains and villages. Everyone migrated to cities to find their fortune and the beautiful plateaus were left to the old and the lonely.

Are your trips one day long or do you stay the night at places where you go?

It's generally one day long. If the time and the weather is favourable I camp for two days. It changes according to how the place is.

How do you designate your route?

It's sometimes spontaneous and sometimes I draw on a map and get help from someone who knows the place. There are times when we designate our route according to the flowers and their

Fotoğraf: Mehmet Kırmızıyaya

bilgi alıyoruz veya yerel halktan. Ama bazen de rastgele gidiyoruz. Her ikisi de güzel sonuçlar doğuruyor. Gaye gezmek ise boşa gitmiş demiyoruz. Çünkü spor yapmış ve doğayı keşfetmiş oluyoruz. Ama gayemiz fotoğraf çekmek ise bazen hüsrana uğradığımız oluyor. Her hâlükarda mutlu oluyoruz. Doğanın her şeyi güzeldir.

Maraş'ın yaylalarında sizi nelerin etkilediğini merak ediyoruz? Kaynak suları mı, kayalıklar mı, ağaçlar mı, çiçekler mi, manzara mı?

Yaylalarda bizi etkileyen, bizatihi doğanın kendisidir. Orada olmanın derin mutluluğu... Oranın endemik veya değil çiçek florası... Üzülduğümüz tarafı ise vahşi yaşamın son bulması.

Fotoğraf çekerken nelere dikkat ediyorsunuz?

Fotoğraf çekerken önce doğaya zarar vermemeye dikkat ediyoruz. Çöpümüzü orada bırakmamak, yaktığımız ateşi söndürmek birincil görevlerimizden.

Fotoğraf çekerken önce ışığın geldiği açıya bakıp, zamanı iyi ayarlayıp, en güzel fotoğrafı çekmeye çalışıyoruz. Çünkü doğa da ışık ile uyanıyor, ışık ile kapanıyor. Işık fotoğrafçı için çok önemlidir. Doğanın zorlu şartları bile keyf veriyor. Fotoğraf için en uygun zaman diye bir şey yok. Gece de uygun gündüz d, yağmurlu hava da uygun, güneşli hava da. Fotoğraf makinaları artık eskisi gibi değil, her ortamda ve her koşulda fotoğraf çekme imkânı sunuyor. Yani bize bahane bırakmıyor.

Özellikle Andırın ve Göksun yaylalarında Roma, Bizans ve Selçuklu dönemlerinden kalma kale, kervansaray, köprü ve mezar kalıntılarıyla karşılaşıyor. Bunları merak ediyoruz. Gezileriniz esnasında nelerle karşılaştınız?

Evet zaman zaman tarihi kalıntılar ile karşılaşıyoruz ama onları gerekli değeri görmemiş, tahrip edilmiş vaziyette buluyoruz. Daha çok defineciler

tarafından canına okunmuş hâlde buluyoruz. Yerel halk tarafından ya kümes yapılmış veya çamaşır leğeni yapılmış veya evine duvar yapmış olarak görüyoruz. Çoğu da kırılmış veya üzerine yazı yazılmış şekilde duruyor.

Hem gezmek, hem spor yapmak, hem de fotoğraf çekmek için Maraş'a gelecek kişilere neler tavsiye edersiniz?

Maraş'ın coğrafyasını tamamen görmek için geniş zaman aralığı ile farklı mevsimlerde gelmelerini tavsiye ederim. Çiçek böcek fotoğrafı için ilkbahar, egzotik masal manzaralarını çekmek için sonbaharın son günleri, dağları çekmek için kış mevsimi, yaylaları çekmek ve gezmek için ilkbahar ve yaz mevsimi, yine dağlarda doğal insan fotoğrafı çekmek için yaz mevsimini tavsiye ederim. Ama ilkbahar ve sonbaharın tadı başkadır Maraş'da. Yine şehir merkezinde kaybolmaya yüz tutmuş eski meslekleri ve ustalarını çekmek gibi bir şansları var fotoğrafçıların.

Muhteşem bir doğaya sahip, Kahramanmaraş. Gezilerim esnasında en çok dikkatimi çeken şey ise, buralarda karşılaştığım insanların misafirperverlikleri ve insani duyguları oldu.

Kahramanmaraş has a magnificent nature. The most eye-catching thing on our trips were the hospitality and humane emotions of the people we met there.

varieties. But generally I consult my friends who went there previously or the local people of the area. Sometimes it's just random. We get good results from both methods. As long as the goal is to travel there's no waste. In the least it's a work-out and a discovery of nature. But if we go there to take photos there are times when we return empty-handed. Either way we enjoy ourselves. Everything in nature is beautiful.

We are curious to learn about what affected you the most in the plateaus of Maraş. Was it the spring waters, crags, trees, flowers or the vista?

What affected me the most in the plateaus was nature itself. The deep happiness to be there... The endemic (or not) flower flora... What saddens me the most is that wildlife there is getting extinct.

What do you pay attention to while taking photos?

Our first goal while taking photos is to not damage nature. Our initial respon-

sibilities are to take care of our garbage and put out our fire. We try to take the best photo by determining the best light and time. Nature wakes up with light and again sleeps with it. Light is very important for a photographer. Even the harsh conditions of nature excites us. There isn't such thing as an optimal time to take photos. Night is as good as day and rainy weather is no worse than sunny weather. Cameras aren't like they were back in the day, you can take photos in any condition you want. So we don't have excuses anymore.

We could see that there are a lot of castles, caravanserais, bridges and graveyards from Roman, Byzantine and Seljuk era at Andırın and Gök-sun plateaus. We wonder about these things. What did you encounter in your travels?

Yes, we do see historical ruins from time to time, but we find them in bad shape and form. They're generally ravaged by treasure hunters. Some

of those ruins are turned to coops, laundry basins and house walls by the locals. Most are broken down with graffiti on them.

What would you advise people coming to Maraş to travel, play sports and take photos?

I would advise them to come here at different seasons in order to see the geography of Maraş as a whole. Spring is best for flower and bug photos and on the last days of autumn one can take photos of exotic tale sceneries. The best mountain photos could be taken during winter. To travel and take photos of the plateaus both spring and summer is suitable, but I would advise people to come here during summer if they want to take natural photos of people on mountains. But the joy of spring and autumn in Maraş is quite different. In the city centre, photographers have the chance to take photos of old professions and masters who are disappearing as time goes on.

RUHUN VE BEDENİN CAN BULDUĞU YAYLA: YAVŞAN

THE PLATEAU WHERE SPIRIT AND BODY FINDS LIFE: YAVŞAN

Yavşan Yaylası, sahip olduğu fauna ve flora özelliklerinden dolayı 2009 yılında Türkiye'nin 39. Tabiat Parkı ilan edilmiştir.

Yavşan Plateau was deemed the 39th Nature Park of Turkey in 2009 because of its rich fauna and flora.

RAMAZAN AVCI

Sirtını Ahır Dağı'na yaslayan Kahramanmaraş'ın tam karşısında, mart ayında yağın karları nisan ayının ortalarına kadar erimeyen, beyaz takke görünümünde bir dağ zirvesi görülür. Burası, Kahramanmaraş'ın gözbebeği Yavşan Yaylası'dır.

Kahramanmaraş merkezindeki bazı lokantaların vitrininde "Lokantamızda Yavşan suyu bulunur." ibaresine rastlarsanız şaşırmayınız. Bu ibare, müşteri için bir tercih sebebidir. Çünkü Yavşan'ın suyu, şifalıdır.

Bol oksijene ihtiyaç duyan bir hastanızın olduğunu söylerseniz de size Yavşan Yaylası'na gitmeniz, orada bir müddet kalmanız önerilir.

Şayet bir hafta sonunu; gürültüden uzak, yeşilin her tonunun ve zengin endemik bitkilerin görüldüğü ormanlık bir alanda, bölgeye has kuşların sesleriyle yankılanan bir ortamda geçirmek isterseniz size yine Yavşan Yaylası'nı tavsiye ederler.

Havası, suyu ve doğal güzelliği dillere destan olan, yalnızca Kahramanmaraş halkının değil, çevre illerden gelen insanlar tarafından da yoğun talep gören, eşsiz güzellikleri barındıran Yavşan Yaylası, Kahramanmaraş'ın güneybatısında yer almakta olup şehir merkezine 36 km uzaklıktadır. Amanos Dağlarının en kuzeyini temsil eden Çimen Dağı alanında yer almakta, yükseltisi 1800 metreye (Çatalkaya) kadar yükselmektedir.

Yavşan, ismini aynı adla anılan bitkiden almaktadır. Türkçe kökenli bir kelime olan yavşan, *Divan-ı Lügati-Türk'te* "yapçan" ve "yawçan" biçimlerinde geçmektedir. *Dede Korkut Hikâyeleri'nde* "Yalnız yiğit alp olmaz, yavşan dibi berk olmaz." şeklindeki atasözünde de yer alan bu bitki, Anadolu'nun birçok bölgesinde başta mide olmak üzere pek çok hastalıkta ilaç olarak kullanılmıştır. Öyle ki derideki yaralanmaları iyileştirdiği

için eskiden askerler savaşa giderken yanlarına yavşan otu alırlarmış.

Yavşan otu, Orta Asya'daki bazı Türk boyları arasında vatan kokusu olarak sembolleşmiş, gurbetteki insanların vatanı hatırlamaları ve vatanlarına dönmeleri için bir tutam yavşan otu gönderilmesi âdet olmuştur.

Yavşan Yaylası, yavşan otunun (par-yavşanı) yanı sıra mentol kokulu kurt otu (mide otu), iltihap otu, alerji otu, dağ çayı, mayasıl otu gibi pek çok şifalı bitkiye ev sahipliği yapan bir ecza deposu gibidir.

Yavşan Yaylası'na en yakın yerleşim yeri, eteklerinde yer alan 7 km mesafedeki Merkez Onikişubat ilçesine bağlı Dereboğazi köyü (mahallesi) dür. Yavşan, yüz yıldan fazla bir zamandan beri bu köyün yaylağıdır. Ulaşım da Karadeniz'i aratmayan; suyu, urmu tutu, doğası ve sarı inciriyle meşhur olan bu şirin köyün

Fotoğrafi: Mehmet Fındık

Right on front of Kahramanmaraş that lays its back on Ahır Mountain, there is a mountain apex that resembles a white cap which has snowfall in March and it doesn't melt until mid-April. This is Yavşan, the apple of Kahramanmaraş's eye.

If you see signs that read "Our restaurant has Yavşan water" on the windows of some restaurants in Kahramanmaraş centre, don't be surprised. This is a matter of preference for customers, because Yavşan's water is healthy.

People would advise you to go to Yavşan Plateau and stay there for a while if you were to tell them you were looking after an ill person that needed plenty of oxygen.

Yavşan Plateau is again advisable if you want to spend your weekend at a place that is far from noise, that has every tone of green, that has a rich forest with endemic species of

plants and that is filled with echoes of birds specific to the area.

Yavşan Plateau is famous for its air, water and natural beauty, and it attracts people not only from Kahramanmaraş but also from surrounding cities. Yavşan Plateau with all its unique beauties is on the southwestern side of Kahramanmaraş and is 36 km away from the city centre. It is a part of Çimen Mountain, the northernmost mountain of Amanos Mountains and is at an altitude of 1800 metres (Çatalkaya).

There's another plant with the same name as Yavşan. This word has Turkic origins and is mentioned in the *Divan-ı Lügati't-Türk* as "yapçan" or "yawçan". This plant which is also mentioned in the *Dede Korkut Tales* as a part of the proverb "A lone man cannot be brave, a yavşan root cannot be firm". This plant was used in many parts of Anatolia as a medicine especially for

stomach issues. Since it also helps with the healing of skin wounds, soldiers in olden times used to take yavşan leaves with them to battle.

Yavşan is a herb that is symbolized as the smell of home by some Turkish tribes in Central Asia. It is a tradition to give someone who's going abroad a batch of yavşan so that they would remember their home and return one day.

Yavşan Plateau is also a place where you could find wolf weed (stomach weed) that smells like menthol, infection weed, allergy weed, lamb's ears, felty germander and yavşan. So Yavşan is a pharmacy cabinet home to various medicinal herbs.

The nearest settlement area to Yavşan Plateau is the 7 km away Dereboğazı Village at the Central Onikişubat District. Yavşan has been the summer pasture of this village for over a century. The pathway to this plateau, which

Fotoğraf: Mehmet Fındık

Kahramanmaraş merkezindeki bazı lokantaların vitrininde “Lokantamızda Yavşan suyu bulunur.” ibaresine rastlarsanız şaşırmayınız. Bu ibare, müşteri için bir tercih sebebidir. Çünkü Yavşan’ın suyu, şifalıdır.

içinden geçen yolla sağlanabilmektedir. Dereboğazi köyüne kadar asfalt olan yol, köyden sonra stabilize olarak devam etmektedir.

Dereboğazi Köyü ile Yavşan Yaylası arasındaki yol boyunca; çobanların ardi sıra koşturan keçi sürülerini, Yavşan’ın kaynak sularının oluşturduğu dere içindeki sık ceviz ağaçlarını, doğal yollarla yetiştirilen sebzeleri, yükseltilerde bozulmuş bağları, bazen kaleye, bazen heykellere benzeyen büyük kayalardan oluşan sarp dağları izleyerek keyifli bir yolculuk yapmak mümkündür. Eğer sabah erken saatlerde yola çıkarsanız Yavşan civarında domuz, sansar, sincap, tilki, tavşan gibi yaban hayatının temsilcilerine rastlamanız mümkündür. Yavşan’da, yaban hayatı açısından değişik türlerin beslenmesine, barınmasına ve güven içinde kuluçka yapmasına uygun habitatlar bulunmaktadır.

Yavşan Yaylası, sahip olduğu fauna ve flora özelliklerinden dolayı 2009 yılında Türkiye’nin 39. Tabiat Parkı ilan edildi. 348 hektar büyüklüğünde bir alanı kaplayan Yavşan Yaylası Tabiat Parkı; mutlak koruma alanı, sınırlı kullanım alanı ve kontrollü kullanım alanı olmak

üzere üç kullanım alanına ayrılmıştır.

Ülkemizde doğal olarak yetişen ağaç türlerinden Toros Göknarı (*Abies Cilicia*)’nın kuzey yarım küredeki yayılış alanının en doğusunu oluşturması, dünya üzerindeki yayılışı çok daralan, yöre halkı tarafından kamalak adı verilen Lübnan sediri (*Cedrus Libani*)nin saf ve karışık en güzel meşcerelerinin bulunması, Toros karaçamı (*Pinus nigra ssp. pollasiensis*) türlerinin yer yer saf, yer yer karışık meşcereler oluşturması ve aralarında anıt ağaç niteliği gösteren yaşlı ve boylu fertlerin bulunmasıyla nadir orman ekosistemi özelliği göstermesi nedeniyle Yavşan Yaylası “tabiatı koruma alanı” olarak ayrılmıştır.

Yavşan Yaylası’nın bulunduğu alanda 67 familyaya ve 287 cinse dağılmış 529 tür ve tür altı seviyede takson tespit edilmiş olup, bunlardan 65 tanesi endemiktir. “*Ajuga relictica*” adlı bitki dünya üzerinde sadece pekmez pınarı denilen mevkide bulunmaktadır. Yörede tespit edilen üç adet “*Allium*” türünün de bilim dünyası için yeni olduğu tahmin edilmektedir.

İtalyan Seyyah Vamitoli, 1906 yılında Güney Anadolu ve Mezopotamya gezisinde Maraş’a da uğramış, Yavşan Yaylası’ndaki sedir ağaçları ilgisini

çekmiş ve Maraş ile ilgili gözlemlerini yazıp yayınladığı raporunda Yavşan’daki bir sedir ağacının fotoğrafına da yer vermiştir.

Yavşan Yaylası’nın tabiat parkı ilan edilmesiyle birlikte alanın ulusal ve uluslararası düzeyde sahip olduğu kaynak değerler koruma altına alınmıştır. Bunun yanı sıra halkın dinlenme, eğlenme ve bilgilenmesi; biyolojik çeşitliliğin, doğa ve kültür mirasının, abiyotik doğal kaynakların korunması sağlanmıştır.

Kahramanmaraş’ta mutlaka görülmesi gereken yerler arasında yer alan Yavşan Yaylası, doğa turizmi açısından da uygun parkurlara sahiptir. Yavşan Tabiat Parkında piknik yapma imkânının yanı sıra çadır kampı ve karavan alanı için oldukça uygun yerler vardır. Ayrıca kısa ve uzun mesafe trekking (dağ yürüyüşü) için de son derece uygun alanlar bulunmaktadır.

Yavşan Yaylası Tabiat Parkı, doğal su kaynakları bakımından da oldukça özel ve zengindir. Yavşan suyunun özel oluşu; suyun kireçsiz, yumuşak, pH değerinin normal değerlerde olmasından kaynaklanmaktadır. Bu yüzden böbrek hastalığı olanlar tarafından büyük rağbet gör-

If you see signs that read "Our restaurant has Yavşan water" on the windows of some restaurants in Kahramanmaraş centre, don't be surprized. This is a matter of preference for customers, because Yavşan's water is healthy.

Fotoğraf: Mehmet Fındık

resembles the paths of the Black Sea region, stops by this charming village famous for its water, dry mulberries, nature and yellow figs. The pathway is asphalt all the way to Dereboğazi Village, but after that it is gravel.

In between Dereboğazi Village and Yavşan Plateau, people could have a pleasant trip while watching the goat herds following shepherds, the frequent walnut trees grown in Yavşan's spring waters, the naturally cultivated vegetables, the grape harvest at high altitudes and the big boulders that sometimes looks like a castle or a statue. It's also possible to see wildlife like boars, weasels, squirrels, foxes and rabbits at an earlier hour. There are suitable habitats for wild animals to feed, seek shelter and breed in safety.

Yavşan Plateau was deemed the 39th Nature Park of Turkey in 2009 because of its rich fauna and flora. Yavşan Plateau Nature Park is as large as 348 hectares and is comprised of three areas: Absolute reserved area, restricted usage area and controlled usage area.

The Taurus Fir (*Abies cilicia*) is a naturally grown tree in our country and

this area is the easternmost growing area of this species. The Lebanon Cedar (*Cedrus libani*) also known as "kamalak" by the locals is a pure and complex tree that's grown here. There's also the Taurus Blackpine (*Pinus nigra ssp. pollasiana*) which have old and tall individual trees acting as monumental trees. All these trees make Yavşan Plateau a rare forest ecosystem and justifies it to be a "nature protection area".

Yavşan Plateau has 529 species and subspecies that belong to 287 genera and 67 familia. 65 of these species are endemic. The plant known as "*Ajuga relict*" can only be found here within the world at a place called molasses spring. We are also guessing that the three "Allium" species discovered here are something new to the scientific world.

The Italian traveller Vamitolli visited Maraş in 1906 during his South Anatolia and Mesopotamia trip. He took a liking to the cedar trees in Yavşan Plateau and published a photo of these trees in his report regarding Maraş.

When Yavşan Plateau was designated

as a nature park, the fundamental values of the area gained national and international protection. Aside from this, people had a place to rest, have fun and learn while the biological variety, the natural and cultural heritage and the abiotic natural sources of the area were being protected.

Yavşan Plateau is a must-see part of Kahramanmaraş and has suitable parkours for nature tourism. In Yavşan Nature Park there are places for picnics as well as camping and caravan parking areas. There are also short and long distance trekking paths available.

Yavşan Plateau Nature Park is also unique and rich in terms of natural water sources. The water's unique because it is limeless, soft and at a normal pH value. People with kidney issues really show interest in this water. At Yavşan there are 5 springs called Yağlıluk Spring, Yassıpınar, Savran Spring, Çataloluk and Uzunoluk with each having their own special taste and zest.

My ancestors who lived in Dereboğazi Village had spent their summers at

Fotoğraf: Sertaç Akkuş

mektedir. Yavşan alanında; Yağlıoluk Pınarı, Yassıpınar, Savran Pınarı, Çataloluk ve Uzunluk adlarında 5 pınar bulunmaktadır ve bu pınarların her birinin ayrı bir tadı ve lezzeti vardır.

Dereboğazi köyünde ikâmet eden atalarım, yaz aylarını Yavşan'da geçirirler, orada bağcılık ve hayvancılık yaparlarmış. Annemin anlattığına göre çocukluk ve gençlik yıllarında yazları Yavşan'a göçer, yüksek kamalak (sedir) ağacına çardak kurar, orada yaşarlarmış. Yine Dereboğazi sakinlerinin anlattıklarına göre eskiden bazı Amerikalılar da Yavşan Yaylası'nı yazlık olarak kullanmışlar, bu amaçla taşlardan barınaklar yapmışlardır. Hâlâ o barınakların temellerini görmek mümkündür.

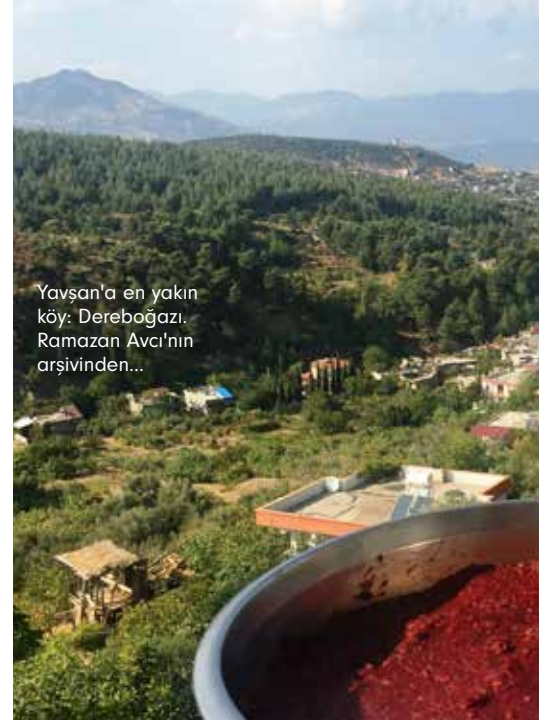
Yavşan'ın pınarında temmuz ayında karpuzu suya koyduğumuzda karpuzun çatladığına şahit olursunuz. Temmuz-ağustos aylarında bile birkaç dakika elimizi altında tutamadığımız bu pınar suları için bile yaylaya gelmeye değer.

Yavşan Yaylası'nda, farklı özelliklere sahip doğal mantarlar yetişmektedir.

Yörede göbelek denilen bu mantarların yenilebileni ve en lezzetlisi yöre halkı tarafından müs (mis) göbeleği adı verilen sedir mantarıdır. Güz mevsiminde ortaya çıkan bu mantarlar, yayla yakınlarındaki halk tarafından toplanmaktadır. Müs göbeleği, üzerine hafif tuz atılarak közde pişirildiği zaman etten daha lezzetli bir tat vermektedir. Yayla alanının tabiat parkına dönüştürülmesi sayesinde bu mantarlar da korunmaya alınacaktır.

Zengin su kaynakları ile birlikte yeşilin her tonunu barındıran Yavşan Yaylası'nda genellikle mesire amaçlı bulunan yerli ve çevre illerden gelen ziyaretçiler göknar, sedir, ardıc, meşe ve andız gibi ağaçlar ile kızılıçık, kuşburnu, sarmaşık ve sumak gibi muhtelif çalı türlerini görebilirler. Bütün bunlar yaylayı ve tabiat parkını doğaseverler için ilgi çekici hâle getiriyor.

Maraş'ın doğal güzelliklerini anlatan şiirlerde de, Yavşan'ın ayrı bir yeri vardır. Nitekim yörenin ozanlarından Âşık Mısdılı, Yavşan'ın soğuk pınarıyla âdeta dertleşir:

Yavşan'a en yakın köy: Dereboğazi. Ramazan Avcı'nın arşivinden...

Yavşan'ın pınarı sen neler gördün
Ne erler çevrildi başına senin
Acaba kadrini bilen oldu mu
Yoksa sem mi kattı aşına senin

Kimleri kondurdun kimi göçürdün
Sen kimlere âb-ı hayat içirdin
Nedir ser-güzeştin neler geçirdin
Bu dünya geldi mi hoşuna senin

Bir başka ozan, Dostozan ise
"Ahır Dağlarında savrulan karım
Başkonuş, Yavşan'da ava çıkarım"

Mısralarıyla Yavşan'ın av ortamına vurgu yapmaktadır:

Âşık Mısdılı, bir başka şiirinde de Yavşan'ın doğal güzelliklerine olan özlemine dile getirmektedir:

Hoş olur bu eyyâm Yavşan'a gitmek
Ol ulu çamları ziyaret etmek
Serilip, serpilip çimende yatmak
Hoştur çiçekleri alı dağların

Akdeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin birbirine en çok yaklaştığı alanda bulunan Yavşan Yaylası Tabiat Parkı; doğal su kaynakları endemik bitkilerle donanmış eşsiz güzellikteki ormanı ve 1600 rakımdaki bol oksijenli serin havası, her geçen gün artan sosyal ve konaklama tesisleriyle yayla turizmi açısından şehrin önemli değerlerinden birisidir.

Yavşan while dealing with vineyards and animals. According to my mother, when she was a kid they would migrate to Yavşan during the summer, set up an arbour on a tall cedar tree and live there. Some residents of Dereboğazi also say that some Americans used to come to Yavşan Plateau to their stone-made summer houses. It's possible to see the base of those houses today.

In July, if you were to put a watermelon in one of Yavşan's springs the melon would crack. It's worth it to come here even if you only want to see the spring water that you can't even bare to put your hand in for a few minutes.

There are natural mushrooms with different features in Yavşan Plateau. The most edible of these is called göbelek and the most delicious göbelek (a cedar mushroom) is called müs göbelek. These autumnal mushrooms are gathered by the people of the area. Müs göbelek tastes better than steak when it is salted and cooked on cinder. These mushrooms are also going to be protected since the plateau transformed to a nature park.

Yavşan Plateau is rich with water sources and tones of green. The trees here include firs, cedars, junipers, oaks and Syrian junipers which either grew here or was brought from a ne-

Fotoğraf: Mehmet Fındık

arby city. There are also bushes such as dogwood, rosehip and ivy. All this makes this plateau and nature park more attractive to nature lovers.

Yavşan has a special place among poems that mention the natural beauties of Maraş. Âşık Mısdılı, a folk poet from the area, talks with the cold springs of Yavşan:

Yavşan's spring what have you seen
How many men came to see you
Was there anyone who knew your worth
Or did they drop poison to your waters

Some settled here some went away
Who did you give your elixir of life
What's your story what have you seen
Did you ever like this world of ours

Another poet called Dostozan wrote the following while stressing the hun-

ting possibilities at Yavşan:

"I'm the snow of Ahır Mountain
I go hunting at Başkonuş, Yavşan"

In one of his other poems,Âşık Mısdılı talks about his longing for the natural beauties of Yavşan:

It would be nice to reach Yavşan today
To visit those great pines
To lie down and flourish on the grass
These mountains have lovely flowers

Yavşan Plateau Nature Park is at a point where the Mediterranean, Eastern Anatolia and South-eastern Anatolia are the closest to each other. This place is an important asset in plateau tourism to our city with its natural water sources, endemic plants, wonderful forest, cool and oxygen-rich air at 1600 m altitude and its ever-growing social and resting places.

YUSUF KÖLELİ: "AMACIM İNSANI VE DOĞAYI KEŞFETMEK"

"MY AIM IS TO DISCOVER HUMAN AND NATURE."

Yusuf Köleli'yi "Maraş Avucumda" adlı internet platformundan tanıyoruz. Kendisi fırsat buldukça bisikletiyle Kahramanmaraş'ın dağ, yayla ve platolarını geziyor. Ayrıca onu paraşütüyle Kahramanmaraş'ın semalarında görürseniz de şaşırmayın. Resmi bir kurumda yönetici olarak çalışan Yusuf Köleli'yle Maraş'ın dağ ve yaylalarını konuştuk.

We know Yusuf Köleli from the "Maraş in my Palm" internet platform. He travels the mountains and plateaus of Kahramanmaraş with his bike whenever he finds the chance. Don't be surprized to see him paragliding above Kahramanmaraş. Yusuf Köleli is a manager in a governmental office and we talked about Maraş's mountains and plateaus with him.

Söyleşi: ÖMER YALÇINOVA

Yusuf Bey, bisiklet tutkunuzla başlamak istiyorum. Bu tutkuyla birlikte gelişen diğer ilgi alanlarınız, araştırmalarınız, gezileriniz ve maceralarınızla devam edelim. Bu tutku ne zaman başladı?

Mahallemize açılan bisiklet kiralama dükkanı ile sanıyorum 7-8 yaşlarında bisiklet sürmeyi öğrendim. Harçlıklarımızı biriktirir kiraladığımız bisikletler ile Elbistan kent merkezinden yola koyulur Ceyhan Nehri ve Söğütlü Çayı'nın Battal, Suçatı, Kaynarca, Tabakkaldıran, Kayalıklar gibi isimlerle andığımız farklı noktalarına balık tutmaya ve yüzmeye giderdik. O yaşlarda bir çocuk için uzun sayılacak 4-5 km'lik gezintilerdi bunlar. Ortaokul ve lise yıllarımda kendi bisikletime sahiptim. Elbistan düz bir alana kurulu olduğu için bisiklet günlük hayatta çok sık kullanılırdı. Ben de okula, çarşıya ve pazara bisikletle giderdim.

Sadece spor yapmak amacıyla mı bisiklet turlarına çıkıyorsunuz?

Bisikleti spor maksadıyla değil keşfetme arzusuyla kullanıyorum. Yaşadığım coğrafyayla ve bu coğrafyada yaşayan insanlarla tanışmak amacıyla... Bütün

canlılara doğru genişletebiliriz bu arzuyu. Bisiklet mesafeler kat etmek için yeterince hızlı, seyahatiniz esnasında etrafınızdaki detayları fark ettirecek kadar da yavaş bir vasıta. Motorlu araçlarla ve yaya olarak seyahat etmenin ayrı ayrı sağladığı avantajları bir arada sunuyor. Kahramanmaraş'ta yeni mekânlara süratle pedallarken etrafımdaki önemli detayları da önüme seriyor.

Yamaç paraşütü uçuşu da yapıyorsunuz bildiğim kadarıyla...

Evet. Üniversite yıllarımda havacılık kulübünün kampüs içindeki çalışmalarını izler, insanın üstünde süzülen bir kumaş parçasıyla uçmasının nasıl bir deneyim olduğunu merak ederdim. O dönemler imkân bulup da bu spora başlayamadım.

2014 yılında Kahramanmaraş'ta daha önce dünyada eşi benzeri görülmemiş bir yamaç paraşütü rekorunun kırılışına hepimiz şahit olduk. 9 yamaç paraşütü pilotu Kahramanmaraş'tan havalanarak Mardin'e kadar uçtular. Her biri 300 kilometrenin üzerinde çizgisel bir uçuş gerçekleştirerek Türkiye rekoru

kırdılar. Uzun yıllardır aşılamayan bir önceki 250 km'lik rekorun ve o güne kadar Türkiye'de uçulması imkansız gibi görülen 300 km'lik bariyerin topluca aşıldığı sıradışı bir uçuştü bu. Aynı zamanda içimde uyuyan arzuyu da yeniden ortaya çıkaran bir uçuş... 2017 yılında Kahramanmaraş Sportif Havacılık Kulübü'nde yamaç paraşütü eğitimlerimi alarak şehrimizi gökyüzünden de keşfetmeye başladım.

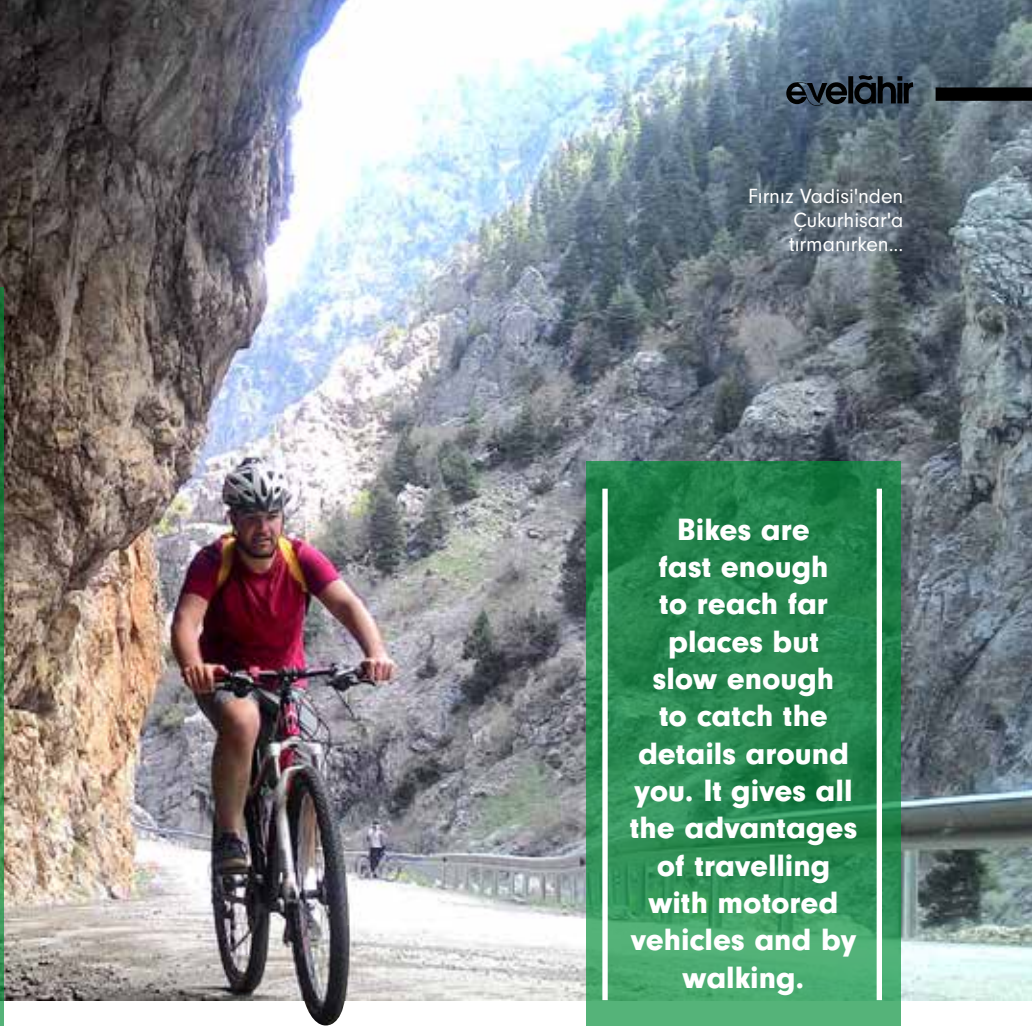
Bu uçuşları Maraş'ın hangi bölgelerinde yapıyorsunuz?

Uçuş alanlarımızın başında bahsettiğim rekorun kırıldığı Pazarcık ilçemizde bulunan Kardelen Tepesi geliyor. Yöre sakinlerinin ıssızlığından dolayı İt Ürümmez Tepesi ismini layık gördüğü bu kalkış alanı sadece Kahramanmaraş'ın değil Türkiye'nin en önemli uçuş noktaları arasındadır.

Mesafe ve termik uçuşu yapmak ve bu alanlarda kendini geliştirmek isteyen Türkiye'nin dört bir yanından gelen yamaç paraşütü pilotları bir zamanların bu ıssız tepesini artık dört mevsim kanatlarıyla renklendiriyorlar.

Bisiklet mesafeler kat etmek için yeterince hızlı, seyahatiniz esnasında etrafınızdaki detayları fark ettirecek kadar da yavaş bir vasıta. Motorlu araçlarla ve yaya olarak seyahat etmenin ayrı ayrı sağladığı avantajları bir arada sunuyor.

Bikes are fast enough to reach far places but slow enough to catch the details around you. It gives all the advantages of travelling with motored vehicles and by walking.

Mr. Yusuf, I want to begin with your passion for bikes and then continue on with your other pursuits, researches, trips and journeys. When did this passion start?

I was 7-8 years old when a bike rental shop opened in our neighbourhood and I learned to ride the bike at that time. We used to save our allowances and rent bikes to go from Elbistan centre to Ceyhan River, Söğütlü Creek, Battal, Suçatı, Kaynarca, Tabakkaldıran and Kayalıklar. We used to fish and swim there. These were 4-5 km trips and considering our age it was quite long. I had my own bike during my middle and high school years. Since Elbistan is a level area bikes were used frequently in everyday life. I used my bike to go to school, the market and the bazaar.

Do you ride your bike only for sport?

I ride my bike not for sport but to satisfy my passion for discovery. To understand the place I live in and to meet the people who live here... The scope of this passion includes every

living being. Bikes are fast enough to reach far places but slow enough to catch the details around you. It gives all the advantages of travelling with motored vehicles and by walking. As I speedily pedal to new places in Maraş I am able to see the important details on front of me.

As far as I know you're also interested in paragliding...

Yes. At university I used to watch the aeroclub events in the campus and wonder about how it was to experience flight with a piece of cloth. I didn't have the opportunity to try it out back then.

In 2014 we all witnessed a never-before-seen paragliding record in Kahramanmaraş. 9 paragliding pilots took flight from Kahramanmaraş and flew all the way to Mardin. They all made a 300 kilometre linear flight and broke the Turkish record. This was an extraordinary flight because nobody was thinking that the previous 250 km record could be broken and they made

a nearly impossible 300 km flight. This flight also awakened a passion within me... I started discovering our city from up above after taking paragliding lessons in Kahramanmaraş Sportive Aeroclub in 2017.

Which parts of Maraş do you glide to?

The most frequent place we use for gliding is the Kardelen hill in Pazarcık district. This is also the hill where the record breaking flight took place. This launching area is also called İt Ürümez Hill and is an important flight point not only for Kahramanmaraş, but also Turkey as well. Paragliders who wants to make distance or thermic flights come here from all around Turkey and colour the skies of this abandoned hill with their wings.

After launching from this hill we ascend thousands of metres above with the air currents rising from Narlı Valley and then with the help of the prevailing wind from the West we could glide towards southeast without any geographical obstacles. There aren't many hills like this in Turkey.

Bu tepeden kalkış yaparak önümüzde uzanan Narlı Ovası'nda yükselen hava akımlarıyla birlikte binlerce metre yükseliyor ve batıdan doğuya doğru esen hakim rüzgarı arkamıza alarak herhangi bir coğrafi engel olmayan güneydoğunun geniş düzlüklerine doğru süzülüyoruz. Türkiye'de bir elin parmaklarını geçmeyecek sayıda tepede olan bir özellik bu. Bugün Kardelen Tepesi'nden kalkarak Fırat'ı aşmış, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin'e kadar uçmak isteyen binlerce yamaç paraşütü sporcusu her yıl bölgeyi ziyaret ediyor.

Ahır Dağı'nda Tömek Bağları'nın üstündeki orman gözetleme kulesinin bulunduğu tepe bir diğer uçuş alanımızdır. Şehirden araçlarla 15 dakikada ulaştığımız bu tepede genellikle yelken ve şehir üstünde düz uçuşlar gerçekleştiririz. Şehrin üstünden uçmak apayrı bir deneyim. Bu deneyimi tatmak için komşu illerden de pilotlar sıklıkla Ahır Dağı'nda bize eşlik ediyor. Kocaman binaların, geniş cadde ve bulvarların ayaklarının altından hızla aktığına ve şehrin ufuklar arasında pek anlam ifade etmeyen bir köşeye sıkıştığına şahit oluyor, günlük yaşantınızın çok dar bir alanda cereyan ettiğini anlıyorsunuz.

Ahır Dağı'nın 1900 metre yüksekliğindeki bu tepesinde nadiren de olsa kalkış yaparak termiklerle birlikte 3000 metreye kadar yükselebiliyoruz. Bu irtifada artık bambaşka coğrafyalar gözlerimizin önünde duruyor. Kuzey'de Berit, güneyde Uludaz ve Yavşan, batıda Başkonuş sırtları selamlıyor bizleri. Menzelet, Kılavuzlu ve Sır Baraj göllerinin üçünü aynı anda seyredebiliyoruz.

Maraş'ın dağ ve yaylalarını sorsak size, gezi ve keşif tutkunu olarak neler anlattırsınız?

Kahramanmaraş'ın dört bir tarafı meraklılarına sırlarını açmayı bekleyen dağlar ve yaylalarla çevrili. Doğal,

tarihi ve kültürel unsurlarla bezeli bu yaylalara her gidişimde heybeme yeni bilgiler doldurabiliyorum.

Bugün Binboğalar, Nurhak Dağları, Berit Dağları, Engizek ve Ahır Dağı'nda göçebe hayatın izleri devam ediyor. İlkbahar sonunda başlayan yaylaya göç ile birlikte binlerce göçer aile zirveleri yurt ediniyor. On binlerce büyük ve küçükbaş hayvandan elde edilen ürünlerle yaylanın bereketini şehre ulaştırıyor. Göçer hayatı, çadırları, yurtları, günlük rutinleri görülmeye değer.

Andırın ve Göksun arasında uzanan antik yol güzergâhındaki kalelerle bezeli yaylalar eskiye dair yaşanmışlıkları merak edenler için de çok kıymetli alansal varlıklar olarak karşımızda duruyor.

Başkonuş ve Yavşan gibi yaylaların el değmemiş ormanları ve bitki varlığı, Nurhak, Binboğa ve Berit Dağı'nın yalçın zirveleri, mağaraları, çağlayanları doğa tutkunlarını cezbediyor.

Yavşan yaylasına bisikletle çıktınız. O tecrübenizi de merak ediyoruz.

Daha önce başkalarının bisikletle hiç gitmediği yerlere pedallamaya, yeni rotalar oluşturmaya çalışıyorum. Ali Kayası, Çukurhisar gibi Yavşan Yaylası'na da, şehirden itibaren pedallayarak ulaşan ilk kişi sanıyorum benim. Yavşan'a batısındaki Dereboğazı vadisinden tırmanıp, güneyindeki sırtlardan Fatmalı'ya inerek yuvarlak bir rota oluşturduğum eşsiz bir tur idi. Yol boyunca köy kahvelerindeki eşsiz sohbetleri, yöre sakinlerinin ikramlarını ve doğanın tüm detaylarıyla içime işleyişini hiç unutmuyorum.

Dağ bisikleti mi kullanıyorsunuz?

Çoğu zaman asfaltı kullansam da yol beni her turumda üstünde teker dönmemiş patikalara sürüklüyor. Bu nedenle dağ bisikleti kullanıyorum.

Tek başına mı çıkıyorsunuz yoksa ekiple mi?

Bisiklet turlarımı yeni hedeflere ulaşacak veya daha önce ulaştığım hedeflere farklı yollardan gidecek şekilde planlıyorum. Genellikle uydu görüntülerinden faydalanarak kendime bir rota çiziyorum. Gün doğumuyla evden çıkıp, günbatımıyla eve dönecek şekilde zaman planlaması yapıyorum. Çoğu zaman tek başıma yola çıkıyorum. Bazen birkaç arkadaşım da keşif turlarına çıkabiliyorum. Yol boyunca her çeşmeden yudumlayıp, her çobanla sohbet edeceğim bu planın büyük gruplarla gerçekleştirilmesi çok zor.

Mekân keşfi insan keşfine dönüşmüş.

En başında söylediğim gibi bisiklet yeni coğrafyalara yeterince hızlı ulaştırırken etrafınızda olan biteni fark etmenize olanak tanıyor. Yol kenarında açmış bir çiçeği, bir ağaçtan diğerine sıçrayan sincabı, dere yatağında insanı insana, koyunu kuzusuna ulaştıran sıska ahşap bir köprüyü araçla seyahat ederken fark etmeniz mümkün değil. Bisikletle seyahatin getirdiği fark edişlerin en kıymetlisi de insanların birbirini fark edışı elbette. İlk defa kasklı bir bisikletli gören köy çocuklarının heyecanı, beni turist zanneden bir çobanın merakı, çapa yapan bir elin emeği, yağmur sonrasına mantar avına çıkanların damak tadı var işin ucunda. Birbirimize anlatacağımız ve birbirimize katacağımız o kadar çok bilgi var ki.

Hiç konuşmadan bile ulaştığımız oluyor bazen. Arkamdan gelen bir aracın kornaya basışından kenara çekilmemi mi istediğini yoksa iyi yolculuklar mı dilediğini anlayabiliyorum mesela. Uzaktaki bir evden bazen bir ıslık kulaklarımın çınlıyor, bazen bir el sallanıyor havada. Bunun bölgelerinde ilk defa gördükleri bisikletli bir yabancıyı misafir etme daveti olduğunu biliyorum. Sonra çayları yudumlarken başlıyor dağlara ve yaylalarla dair sohbet.

Tabiat Parkı Yavşan'a dönelim tekrar... Orada herhangi bir faaliyet var mı?

Ali Kayası'na pedallamak...

Many paragliders who want to go to Gaziantep, Şanlıurfa and Mardin by crossing over the Euphrates come to Kardelen Hill every year.

Another one of our launching area is the hill where the forest watchtower is situated on Tömek Vineyard at Ahır Mountain. This place is a 15 minute drive from the city and is used for sail and straight flights above the city. This is a very different experience. Pilots from other cities also come to Ahır Dağı to live this experience. From above the big buildings and the large streets and boulevards you can see that the city is just a small and unimportant part of the horizon and that your daily life continues on in a very limited area.

This hill of Ahır Mountain is at 1900 metre altitude and you could ascend up to 3000 metres with thermic apparatus. At this level you begin to see very different places. Berit at North, Uludaz and Yavşan at South and Başkonuş at West salutes us. You could watch the Menzelet, Kılavuzlu and Sir Dams altogether at once.

As a passionate traveller and discoverer, what can you tell us about the mountains and plateaus of Maraş?

Kahramanmaraş is filled with mountains and plateaus that are willing to give out their secrets to the ones who come searching for them. I learn something new every time I go to these places with natural, historical and cultural elements.

You could see traces of nomadic life in Binboğanlar, Nurhak Mountains, Berik Mountains, Engizek and Ahır Mountain. Thousands of families migrate to these plateaus towards the end of spring. The fertility of the plateaus reach the city thanks to the products gathered from big and small cattle. To see their

migrant life, tents, houses and daily routine is worth it.

The plateaus with many castles that are scattered on the antique path between Andırın and Göksun are very valuable to people who wonder about the lives of the past.

The untouched forests and vegetation of plateaus like Başkonuş and Yavşan, the crags, caves and cataracts of Nurhak, Binboğa and Berit Mountains attract the eyes of nature lovers.

You climbed Yavşan Plateau with a bike. We want to hear more about this journey.

I try to designate new routes to where people never went by bike. Alike Ali Rock and Çukurhisar, I'm guessing that I'm the first person to pedal his bike to Yavşan Plateau all the way from the city. This was a wonderful tour where I, in a circular fashion, climbed up from Dereboğazi on the West of Yavşan and climbed down from Fatmalı on the South. I cannot forget the unique conversations I had at village cafés, the treats given by the locals and all the details of nature.

Are you using a mountain bike?

I generally pedal on asphalt but whenever I go for a trip I find myself on a footpath. So I use a mountain bike.

Do you travel alone or are you with a group?

I plan my routes in order to get to new places or to get to places I already went in a new way. I designate my route using satellite pictures. I get out of the house at dawn and come back at dusk. I generally go alone. Sometimes I travel with my friends on discovery tours. It's very difficult to plan these trips where I drink from every mountain and talk with every shepherd with a lot of people.

The discovery of nature turns into the discovery of men.

Like I initially said, bikes allow you to quickly reach where you're going while also allowing you to realize what's going on around you. It's not possible to see a blooming flower beside the road, a squirrel jumping from tree to tree, a thin wooden bridge used to carry sheep and lambs while driving a car. The great realization acquired from travelling by bike is the realization of people. The village children who see a man with a helmet for the first time, the curiosity of the shepherd who thinks I'm a tourist, the labour of a hoeing hand, the taste of people who go mushroom hunting after the rain... There are a lot of things to tell and contribute to each other.

There are times when we understand each other without even talking. For example, I can understand from the horn of a car whether they want me to step aside or say hello. Sometimes you can hear a whistle from a far-away house and sometimes someone would wave from a distance. I know that this is an invitation to a foreigner with a bike that they've seen for the first time in their region. We then talk about mountains and plateaus while drinking our tea.

Let's return to the nature park... Are there any activities there?

Yavşan Nature Park is used for daily picnics a lot. There are even people coming here just to taste the cool and smooth waters and to carry them home. Seeing the cedars and the untouched forests is worth it. It has a road suited for cars. There are places such as toilets, lavatories, car parks and prayer rooms. As far as I know they're planning on building resting and shopping areas there. I'm gues-

Yavşan Tabiat Parkı yoğun bir şekilde günübirlik mesire amaçlı kullanılıyor. Sadece yayladaki çeşmelerin içimi rahat ve soğuk sularını tatmak ve evlerine taşımak için bile gelenler var. Başta sedir olmak üzere el değmemiş ormanları görülmeye değer bir alan. Otomobille rahatlıkla ulaşılabilecek bir yolu var. Tuvalet, lavabo, otopark ve mescit gibi temel ihtiyaçlar mevcut. Konaklama ve alışveriş alanları da planlanıyor diye biliyorum. Başkonuş Yaylası ile birlikte bölgenin en çok ziyaret edilen yaylalarından birisi olacağını düşünüyorum.

Çadır kampına da müsaade ediliyor. Yavşan'da bir kez kamp yapma imkânında buldum.

Yavşan'da kamp esnasında neler hissettiniz?

Yavşan'da ağaçlar, çiçekler, otlar, dereler ve taşlar ilginizi çekiyor, sırlarını fısıldıyor. Bu fısıltılara kulak verirsiniz ilgi alanlarınızı, beğenilerinizi kısaca kendinizi keşfedebiliyorsunuz.

Yavşan Yaylası'nda zirveye çıkıp kuzey ufka baktığınızda Kahramanmaraş'ı bütün heybetiyle yükselen Ahır Dağı'nın eteğinde, doğudan batıya doğru uzanan gri bir gölge olarak görüyorsunuz. Günlük keşmekeşin içinde kaybolduğum şehrin engin bir deryada sığ bir akvaryum gibi ne kadar da küçük olduğunu fark ettim.

Kampın gecesi de çok sıradışı idi. Uzaktaki köyler ile tepemizdeki ay ve yıldızlardan başka ışık kaynağı yok. Rüzgar ve hışırdayan yapraklar ortamdaki yegane baskın ses. Gündüz yöre sakinlerinden dinlediğiniz domuz, çakal gibi yaban hayvanlarının varlığını bilmenin verdiği ürpertiyle çadırlarımızın içinde geceyi geçirmiştik.

Nurhak Yaylaları Yavşan ve Başkonuş'tan farklı mı?

Başkonuş Yaylası, orman varlığı, havası, konaklama imkânları ile uzun yıllardır ziyaretçilerin ilgi odağı. Bu anlamda Kahramanmaraş'ın ve bölgenin en önemli merkezi... Yavşan Yaylası da benzer özellikleriyle ikinci bir Başkonuş olmaya aday.

Genel itibarıyla çıplak olan Nurhak Dağı'nın dört tarafında karşılaştığımız seyrek ardıç ve meşelikler buraların birkaç asır eveline kadar görülesi ormanlarla kaplı olduğunu anlatıyor. 3100 metreye ulaşan zirvesiyle Kahramanmaraş'ın en yüksek konumundaki Nurhak Dağı'nın sadece eteklerinde değil zirveye yakın düzlüklerinde de su kaynaklarıyla karşılaşabiliyorsunuz. Dağın güney ve doğu kısmındaki sular Fırat'a, kuzey ve batı kısmındaki sular ise Ceyhan'a akar. Nurhak Dağı bütün heybetiyle su havzalarını da bölen bir dağ aynı zamanda... Tabii su olur da hayat olmaz mı? Bugün Nurhak Yaylaları Nurhak, Pazarcık, Elbistan, Malatya ve Gaziantep'ten yaylacılara ev sahipliği yapıyor. Nurhak Dağları'nda bir mağaraya batıp aşağıdaki başka bir mağaradan tekrar gün yüzüne çıkan dereler, Ali Gölü ve yörük mezarları unutamadıklarım arasında yer almaktadır.

Maraş dağlarında spor yapılabilir mi?

Yamaç paraşütünü konuşmuştuk. Dağ bisikleti ve doğa yürüyüşü için bütün dağlarımızın kendine özgü olumlu yanları var. Nurhak ve Berit Dağları'nda kaya tırmanışına uygun parkurlar olduğunu biliyorum. Kış aylarında Nurhak,

Berit ve Binboğa pek çok dağcı için alternatif bir zirve tırmanış güzergâhı olarak düşünebilir. Bu dağların zirveleri doğa yürüyüşü meraklıları için de yaz aylarında çok zorlanmadan erişilebilir. Afşin'de Hurman Çayı, Ekinözü'nde Nergete Çayı, Nurhak'da Göksu Çayı, Onikişubat'ta ise Ceyhan Nehri'nin Kısıq Vadisi olarak bilinen bölümü rafting için ideal olabilir.

Tabi bir de gezilerinizin tarihi boyutu var.

Seyahatnamelere özel ilgi duyuyorum. Binlerce yıl önce yazılmış olsa da birkaç yıl önce yazılmış olsa da her bir anı zamanı dondurup, değişen coğrafyanın eski hâlini bize aktardığı için çok kıymetli. Blogumda şehrimizden geçen seyyahların o dönemlere ilişkin tasvirlerini derleyip okuyucularla paylaşmaya çalışıyorum. Bunu yaparken seyyahların anlattığı coğrafyanın günümüzdeki durumunu da okuyucuya sunmaya çalışıyorum. Fırsat buldukça bize asırlar evvelinin Maraş'ını anlatan seyyahların kâh yürüyerek kâh at sırtında yürüdükleri rotalarda bıraktıkları ayak izlerini yeniden keşfetmeye çalışıyorum.

Bu keyifli sohbet için, çok teşekkür ederim.

Ben teşekkür ederim. İyi çalışmalar.

sing that it will be one of the most visited plateaus of the area along with Başkonuş Plateau.

They also allow camping in tents. I had the chance to camp in Yavşan once.

What did you feel camping in Yavşan?

Trees, flowers, shrubs, creeks and stones in Yavşan attract our attention and whisper their secrets. If you lend your ear to these whispers you'll find your interests and likes, in short you'll discover yourself.

When you climb to the apex of Yavşan Plateau and look towards the horizon you'll see Kahramanmaraş as a grey shadow spanning from East to West on the skirts of Ahır Mountain. I realized that the city I lost myself in everyday troubles was as small as an aquarium in a great ocean.

The night time was extraordinary as well. There weren't any sources of light aside from the far-away villages and the moon and stars above. The only sound came from the wind and the rustling leaves. We spent the night in our tents with chills knowing from the locals that wild animals like boars and jackals could be around.

Are the Nurhak Plateaus any different from Yavşan or Başkonuş?

Başkonuş Plateau, with its forests, air and resting areas was a long-time favourite. In this regard it is an important centre for Kahramanmaraş

and the region... Yavşan Plateau could be the second Başkonuş because of its similar features.

We could gather from the sparse junipers and oaks around the generally naked Nurhak Mountain that this place was covered with amazing forests back in the time. The apex of Nurhak Mountain is at a 3100 metre altitude and is the highest point in Kahramanmaraş. You can find water sources not only on its skirts but also at places close to the apex. The water on the South and East sides of the mountain flows towards the Euphrates and the water on the North and West sides flow to Ceyhan. Nurhak Mountain also divides all the water sources of the area... So if there's water wouldn't there be life? The plateaus of Nurhak are home to many people from Nurhak, Pazarcık, Elbistan, Malatya and Gaziantep. The creeks which go down a cave and then rise from another cave, Ali Lake and the nomad graves are some of the places I couldn't forget.

Could people play sports on the mountains of Maraş?

We had already talked about paragliding. All of our mountains have positive aspects to them in regards to mountain biking and nature walking. There are suitable parkours for rock climbing in Nurhak and Berit Mountains. Nurhak, Berit and Binboğa could be thought of as an alternative climbing route in winter for many mountaineers. People could reach the apex of these mountains without much difficulty

during the summer. Rafting could be ideal in Hurman Creek in Afşin, Nergele Creek in Ekinözü, Gökusu Creek in Nurhak and Ceyhan River and Kısık Valley in Onikişubat.

Of course there is also a historical aspect to your travels.

I have a special interest in travel books. All these memoirs of this ever-changing geography are very valuable to us whether written thousands or just a couple of years ago. I try to collect the depictions of travellers who came to our city and introduce it to my readers through my blog. I also try to pinpoint the differences between what the traveller said about a place and how it is today. Whenever I find the chance I try to trace the footsteps of the ancient travellers who toured Maraş on foot or on horseback.

Thank you for this pleasant chat.

Thank you too. Have a nice day.

Binboğa'nın son ardıçları...

Başkonuş'ta çiğir açanlar...

Nurhak Dağı'nda bir suçikan...

BAŞKONUŞ'A GİTTİĞİM İLK GÜN

THE FIRST DAY I WENT TO BAŞKONUŞ

Kahramanmaraş'ın diğer doğa harikası yayla, dağ, pınar, nehir, çay ve şelalelerinde hissettiğim gibi Başkonuş da göz ve kulak zevkinizden önce, gönlünüze, belki de en derin duygu ve düşüncelerinize yöneliyordu.

My feelings in other natural wonders of Kahramanmaraş like its plateaus, mountains, springs, rivers, creeks and waterfalls, resembled my feelings at Başkonuş as it appealed to my heart or maybe the deepest of my emotions and thoughts before appealing to my eyes and ears.

ÖMER YALÇINOVA

O gün alışveriş yapmak için girdiğim markette, ilkokuldan arkadaşım Tolga'yla karşılaşmıştım. Tolga, Başkonuş Yaylası'na gideceğimi öğrenince, "Geç kalmışsın, daha erken yola çıkmalıydın," demişti. Onun ne demek istediğini o an tam anlamamıştım. Saat 14:00 gibi yola koyulduğumuzda, Başkonuş Yaylası'nda nelerle karşılaşacağımızı bilmiyorduk tabi. Oraya vardığımızda, Tolga'nın ne demek istediğini anladım. Başkonuş, öyle birkaç saatle gezilecek, tadına varılacak, doyulacak bir yayla değildi.

Yolda başlamıştı zaten Başkonuş'un güzelliği. Aşşepınarı mevkiini geçince, yol kenarında çeşit çeşit meyve ve sebelerin sıralandığı tezgâhlar dikkatimizi çekmişti. Tezgâhların ortasındaki pınar ise, buz gibi suyuyla, ortama ayrı bir ruh katmaktaydı. Belki de bu pınardı, bu güzel ortamın ruhu. Şırl şırl akan pınarın serinliğini bir an olsun yok saydığımızda artık buranın doldurulamaz

boşluğuyla karşılaşırsınız. O yüzden hiçbir şey olmasaydı da, sırf bu pınarın akışını izlemek için durmak gerekirdi. Mevsimine göre tezgâhlarda, gelenin yüzüne gülen üzüm, domates, biber, elma, armut hatta erikler taptazeydi. Başkonuş mevkiine yakın köylerden gelmişti bunlar. Tezgâhın gerisinde duranlar ise, modern şehrin acımasız esnaflarına hiç benzemiyorlardı. Tadına bakın diyerek ikram ettikleri üzüm ve elmalar, hiç de müşterinin aklını çelmek için değildi. Onlar misafirlere gösterilecek özen ve bonkörlüğün eseri idi. Oradan zor ayrıldığımı söyleyebilirim. Annem zaten bu tür köy ürünlerinin olduğu yerlere ayrı bir ilgi duyardı. Dönüşte mutlaka uğramalıyız diyerek, annemi ikna etmişim. İşin doğrusu bu mevkide bile Maraş merkezde duyulan 40 derecenin üzerindeki sıcaklardan eser kalmamıştı.

Başkonuş'a ilk defa gittiğim için, arabayı korkarak kullanıyordum. Sağımdan

solumdan hızla geçen arabalar beni şaşırtıyordu. Neticede virajlıydı yollar. Ve yokuş tırmanıyorduk. Ama geniş ve asfalt yollar, yolu öğrenenler için rahattı. Yokuşların arabayı zorladığı da söylenemezdi. Bu yoldan insanlar Andırın'a da gidiyordu. Yani sadece köy ve yayla yolu olarak kullanılmıyordu burası. Aktif ve yoğun bir kullanıma sahipti. Biraz da bu yüzden yollar bakımlıydı. Maalesef araç kullandığım için, Başkonuş'a çıkarken izleyebileceğim nefis manzaraları izleyemiyordum. Ama eşim ve annem, hayran bakışlarla gözlerini yolun altında kalan Sır Barajı'nın, Başkonuş Meydan Göleti'nin, tertemiz köylerin, yeşilin her tonunu taşıyan ormanların oluşturduğu manzaradan alamıyorlardı. Sık sık durup fotoğraf çekmek istemelerinin de sebebi buydu. O an Tolga'yı yeniden hatırladım. Çünkü henüz Başkonuş yolundayken, iki saatten fazla zaman geçmişti.

Fotoğraf: Sertaç Akkuş

That day when I entered a supermarket to buy some stuff I ran into my friend Tolga from primary school. When Tolga learned that I was headed off to Başkonuş Plateau he said, "You're running late, you should've set off earlier." I didn't quite get what he meant at that time. Of course, we didn't know what we were going to face at Başkonuş Plateau when we started our journey at 14:00. When we got there I understood what Tolga was trying to say. Başkonuş wasn't one of those plateaus that could be visited satisfactorily in a couple of hours.

The beauty of Başkonuş started from the road itself. We saw many aligned counters with various fruits and vegetables beside the road once we passed Ayşepınarı. The spring in the midst of the counters made the place more enchanting with its icy waters. This very spring could've been the enchantment of this beautiful place. If we were to neglect the chill flowing

spring we at once would feel an unfillable gap. So we had to stop to watch the spring flow even if it was the only thing here. The fresh grapes, tomatoes, peppers, apples, pears and even the plums were smiling at us from the counters. These came from villages close to Başkonuş. The people behind the counters looked nothing like the ruthless storekeepers of modern cities. The grapes and apples they treated to their customers weren't given to deceive them. This was the result of care and generosity shown to visitors. I could say that I had a hard time leaving that place. My mother had a special curiosity to places that sold village produce anyway. I convinced my mother to leave by promising her to visit here again on the way back. Truth be told, even at this point there was no hint of the 40 degrees heat felt in Maraş centre.

Since this was my first time going to Başkonuş I was driving the car with caution.

The cars whizzing past my left and right were making me uneasy. These were some curved roads. We climbed up a slope. The broad asphalt roads helped newcomers a lot. The slope wasn't that hard for cars to climb as well. People were going to Andırın through this road, so this wasn't just a village and plateau road. It was used actively and intensely. This was another reason why the road was so well looked-after. Since I was behind the wheel I missed my chance to take in the breath-taking scenery while climbing to Başkonuş. But my wife and mother couldn't help but admire the scenery that included the Sir Dam, Başkonuş Square Lake, the clean villages and a forest with every shade of green. This was one of the reasons why they frequently stopped the car to take some photographs. At that moment I remembered Tolga again because more than two hours had passed just on the road to Başkonuş.

Fotoğraf: Sertaç Akkuş

Eşim ve annem, hayran bakışlarla gözlerini yolun altında kalan Sır Barajı'nın, Başkonuş Meydan Göleti'nin, tertemiz köylerin, yeşilin her tonunu taşıyan ormanların oluşturduğu manzaradan alamıyorlardı.

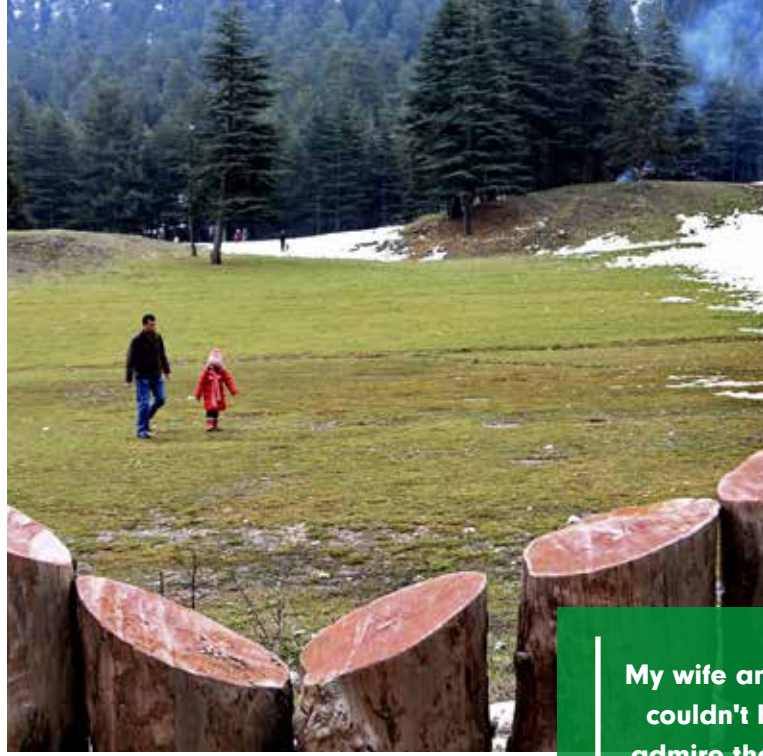
Başkonuş'a geldiğimizde ise, çok heyecanlandığımı hatırlıyorum. Onca rampayı çıktıktan sonra, bu şekilde cennetten bir köşe diyebileceğim düzlüğe nasıl ulaşmıştık? Tuhaf bir soru sorduğumun farkındayım. Tabii ki arabayla çıkmıştık. Asıl şaşırduğım ve sormak istediğim şey, bunca yokuşun, dağın, bayırın içinde, bu şekilde sadece insana değil, mutlaka hayvan ve böceklerle kadar bütün canlıların soluklandığı, bir düzlük, hiç düşünülecek bir şey değil. O yüzden Başkonuş'a geldiğimizde nasıl yani, nasıl olabilir bu diye şaşırmıştık. Benzer şaşkınlığı Çukurhisar Yaylası'na çıktığımda da yaşamıştım. Çukurhisar, Başkonuş'tan da şaşırıcı bir genişliğe sahip. Oranın köylüleri, bu düzlükte tarım da yapıyorlar üstelik. Başkonuş'ta böyle bir imkân yok. Başkonuş bütünüyle vahşi doğa diye nitelendirilen bir sadeliğe sahip. Bu sadelik, yaz aylarında, serinlemek için şehirden kaçan insanların kalabalığıyla bozulmuyor değil. Başkonuş'ta şaşırduğum ikinci husus, bu kalabalıktı. Ben ilk defa geliyordum Başkonuş'a, oysa bu kalabalığı oluşturan insanlar burayı dünden biliyorlarmış demek ki. Sadece 46 plakalı araçlar da değil, farklı plaka araçlar da çok sayıydı.

Zar zor bir yer bulduk diyeyim de, Başkonuş'taki kalabalığı buna göre tasavvur edin. Öyle ki aracı bıraktığımız

yerden, biraz yukarılara çıkmak, ağaçların arasına girmek zorunda kaldık. Geldiğimiz yerde de birkaç aile vardı. Ama kimse kimseyi rahatsız etmiyordu. Bu rahatlıkta, Başkonuş'un serinliği ve oksijen çokluğu etkilidir diye düşünüyorum. Çünkü insanlar sıkılmıyor ve bunalıyorlardı. Bazıları mangal yakmışlar, pişirecekleri etleri, közleyecekleri patlıcan, biber, soğan ve domatesleri ayarlıyorlardı. Bazılarıysa, bu faslı bitirmiş, semaverle uğraşıyordu. Bazıları ise, çocukların oyununa katılıyordu. Dediğim gibi, biz ağaçların arasına girmek zorunda kaldık. Oysa Başkonuş düzlüğünde de yüzlerce araç ve insan vardı. Arazide çocuklar için oyun parkı, lavabolar, yolu arkanıza aldığınız zaman sağ tarafta düşen bungalov evler, lokanta ve market de vardı. Farklı rotalara sahip, yürüyüş yolları yapılmıştı yaylaya. Yolların kenarları da araçlarla doluydu. Fakat dediğim gibi, bu kalabalık rahatsız edici cinsten değildi. Benim gibi, şehir kalabalığının da bunalan, bu yüzden kendini dağ

ve yaylalara atan kişilerden oluşan bu kalabalık, birbirini rahatsız etmeyecek şekilde hareket etmeyi de kendiliklerinden biliyor olmalıydılar.

Saat 18:00'e yaklaştığında Tolga'yı tekrar hatırladım. Çünkü henüz Başkonuş Yaylası'nın onda birini bile dolaşmış değildik. Oğlum Tuğrul koştukça koşuyor, koştukça daha da çok koşuyordu. Yorulmuyordu ama. Ben de yürüdükçe açıldığımı hissediyordum. Sabah ezanından önce Başkonuş yaylasına geyiklerin su içmek için indiğini duyduğumda, burada mutlaka kamp yapmalıyım diye kararımı vermiştim. Kamp yapmalı ve sabah ezanından önce gün ışığıyla yaylanın engin yerlerine inen geyikleri görmeliydim. Belki onun da öncesinde Başkonuş Yaylası'nın tepe, düzlük, kuytu artık nereleri varsa, oralarda dolaşmalı, dağın yalnızlığıyla kendi yalnızlığımı sinamalıyım. Belki de o an artık Başkonuş'la aramda kopmaz bir bağın oluştuğunu hissetmiştim. Başkonuş Yaylası'nın üst tarafına düşen Sersem Yaylasına ise, henüz gitmemiştim bile. Öyleyse şunu rahatlıkla söyleyebilirim, Kahramanmaraş'ın diğer doğa harikası yayla, dağ, pınar, nehir, çay ve şelalelerinde hissettiğim gibi Başkonuş da göz ve kulak zevkinizden önce, gönlünüze, belki de en derin duygu ve düşüncelerinize yöneliyordu.

Fotoğraf: Mehmet Fındık

My wife and mother couldn't help but admire the scenery that included the Sır Dam, Başkonuş Square Lake, the clean villages and a forest with every shade of green.

I remember being very excited when we arrived at Başkonuş. How did we arrive at such heavenly plains after so many ramps? I know that I'm asking a weird question. Of course we got by car. The real thing that surprised me the most was that this plains, that not only relieves people but also animals, insects and other creatures, was an unfathomable thing among all these mountains, hills and slopes. Therefore, once we arrived at Başkonuş we were immediately concerned with the how of it all. I remember feeling the same surprize when I climbed to Çukurhisar Plateau. Çukurhisar was interestingly even vaster than Başkonuş. The villagers were practicing agriculture on the plateau there. This isn't possible in Başkonuş. Başkonuş has a simplicity that one could only call wild nature. This simplicity somewhat gets disturbed by the city folk who come here to chill during the summer months. My second surprize at Başkonuş was the crowd. It was my first time at Başkonuş, but it was apparent to see that these people forming the crowd knew here quite a long time ago. There weren't only vehicles with plates numbered 46, actually the other numbered plates were the majority.

You could imagine the intensity of the crowd when I say that I had a hard time finding a parking space. After we left the

car we had to climb up a little and go through a patch of the forest. There were a few families at the place we finally reached. But nobody was bothering each other. I was thinking that Başkonuş's chill and intensity of oxygen was the cause of this peacefulness, because people weren't bored or depressed. Some had kindled their barbecues and readied the meat, eggplant, pepper, onion and tomatoes they were going to grill. Some had completed this phase and were focused on their samovar. Some were playing with the children. As I have said before, we had to pass through a patch of the forest. At the plains of Başkonuş there were hundreds of vehicles and people. There were parks for children and lavatories. If you were to face your back to the road on your right side there were bungalow houses, a restaurant and a market. There were walking paths with multiple routes. Cars filled the sides of the roads. But as I have said before, this wasn't a disturbing crowd. These people

who came here to the mountains and plateaus to escape the crowded city must have known how to move without disturbing another person.

Towards 18:00 I remembered Tolga again because we hadn't even seen one tenth of Başkonuş Plateau. My son Tuğrul was getting excited as he ran, and he ran as he got excited. He wasn't even getting tired. I also felt livelier as I walked. When I heard that deer came to Başkonuş Plateau to drink water after the morning adhan I decided to camp here sometime in the future. After camping here I must see the deer descending to this vast plateau to drink water with the first sunrays of the day. But before that I had to walk along every hill, plains and corner in Başkonuş Plateau and test my loneliness with the loneliness of the mountain. That would've been the moment when I would feel an unbreakable bond between Başkonuş and me. I hadn't even gone to Sersem Plateau which was a little bit above Başkonuş Plateau. I could easily say that my feelings in other natural wonders of Kahramanmaraş like its plateaus, mountains, springs, rivers, creeks and waterfalls, resembled my feelings at Başkonuş as it appealed to my heart or maybe the deepest of my emotions and thoughts before appealing to my eyes and ears.

MARAS'IA BİR AN

A MOMENT IN MARAŞ

HURMAN KALESİ

HURMAN CASTLE

YASİN MORTAŞ

Ben, aynandan yansıyan medeniyetin dökülmez sırrıyım. Ey Kale'm, yüzünü yüzüme sür, ben geldim. Tarih-ten sıcaklığın hâlâ yağmur kuşlarının tüneği. Bilirsin, kuşlar yağmurda uçmayı bilmez. Kuşlar hû çekiyor burçlarında. Ben geldim. Hüzün tozu bulaşmış yüzünde yalnızlık sesleri, çizgiler var, olsun... Tarihin kadim tutanaklarıyla gür tepeye oturmuş iç çekişler tazeleyen; rüzgâra yön ezberleten kâşif, ben geldim. Koynunda bir kuş yuvası sıcaklığı var, derin. O sıcak gözlerinin içine bağdaş kurayım sessizce. Gözlerin gecemi yine yaksın, yaslanıp ısınayım dağ taşıyan sütunlarına. Duruşundaki salkım söğüt esintisiyle her akşam bir Selçuklu atlısı geçer içinden, duyurum. İçinde süvarilerin kişnemeleri kalır ve anlatır bize tarihi. Biz, seni dinledikçe dağ dağ yükselişi çoğalır medeniyetlerin. Oluklarında kendini yenileyen ırmak fısıltıları, ruhuma kadim neşideler bırakır. Sessizlik bir armonidir rüzgâr vurdukça dökülmüş yanaklarına. Ben o yanaklarındaki yalnızlığa güneş ritmi olayım. Ben geldim. İpek yüklü kervanların bıraktığı iz, yüzünde bir gamze gibi kalır; develerin suya kandiği Hurman Çayı'na yansır asırlardır elif gibi duran endamin. Irmaklar muştu veren serüvenlerle akar kalbinin içinden, serüvenlerin içimizde yüzyıllarca kaynayan diriliş damarları besler, o damarlar ki bizim aşk sayfalarımıza mürekkep olur. Sayfalarca Eshabi Kehf uykusuzluğu çevrilir çevrilir maveraya kadar. Uyan ben geldim.

I'm the untold secret of the civilization reflecting on the mirror. O my Castle, wipe your face with mine, I have come. Your historical warmth is still the roosts of rain birds. As you know, birds don't know how to fly when it's raining. The birds say "hu" on your towers. I have come. Voices and lines of silence on your face muddled with the dust of sadness, so be it... You renew your sighs on a bushy hill with the ancient records of history. You made the wind memorize its path. I have come. Your neck is as warm and deep as a bird's nest. Let me sit cross-legged silently inside your warm eyes. Let your eyes kindle my night again, let me heat my back on your columns carrying a mountain. I hear a Seljukian cavalryman pass beside your drooping willow breeze. Only the neighs of the cavalymen stay, conversing history with us. As we listen to you, civilizations grow mountain by mountain. In your grooves flow the whispers of renewed rivers that leave an ancient hymn inside me. Silence is a harmony on wind-beaten cheeks. Let me be the rhythm of the sun on the loneliness of those cheeks. I have come. The trace caravans full of silk left is like a dimple on your face. Your archaic aleph-like stance reflects on the Hurman Creek where camels quench themselves. Brooks flow inside my heart with adventures bearing good news, satisfying the veins of resurrection that were boiling within us for centuries. Those veins become ink on our pages of love. The insomnia of the Seven Sleepers gets turned and turned for pages until eternity. Wake up, I have come.

MARAŞ İÇİN KALEMİŞİ

ÇALIŞMALARI - I

HAND DRAWING STUDIES FOR MARAŞ - I

İlkokul (o zaman ilköğretim değildi) bir'den başlayarak lise dönemine kadar her yaz, ana memleketimiz Maraş'ta, anne tarafımın bağına gidiyorduk, babam işleri nedeniyle gelemezdi. Ne büyük bir heyecan ve azimdi o Yarabbim!

From year one of primary school all the way up to high school we used to go to my mother's hometown Maraş where my mother's family had a vineyard. My father couldn't come because of his job. My God, what a great excitement and determination that was!

ÖMER AKSAY

"Safiyü'd-dîn Abdü'l-mü'mîn b. Abdü'l-hakk el-Bağdâdî'nin (vefât: 739/1338) 'Merâsîdü'l-İttîlâ alâ Es-mâi'l-Emkine ve'l-Bikâ' (Yerleşim Yerleri ve Memleketlerin İsimleri Üzerine İncelemeler) adlı bir eseri var. Türk Tarih Kurumu, bu eserin birinci cildini 2014'te Halil İbrahim Gök'ün; ikinci cildini de 2019'da H. İbrahim Gökbörü'nün çevirisiyle yayınladı. 13. ve 14. asra ait bir coğrafya sözlüğü gibi, aynı zamanda Anadolu'ya dair önemli kayıtların yer aldığı bu kitapta "Maraş" maddesinde şunları okudum:

"Mar'aş: Suğur bölgesinde, Şam ile Bilâdu'r-Rûm arasında bulunan şehir." Suğur, sınır, hudut, uç anlamında. es-Sağr, düşman arazisine yakın olan her yer için kullanılıyor. Demek ki, Maraş, düşman arazisine

yakın bir yerde, sınırda bulunuyor. el-Bağdâdî'nin kitabı Maraş'la ilgili bize şu bilgileri de veriyor:

"Hârûn er-Reşîd bu şehrin iki surnu yenilemiştir. Şehrin ortasında 'el-Mervânî' denen bir kalesi vardır. Mervân el-Himâr tarafından yaptırılmıştır bu kale. Hârûniye adında da bir banliyösü (rabad, ribâd) bulunur." Buradaki son cümle, benim için muhteşem, heyecan verici bir keşif! Dedem Kara Müftü Mehmed Emin Efendi'nin, babamın, amcalarımın memleketi Hârûniye'den bahsediliyor. Benim de uzun süredir ikâmet ettiğim Hârûniye, doğum yerim olan Maraş'ın bir ribâdı, bağlantısı. Bu, muhteşem bir şey! Demek ki Maraş'la sürekli irtibat (ribâd) hâlindeyiz! Burada, Hârûniye'de de

görkemli bir kale var, adı da: Hârûn er-Reşîd Kalesi.

//

İlkokul (o zaman ilköğretim değildi) bir'den başlayarak lise dönemine kadar her yaz, ana memleketimiz Maraş'ta, anne tarafımın bağına gidiyorduk, babam işleri nedeniyle gelemezdi. Ne büyük bir heyecan ve azimdi o Yarabbim! Okulların tatil olması hayatımın en büyük sevinçlerinden. Bütün devlet kurumlarından ürktüğüm gibi, 'okul'dan da hayatım boyunca ürktüm. Mersin Abdülkadir Perşembe İlkokulu'na beş yaşında kaydedildim, okuma yazmayı erken sökmüştüm, yaşlı birisiydi öğretmen, ben en ön sırada oturduğum için, öğretmen masasının hemen önünde, pencereden dışarıya bakıyordum

Harun Reşit Kalesi

Safiyu'd-Din Abdu'l-Mu'min bin Abdu'l-Haqq al-Baghdadi (death: 739/1338) has a book called "Merasi-du'l Ittila ala Esmā'il Emkine ve'l-Bika (Studies on Settlements and the Names of Places). The Turkish Institute of History published the first volume of this work in 2014 with the translation of Halil İbrahim Gök; and the second volume in 2019 with H. İbrahim Gökbörü as its translator. This book functions as a geography glossary for the 13th and the 14th centuries. It also has important entries regarding Anatolia. This is what's written under the title "Maraş":

"Mar'as: A city in the Suğur area, between Damascus and Biladu'r-Rum." Suğur means border, boundary and frontier. The word as-Sagr is used for every area close to the enemy lines. This means that Maras was a border city close to the enemy. Al-Baghdadi's

book also gives us information regarding Maras:

"Harun ar-Rashed renewed the two walls of this city. There is a castle called "al-Marwani" in its centre. This was built by Marwan al-Himar. It also has a suburb called Haruniyah." This last sentence was an excellent and exciting discovery for me! It mentions about Haruniyah, the hometown of my grandfather Kara Mufti Mehmed Emin Efendi, my father and my uncles. I had lived in Haruniyah for a long time. It's still a part of Maras. This was amazing! This means that we were always in connection with Maras! There's another marvellous castle in Haruniyah and it's called Harun ar-Rashed Castle.

//

From year one of primary school all

the way up to high school we used to go to my mother's hometown Maras where my mother's family had a vineyard. My father couldn't come because of his job. My God, what a great excitement and determination that was! I was afraid of school all my life as well as all governmental offices. I was enrolled at Mersin Abdülkadir Perşembe Primary School at the age of five. I learned to read and write at an early age. Our teacher was old. I was sitting right on front of the teacher's desk and from time to time I used to get bored and look outside the window. Then the teacher would smack my head with a ruler. How could I not be happy when it was time for holidays? I didn't like the fifteen day holiday during winter because it was short and we didn't go to the vineyard in Maras during that time. I'd always looked forward to going

arada bir, sıkılıyordum, pat diye elindeki cetveli kafama indirdi öğretmen; okulların tatil olmasından nasıl sevinç duymam? Kışın on beş günlük o ara tatili sevmiyordum, çünkü hem kısaydı, hem de kışın Maraş'ta bağa gidilemezdi. Kerhan Bağ'ına gidebilmek için 1965 Willys Jeep'lerle, yaz tatilini iple çekmek zorundaydım, çocuk kuvvetimle, ip parmaklarımı kesiyordu. Yatak, yorgan yüklerinden denkler yapılır, bu yüklerin dışına kilimler sarılır, onlar da çuvaldızla dikilirdi, açılmasın diye, onları ben dikedim hep, sağlamca iplerle, kırnaptı galiba, bir an evvel gidelim diye. Göç hazırlığı gibiydi, Mayıs sonunda gidilir, Eylül'de dönülürdü, göçebe gibi hissederdim kendimizi, heyecanlanırdım, değişik ilhamlar alırdım. Maraş'a ne zaman gitsem, azmederek, hep ilham bulurum, Ulu Camiinin pencerelerindeki güvercinlerin hû çekişinde, bir avuç Göksun cevizinde, bir Hartlap çakısında, büyük ağabeyimin İmam Hatip'ten sınıf arkadaşı şekerçi Arif Usta'nın temiz yüzünde. Nerede, ne zaman, hangi ilhamla karşılaşacağım hiç belli olmaz Maraş'ta.

//

"Bağa taşındık." diyor Alâeddin Özdenören, "Kerhan'a." Nasıl sevindim bunu öğrenince! Öten aynı ardıç kuşu değildi belki, ama aynı pınar suyundan içtiğimiz, aynı havayı teneffüs ettiğimiz kuvvetle muhtemel, bu benim için harika bir şey! Maraş'ta imâl edilen, işlenen bir şiir var sanki, Maraş'a özgü, Maraş işi bir şiir. Bu şiiri imâl edenlerden biri de Alâeddin Özdenören'di, Cahit Zarifoğlu'yla, Erdem Bayazit'la beraber. *Edebiyat* dergisinin bir Maraş ekolü ya da okulu oluşturduğundan söz edebilecek durumdayız.

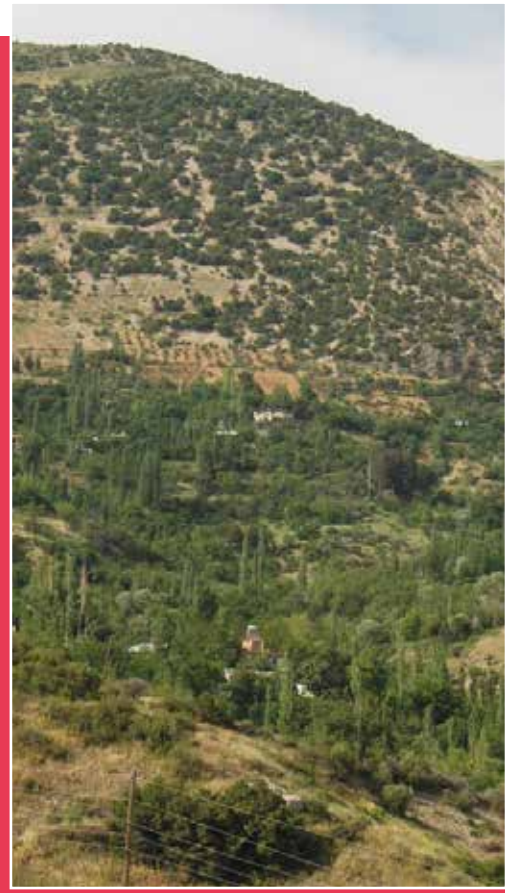
Maraş'taki bağımız, Maraş'la bağımızın güçlenmesi için de vesile

to the Kerhan Vineyard with a 1965 model Willys Jeep at summer with the patience of a child. We'd take our beds and blankets, make them into packets and cover those packets with rugs. We would also stitch them with a packing needle to make sure that they wouldn't open. I was the one to stitch the packs with a strong rope (I think it was tie rope) so that we could take off quicker. We were like migrants, leaving towards the end of May and coming in September. This feeling of migration excited me and gave me inspiration. Whenever I was in Maraş I would strive to find some sort of an inspiration. This could come from the pigeons who say "hu" in Ulu Mosque, from a handful of Göksun walnuts, from a Hartlap knife, from the clean face of candy man called Arif Usta who was a classmate of my bigger brother in religious school. It was impossible to figure out where inspiration will come in Maraş.

//

"We moved to the vineyard," had said Alaeddin Özdenören. "to Kerhan." I fell in love with this piece of information! The thrush we heard weren't probably the same, but it was plausible that we drank from the same spring and breathed the same air. This was a wonderful thing for me! There's as if a poem produced in Maraş, special to Maraş, a poem made in Maraş. One of these producers of poetry was Alaeddin Özdenören with his friends Cahit Zarifoğlu and Erdem Bayazit. We could also say that "Edebiyat" magazine had produced what we may call the Maraş school of poetry.

Our vineyard in Maraş also helped us form a strong relation to Maraş. I never lost touch with Maraş. Is there any other connection between us save poetry? And this connection is not limited to Maraş. Don't we have the same connection with Mecca,

"Bağa taşındık." diyor Alâeddin Özdenören, "Kerhan'a." Nasıl sevindim bunu öğrenince! Öten aynı ardıç kuşu değildi belki, ama aynı pınar suyundan içtiğimiz, aynı havayı teneffüs ettiğimiz kuvvetle muhtemel, bu benim için harika bir şey!

"We moved to the vineyard," had said Alaeddin Özdenören. "To Kerhan." I fell in love with this piece of information! The thrush we heard weren't probably the same, but it was plausible that we drank from the same spring and breathed the same air. This was a wonderful thing for me!

olmuş. Maraş'la bağım, irtibatım hiç kopmadı. Bu irtibatı sağlam kılan şirden başka bir râbita var mı aramızda? Ve bu râbita, sadece Maraş'la sınırlı değil; Mekke'yle, Medine'yle, Kudüs'le, Gazze'yle, Saray Bosna'yla, Kosova'yla, dünyanın dört bir tarafıyla da aramızda aynı râbita yok mu?

//

Dedem Kara Müftü Mehmed Emin Efendi (1882-1949), Maraşlı Ahmed Tâhir Efendi'yle (1885-1954) İstanbul'dan medrese arkadaşı. Dedem dördüncü icâzetini İstanbul'dan alıp Hârûniye'ye döner, Ahmed Tâhir Efendi ise İstanbul'da kalarak yoluna devam eder. Ahmed Tâhir Efendi, aynı zamanda dedemin evlendiği Maraşlı Elif Hanım'ın da akrabası. Ahmed Tahir Efendi yazları İstanbul'dan Maraş'a geldiğinde, dedem hemen Maraş'a gidip onunla buluşur, muhabbet eder.

Maraş'ta Kadı Medresesi'nde dört sene tahsil görüyor dedem Müftü-Müdderris Mehmed Emin Efendi. Dulkadiroğlu Alaüddevle Bey'in dedesi Nasiruddin Mehmed Bey tarafından XV. asrın başlarında yaptırılan bu ilk medreseyi, Alaüddevle Bey tamir ettirerek yanına bir de mescit yaptırarak külliye hâline getirmişti. Bu medrese binası dedemin vefâtından sonraki dönemlerde yıkılarak izi hafızalardan silinmeye çalışıldı. Sütçü İmam'ın türbesinin de bulunduğu Bektutiye adını taşıyan bu mescit Uzunluk'ta Çınarlı Camii olarak tanınmaktadır.

Amcalarımın en küçüğü, eski Devlet Bakanlarından Hasan Aksay, Nuri Pakdil'le Maraş Lisesi'nden sınıf arkadaşı. 1950-51 olmalı, *Demokrasiye Hizmet* gazetesinde yazıları çıkıyor ikisinin de. Lisede bile boş durmuyor Maraşlılar belli ki!

Nuri Pakdil'in Erenköy'deki, Gün Apartmanı, 17 numaralı evine, rahmetli anneciğimin yaptığı bir tencere

Madinah, Jerusalem, Gaza, Sarajevo, Kosovo and other parts of the world?

//

My grandfather Kara Mufti Mehmed Emin Efendi (1882-1949) were schoolmates at a madrasah in Istanbul with Ahmed Tahir Efendi of Maraş (1885-1954). My grandfather received his fourth ratification in Istanbul and returned to Haruniyah, and Ahmed Tahir Efendi continued his path in Istanbul. Ahmed Tahir Efendi is also the relative of my grandfather's wife Elif Hanım of Maraş. During the summer when Ahmed Tahir Efendi came to Maraş, my grandfather would straight away meet with him and they'd spend time together.

My grandfather Mufti-Teacher Mehmed Emin Efendi got a four year education at Kadı Madrasah in Maraş. This early madrasah was built by Nasiruddin Mehmed Bey, the grandfather of Dulkadiroğlu Alaüddevle Bey in the XV. Century. Alaüddevle Bey repaired the madrasah and transformed it into a social complex by adding a mosque next to it. After the death of my grandfather, they attempted to wipe this madrasah building from our memories by demolishing it. The adjacent mosque called Bektutiye also has the grave of Sütçü İmam and is known as Çınarlı Mosque in Uzunluk.

My smallest uncle Hasan Aksay, a former government minister, was classmates with Nuri Pakdil at Maraş High School. During 1950 or 1951, they both had essays printed in the "Demokrasiye Hizmet" (Service to Democracy) newspaper. It's apparent that Maraş-born people don't stay idle even in high school!

I was once going to Nuri Pakdil's house in Gün Apartment number 17 at Erenköy with a pot full of dolmas my mother had made. He opened

Bayat'tan gelen pınar suyunun eve geçerken uğradığı mendil büyüklüğündeki açıklıkta üzüm, armutlar soğumayı beklerken suyun sesi okuduğum metne bir müzik gibi eşlik ederdi.

The spring water that came from Bayat used to pass under our house and there was a small opening that we used to cool grapes and pears. The sound of that water used to accompany my recital like music.

dolma götürüyorum. Tencerenin kapasını açıp kokuyu içine çekiyor: "Maraş kokusu!" diyor. 1980'in Mayıs'ı olmalı, o sırada Bostancı'da oturuyoruz.

//

Dayılarımın üçü de birbirinden farklı şahsiyetlere sahipti. Rahmetli İrfan dayım, Maraş'ta Cumhuriyet Savcılığı ve Noterlik yapmıştı. Nargilesini keyifle içerken görürdüm onu bağda; Jean-Jacques Rousseau, Bertrand Russell okuyan bir insandı. En küçük dayım Hasan Duyar'la her yaz bağda çok vakit geçirirdim. Okuma alışkanlığımı Hasan dayımdan edindim. Kemal Tahir, Nâzım Hikmet, Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Dostoyevski, Tolstoy, Turgenyev, Gogol, Gorki... İkinci vakti dayımla buluşmak için onun yanına koşardım. Evinin arkasındaki sekide, ahşap sedirin üzerinde bağdaş kurmuş, kalın çerçeveli ve hep çarpık gözlüğünün üstünden bakarak beni karşılardı. Ben okurdum o da keyifle dinlerdi. Bayat'tan gelen pınar suyunun eve geçerken uğradığı mendil büyüklüğündeki açıklıkta üzümler, armutlar soğumayı beklerken suyun sesi okuduğum metne bir müzik gibi eşlik ederdi.

//

Maraş doğumlu oluşum bile bir tevâfuk eseridir. Babam, Orman Yüksek Mühendisi Abdülbaki Bey'in, ben doğmak üzereyken Rize'nin Pazar ilçesine tayini çıkar; Maraş'a tayini çıkan bir Karadenizli arkadaşıyla becâyiş yapan babam, Rize'ye gitmez, böylece Rize'de doğmak kaderimde yazılmadığı için ben kaderime riayet ederek Maraş'ta dünyaya gözümü açıyorum. Hoş, Rize'de doğsam da ana yurdum Maraş'a bağlı sayılmama, ana tarafıma çekmeme engel olmazdı bu.

Yine bir tevâfuk eseri, çok sonra Andırın'da büyük, gittikçe büyüyen, büyüleyen, gönlü büyüüten bir dostlukla karşılandım. Çok zengin ve engin gönüllü, rahmetli kardeşim, dostum Mehmed

Ali'yle iki buçuk sene, iki buçuk asır kadar dolu geçti. Mehmed Ali, benim için bambaşka bir şahsiyetti.

//

Alman malı Glory marka lüküs lambalarını gördüm, enjektör pompaları, ipeksi lüküs gömlekleri hatırımda. Masmavi ispirto hemen parlayıverirdi kurduğumuz hayâller gibi, avcumuzla kapatırdık, avcumuz yanmazdı, sonra da yavaş yavaş sönerdi.

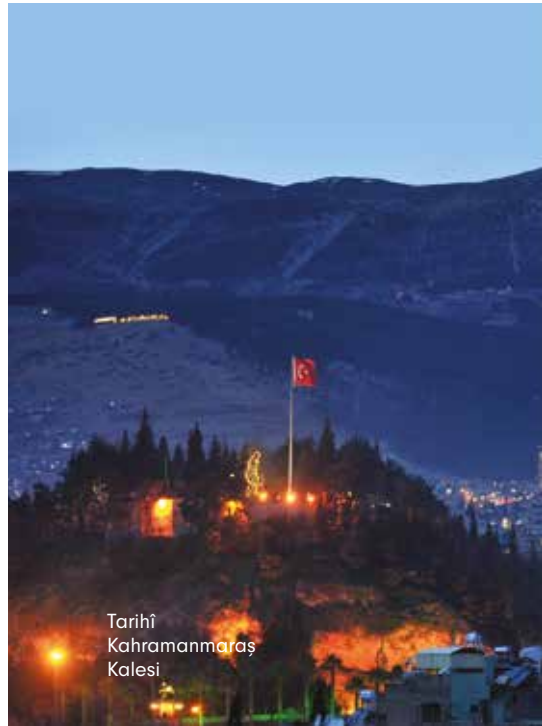
Şimdi dönüşürken şehir, beliren bir Roma mozaigi (alın yazısı gibi) hayâllerini değiştiriyor insanların. Altınla, gümüşle sınanmış bir şehir Maraş. Geceyi ışı ışı aydınlatan âyet/hadîs/masal/şiiir/dua/türkülerle ovaya, hülyâlara açılan uçsuz bucaksız yelkenlerimize ne oldu?

Çocuklar büyürken büyülenirdi Maraş'ta. Hep büyüyen, hep büyülenen bir çocuktu Sütçü İmam, Millîş Nuri, Şeyh Adil, Maşallah Ali, Sandal Hoca, Mübârek Ahmed Tâhir Efendi... Bu çocuklar oyundayken mızıkçılık yapılmazdı aslâ! Ve oyundan keyfince çıkamazdı hiçbir çocuk. Kıyamete kadar süren bir oyundu bu, melekler meselâ bu oyunda ebedydi, ebediyen. Çocuk sûretinde, çocuk giysilerinde, çocuksu, anneleri çağırdığında eve giden çocuklardı onlar. Oyuna ara verilirken çarıklar, çizmeler, umutlar, dualar bırakılırdı ortaya. Bu mutluluk tarafsız ve tarifsizdir benim için hâlâ.

Ovayla birleşen gökyüzü, yıldızların kirpiğime degecek kadar yakın oluşu meselâ, ihtirasının hep arşa doğru olduğundan emin olduğum Âhir Dağı'nın müebbet bekleyişi nöbette, tarifsiz bir ürperti veriyordu bana. Bugünse... Bugün farklı bir ihtiras, farklı bir koşuşturma içinde Maraş. Bu coşkunun izdüşümünü çıkarmakta zorlanıyorum. Meselâ her buluşmada Ulu Camii biraz daha içine kapanmış, mütekeddir, düşünceli gördükçe kaygılanıyorum, karamsarlığımı dağıtamıyor poyraz.

Arslan Bey, Cahit Zarifoğlu

Tarihî
Kahramanmaraş
Kalesi

the pot lid and inhaled the smell and said "The smell of Maraş." It was the May of 1980 I think, we were living in Bostancı at that time.

//

All three of my uncles had different personalities. My late uncle İrfan was a public prosecutor and a notary in Maraş. I used to see him leisurely smoke his water pipe in the vineyard. He used to read Jean-Jacques Rousseau and Bertrand Russell. I used to spend a lot of time with my smallest uncle Hasan Duyar at the vineyard. I started to develop a habit of reading thanks to him. Kemal Tahir, Nazım Hikmet, Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Dostoyevsky, Tolstoy, Turgenyev, Gogol, Gorky... I used to run to his whereabouts every afternoon. He used to welcome me on the wooden terrace behind the house cross-legged with his thick-framed and cross-sighted glasses. I used to read and he used to happily listen to me. The spring water that came from Bayat used to pass under our house and there was a small opening that we used to cool grapes and pears. The sound of that water used to accompany my recital like music.

//

Even my birth in Maraş was an act of destiny. My father, Certified Forest Engineer Abdülbaki Bey was appointed to Rize's Pazar district just when I was about to be born. My father exchanged his offices with his friend from the Black Sea Region who was newly appointed to Maraş. Therefore, since I wasn't destined to be born in Rize, I conformed to my destiny by opening my eyes in Maraş. Even if I was born in Rize, that wouldn't change the fact that I was connected to Maraş due to my mother.

Another act of destiny was being welcomed to Andırın with a wonderful, heart-touching and ever growing friendship. The two and a half years I had spent with my late friend Mehmed Ali, a man with a vastly rich heart, was as fulfilling as two and a half centuries.

Mehmed Ali was an out of this world person for me.

//

I remember seeing German made Glory brand lanterns, injector pumps and silken lantern sheaths. The blue spirit would ignite rapidly like our dreams. We'd shield the ember with our palms and the flame would dwindle without burning our hands.

Now, as the city is changing, an emergent Roman mosaic is changing the dreams of people. Maraş is a city tested with gold and silver. What happened to our endless sails that would depart to dreams with ayahs, hadith, tales, poems, prayers and folk songs?

Children would be fascinated as they grew up in Maraş. Sütçü İmam, Millîş Nuri, Şeyh Adil, Maşallah Ali, Sandal Hoca and Mübarek Ahmed Tahir Efendi were ever growing fascinating children... When these children were playing there was no cheating whatsoever! And no child would leave this game intentionally. This was a game that would go on until the end of days where the angels were "it" forever. They were children in the shape of children, with child clothing and who were childish. They would go home whenever their mother called them. When it was time for a time-out they would leave their boots, sandals, hopes and prayers in the playground. This joy is still objective and indefinable for me.

The sky that melded with the plains, the feeling as if the stars were nearly touching my eyelashes, the Ahir Mountain which stood guard for a lifetime and always directed its passion to the skies gave me an indefinable chill. Today... Today, Maraş has a different passion, it deals with different errands. I'm having difficulty pin-pointing this enthusiasm. Whenever I see Ulu Mosque, I find him more secluded, more saddened, more thoughtful... This makes me worry, and the northeaster cannot diffuse this bitterness of mine.

Çınarlı Camii

DÜNYA EDEBİYAT ŞEHİRİ DİREKLİ İREM BAHÇESİ YURDU: BAĞDAT

CITY OF WORLD LITERATURE LAND OF THE GARDEN OF EDEN: BAGHDAD

İslam medeniyetinin efsane şehirlerinden biri de Bağdat'tır. Tarih kitaplarında o, daha çok geniş kütüphaneleri, bilim tarihine katkıda bulunan ilim adamları ve unutulmayan şairleriyle meşhurdur. Bağdat'ın bu yönleri, UNESCO tarafından 2013 yılında Yaratıcı Şehirler Ağı'na dahil edilerek onaylanmıştır. 2016 yılındaysa Bağdat, "Edebiyatta Yaratıcılığın Başkenti" kabul edilmiştir.

Baghdad is one of the legendary cities of the Islamic civilization. In history books the city is known for large libraries, scientists who contributed to the history of science and unforgettable poets. This part of Baghdad was affirmed in 2013 by UNESCO under the Creative Cities Network. Baghdad was chosen as the "Capital of Literary Creativity" in 2016.

MUSTAFA ENES ANLAMAZ

Yaratıcı Şehirler Ağı'nda, daha önce yine UNESCO tarafından 2013 yılında Arap Edebiyatı'nın Başkenti seçilen ve 2016 yılında da "Edebiyatta Yaratıcılığın Başkenti" olarak diğer "Edebiyat Şehirleri" arasına katılmış Bağdat da yer alıyor. Bağdat'ın UNESCO sürecine nasıl gittiği ve bu süreçte şehirde ne gibi etkinlikler, programlar gerçekleştiği, hangi ödüllerin verildiği, Bağdat'ın önemli edebî simâları gibi bilgileri yazımızın sonuna saklayacağız. Önce Bağdat yani nam-ı diğerleri ile Dârü's-Selâm, Medînetü's-Selam, Behîşt-Âbâd ya da Burc-ı Evliyâ neresidir, tarihteki önemini ve onu Edebiyat Şehri yapacak vasıfları nasıl kazanmıştır onlardan bahsedelim.

Bağdat isminin birden çok manası zikredilse de en yaygın kabul Farsça

olduğu ve etimolojik olarak "tanrı ihsanı veya hediyesi" anlamına geldiğidir. Şehir, Abbasi halifesi Mansur tarafından kurulmuştur. Evliya Çelebi bu yerden cennet yurdu olarak bahseder. Uzun süre Abbasiler'in taht merkezi olan bu şehir, onlardan sonra Osmanlı (İlk defa Kanûnî Sultan Süleyman İrakeyn seferiyle) fethedinceye kadar istikrarsız ve mâmurluktan uzak bir yer olarak kalmıştır. Ancak yine de önemini yitirmemiştir.

Halife Mansur buraya bir şehir kurmadan evvel de burada meskûn bir mahal bulunduğu tarihçiler tarafından kabul edilmiştir. Bu yerin yıkıntıları üzerine kurulduğu söylenir. Hatta Evliya Çelebi bunu bizlere şöyle aktarır: "Nûşîrevân öldükten sonra eski Bağdat, halkıyla beraber yok oldu ve Hz.

Muhammed'e (S.A.V) peygamberlik erişinceye dek harabe kaldı. Efendimiz peygamber olduğunda Amalika evladından Bağ ve Dâd huzurlarına varıp iman ettiler. Bugünkü Bağdat'ın bulunduğu yere bir kale inşa etmek için izin istediler. O sebepten bu yere Bağdat denir." Evliya Çelebi'ye göre Abbasiler bu şehrin üçüncü yapıcılarıdır. Burada uzun bir süre hilafet merkezi olan Bağdat, Abbasilerin elinden çıkıp Osmanlılara kadar harap ve önemsiz bir şehirken buraya kronolojik olarak Timur, Karakoyunlular, Akkoyunlular ve Safeviler hâkim olmuşlardır. Osmanlı Devleti'nde son olarak Sultan IV. Murad'ın Bağdat'ı fethetmesiyle kale kapılarının üstlerine beyaz mermere celî hat ile Cevrî'nin şu satırları kazanmıştır:

Güş edüp Cevrî ederken vech-i târihin

Baghdad was chosen as the capital of Arabic Literature in 2013 by UNESCO under the Creative Cities Network, and in 2016 it was also deemed as the "Capital of Literary Creativity" and joined the ranks of other "Cities of Literature". We will talk about the UNESCO process, the events and programs held and the awards given in the interim as well as the important literary figures of Baghdad at the end of our essay. Let's first talk about Baghdad, also known as Daru's-Selam, Medinetu's-Selam, Behesht-Abad or Burje Eviya, and its historical importance as well as its aspects that made it a City of Literature.

Even though there are a lot of rumours about what the name Baghdad means, the general accepted

idea is that it came from Persian and meant "god's bounty or gift". The city was established by the Abbasid caliph al-Mansur. Eviya Çelebi calls this city as the land of heaven. Baghdad was the capital of the Abbasids for a long time. Later on it turned into a precarious and an unkempt city until it fell under Ottoman rule (the first conquest was made by Suleiman the Magnificent during his Iraqeyn campaign). Nevertheless the city continued on to be an important place.

Historians agree that before the caliph al-Mansur established a city here, there was a settlement of some sort. Some say that the city was built upon ruins. Eviya Çelebi mentions this in his book: "After Nuşirevan died the old people of Baghdad disappeared with

him and this place turned into a ruin until Mohammed (pbuh) became the prophet. After he became the prophet, Bagh and Dad from the Amalika tribe came to his presence and converted to Islam. They asked permission to build a castle to where Baghdad now is. This is why it's called Baghdad." According to Eviya Çelebi, the Abbasids are in third place to build a city here. Baghdad was the capital of the caliphate for a long time and until it fell under Ottoman rule, many other states such as the Timurids, the Karakoyunlu State, the Akkoyunlu State and the Safawids occupied this city in chronological order. The last Ottoman sultan to conquer Baghdad was Sultan Murat IV and he made sure to inscribe these words of Cevri on the white marble of the castle gates:

hayâl

Eyledi hâtif bu beyti gevher-i gûş-i fuâd

*Asker-i şâhi düşünce fethine târîh olur
Aldı Bağdâd'ı adûdan ceng ile Sultân
Murâd.*

O zamanların kültürel ortamının nasıl olduğundan bahis açılacaksa yine Evliya Çelebi'nin şu ilgi çekici örneğini verebiliriz: *"Bütün çocukları tez kavrayışlı olup, gayet akıllı, yetkin ve zeki tabiatlı ciğer-köşeleri olur. Böyle zeki yaratılışlı olduklarından genellikle çocukları nice değerli kitapları ezberlemişlerdir. Ama merakları Farsça, edebiyat ve şiir yoluna yönelmiştir. Onun için şairleri yazarları hesapsızdır."* Çocuklardan başlayarak Farsçaya, edebiyata ve şiir olan ilgi de gösteriyor ki Bağdat geçmişinden beri kültür-sanat alanında bereketli bir şehirdir. Evliya Çelebi, seyahatnamesinde tüm bu Bağdat anlatımının sonunda, 59 beyitlik manzume bir şehrengiz de yazmıştır.

Bağdat büyük bir kültür, tercüme ve bilim merkeziydi. Öyle ki, zaten Beytülhikme de bu şehirde bulunmaktaydı. Hanefi ve Hanbeli mezhepleri de burada doğmuştur. İmâm-ı Âzam'ın kabri bu şehirde metfundur. Buradan anlaşılıyor ki İslâm dünyasının yaratıcı devri Bağdat'tan büyük izler taşır. Abbasilerden sonra ve Osmanlılardan önce Bağdat şehri önemli bir merkez olma özelliğini bir nebze kaybetmiştir. Ancak Osmanlı fethi sonrası ilim ve edebiyat alanında Fuzûlî ve onun oğlu Fazlî, Rûhî, Ahdî, Zihnî, Yâhyâ Dede gibi ün kazanmış şahsiyetler yetişmiştir. Osmanlı elindeki mamur dönemlerinde Bağdat'ta şura meclislerinin toplandığı bilinmektedir. Böylece Bağdatlı şairler hakkında bilgi veren tezkirelerde de 35 şairden söz edilir. Osmanlı'nın son dönemlerinde doğmuş Ahmet Haşim'in de Bağdat doğumlu olduğu bilinmektedir.

Tüm bu kültürel, dinî veya din harici -bugün pozitif bilimler olarak adlandırılan- birikim şehrin büyük bir merkez olmasını sağladı. Tercüme faaliyetlerinin bir sonucu olarak edebî nesrin alanı da genişledi. Medreselerin ve okulların yetenekli insan yetiştirmesi bir yana, kütüphanecilik açısından da zengin olan bir şehirdi Bağdat. Geç-

Kanuni Sultan Süleyman
Dönemi, Bağdat Yapım Planı

miş dönemde en büyük kütüphane Beytülhikme'dir. Bağdat, 20. yüzyılın başlarında Osmanlı'dan ayrılan Irak Devleti'nin başkenti olmuştur. Ancak geçmişten getirdiği kıymetleri bir ölçüde korumayı başarmıştır. Kültür hayatının devamlılığının sağlanmasına büyük ölçüde katkı sağlayan birçok kütüphaneleri vardır. Bunlardan bazıları; Arap tarihi ve edebiyatına dair koleksiyonların toplandığı Evkaf Kütüphanesi ile Bağdat Üniversitesi Kütüphanesi, Abbasî Saray Müzesi, Etnografya Müzesi, Çağdaş Millî Sanat Müzesi, Irak Müzesi ve Arap İlkçağ Müzesi gibi...

Günümüze geldiğinde Bağdat hâlâ Arap dünyasının ve bölgenin cazibe merkezlerinden biridir. Onu UNESCO sürecine götüren de ona bu cazipliği kılan şeylerdir. Sürecin başlangıcı Irak Kültür, Turizm ve Eski Eserler Başkanlığı koordinesinde, yazarlar, şairler, STK'lar, Amerikan kültür ataşesi eşliğinde gerçekleşmiştir. Irak Yazarlar Birliği, Kültür İşleri Evi, El-Me'mûn Tercüme Yayınevi, Irak Şiir Evi gibi kültür mekânları da bu sürece katkıda bulunmuşlardır. Arap bölgesinin başlıca edebî yaratım merkezi olan Bağdat'ta üç dilde (Arapça, İngilizce, Fransızca) aylık gazeteler çıkarılmaktadır. İşgale uğramasına, birçok tahribata maruz kalmasına rağmen ayakta kalmış olan Bağdat'ta edebiyat etkinlikleri için, kadın yazarları ve dahi genç yazarları desteklemek için yıllık 150.000 \$ bütçe ayrılmaktadır. Bağdat'ın son dönem önemli yazarları-

nın şerefine ödülleri tertip edilmektedir. Bu finansmanla Bağdat'ta Uluslararası Tercüme Konferansı yapılmıştır. Aynı zamanda Bağdat'ın önemli kadın şairlerinden Nazik el-Melaïke'nin adına kadın yazarlara ödülleri verilmektedir. Yine Bağdat'ın önemli yazarlarından El-Cevahiri adına festivaller düzenlenmektedir. Tüm bu ödüllerde, festivallerde ana edebî tür şiirdir.

Bağdat'ın UNESCO ile işbirliği içinde olmasındaki amaçlar, Uluslararası Sanatların Baharı Festivali'nde keşif eden edebî girişimleri desteklemek; Bağdat Kültür Evleri ağını genişletmek, güçlendirmek ve buraları geliştirerek edebî ve kültürel faaliyetlerin, hizmetlerin, üretimlerin dağıtımını ve yayılmasını kolaylaştırmak; Bağdat Uluslararası Şiir Festivali ve Şiir Ödülleri ile bu alandaki fikir ve bilgi alışverişini sağlamak; gençlere yönelik kültürel fırsatları, ortamları artırarak yeni yetenekleri keşfetmektir. Tüm bunları sağlamak için de yukarıda adı geçen ödülleri ve festivallerin yanı sıra her sene farklı bir slogan ve temayla Bağdat Uluslararası Kitap Fuarı ve aynı zamanda Yaratıcılık Ödülleri verilmektedir. Çocuklara yönelik "Bağdat'ta Yazalım" ismiyle kısa öykü yazma becerisi kazandırma faaliyetleri yürütülmektedir.

İşte Bağdat'ın bir "Edebiyat Şehri" olmasını sağlayan tüm unsurlardan söz ettik. İsimlerine ödülleri verilen ve Bağdat'ın edebî birikimine katkı sağlayan kişilerin, Bağdat denince edebî

*While listening to Cevri's dreams of
your history
The ore of the heart's ear narrated
this couplet*

*When the soldiers of the Shah fall it's
history
Sultan Murad took Baghdad from the
enemy with war.*

If we were to talk about the cultural context of that time we could look at this interesting example from Evliya Çelebi: "Every child here has quick wits, they're very smart, capable and intelligent. Since these children are so intelligent they have memorized many valuable books. They are keen on Persian, literature and poetry. This is why they have numerous poets and authors." This interest in Persian, literature and poetry that begins at childhood shows that Baghdad is historically an abundant place for culture and art. Evliya Çelebi wrote a 59 couplet long poem praising the city after the chapter of Baghdad ends in his travel book.

Baghdad was a great centre for culture, translation and science. The House of Wisdom was also in this city. The Hanafi and Hanbali sects were born here as well. Imam-ı Azam was buried here. We can see that the creative era of the Islamic world was in debt to Baghdad. After the Abbasids but before the Ottoman reign, Baghdad lost its importance a

little. But after the Ottoman conquest people of science and literature such as Fuzuli, his son Fazli, Ruhi, Ahdi, Zihni and Yahya Dede grew up in this city. It is known that during this prosperous Ottoman era, the poets of the era would meet here. Ancient biographers who mention poets from Baghdad say that 35 poets were from here. We also know that Ahmet Haşim was born in Baghdad towards the end of the Ottoman Empire as well.

All these cultural, religious and non-religious (or positive sciences as we call it today) helped the city become a great centre. As a result of translation work they prospered in literary prose. Madrasahs and schools were producing capable men and the city was rich in terms of libraries. The House of Wisdom was the greatest library of the time. Baghdad became the capital city of Iraq, a country that separated from the Ottomans in the 20th century. They were able to preserve some of the historical values of the city. There are a lot of libraries that allow the cultural life to continue as it was in some degree. Here are some of these institutions: The Evkaf Library and the University of Baghdad Library which have collections regarding Arabic literature and history. There are also the Abbasid Palace Museum, Ethnography Museum, Contemporary National Art Museum, Iraq Museum and the Arabi-

an Antiquity Museum...

Baghdad is still considered an attraction centre for the Arab world and the region today. The UNESCO process got its share of this attraction. The process began with authors, poets, civil society organizations and the American attaché of culture coordinating with the Presidency of Iraqi Culture, Tourism and Relics. Cultural institutions such as the Iraqi Guild of Writers, The House of Cultural Affairs, The al-Ma'mun Translation Publishers and Iraq House of Poetry also contributed to the process. Baghdad, being a centre for literary creativity in the Arab region, has monthly newspapers published in three languages (Arabic, English, French). Even though Baghdad faced severe damage during the occupation, it is still standing on its feet and is spending 150,000 \$ annually for literary events, female authors and young writers. Baghdad also gives awards in the name of its recent important authors. An International Conference of Translation was also held in Baghdad thanks to this financial aid. There is also an award given to female authors in the name of Nazik al-Melaike, one of Baghdad's most prominent women poets. There are also festivals held in the name of al-Jawahiri, an important poet of Baghdad. The main form of literature in these awards and festivals is poetry.

Here are some goals of Baghdad's collaboration with UNESCO: To support literary ventures that coincide with the International Spring of Arts Festival; to widen, strengthen and develop the network of Baghdad's Houses of Culture in order to ease access to cultural activities, services and productions; to exchange views and information regarding Baghdad International Poetry Festival and Poetry Awards; and to discover new talents by developing cultural opportunities and settings for young people. Aside from the awards and festivals mentioned above, there is an annual Baghdad International Book Fair that always has a new slogan and a theme every year and there's also

Uluslararası Bağdat Kitap Fuarı

alandaki akla gelen isimlerin hayatlarını özetleyip, eserlerini söyleyerek yazımızı noktalayalım.

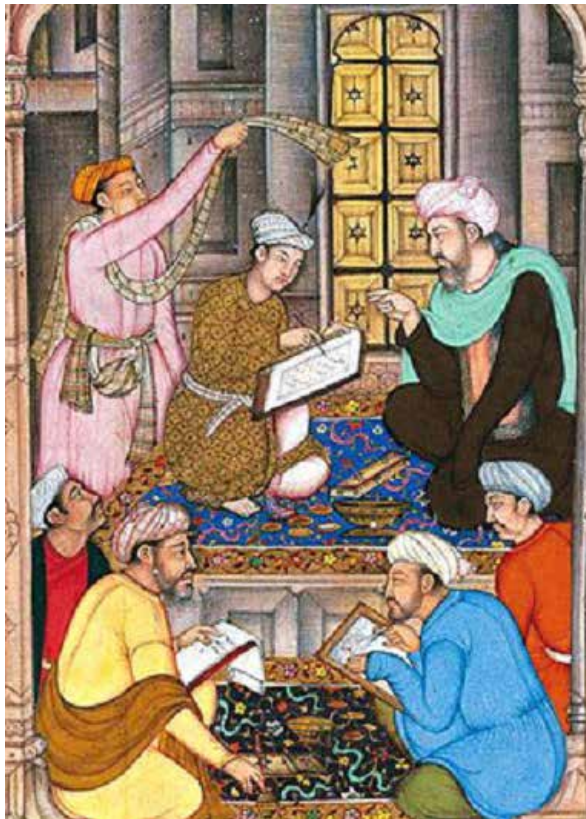
İlk isim adı ile ödül tertip edilen Nazik el-Melaïke. Nuri Pakdil, 1976'da yayımladığı *Çağdaş Arap Şiiri Güldeste* adlı kitabında Nazik El-Melaïke'den bugünkü Arap kadın şairlerinin kusuz en ünlülerinden biri şeklinde söz eder ve onu yeni şairlerden biri olarak tanımlar. Bugüne geldiğinde Nazik El-Melaïke'nin Arap edebiyatına damgasını vurmuş bir kadın şair olduğu gözükmektedir. 1923 yılında Bağdat'ta doğan Nazik El-Melaïke, 2007 yılında Kahire'de vefat etmiştir. Arap Edebiyatı'nda Bedr Şakir es-Seyyab ile devrim niteliğinde bir çalışmayla, serbest formda ilk lirik şiirleri yazanlardan birisidir. Ortaya attıkları bu yeni metot kısa sürede tüm Arap ülkelerine yayılmıştır. Nazik el-Melaïke, yaptığı çalışmalarla 20. yüzyıl ortalarında Irak'ın kültürel rönesansına katkıda bulunan kişilerden biri olmuştur. Nazik el-Melaïke'nin Türkçeye çevrilen seçme eserleri bu yıl içerisinde *Sönük Bir Gün İçin Ağıt* başlığıyla Klaros Yayınları'ndan neşredildi. 1996 yılında da *Rüyadan Çağrılmak* adıyla İyi Şeyler Yayıncılık'tan bir kitabı

çıkıştır. Bunun haricinde Nuri Pakdil 1976 yılına kadar yayımlanmış başlıca şu üç eserini söyler: *Gece Tutkunu*, *Işıklar ile Küller* ve *Dalganın Oyuğu*.

Bir diğer önemli edebî şahsiyet ise adına festival düzenlenen Muhammed Mehdî Abd El-Cevâhirî'dir. El-Cevâhirî 1900 senesinde Necef'te dünyaya gözlerini açmış, 1997 senesinde Şam'da vefat etmiştir. El-Cevâhirî'nin dedesi Şeyh Muhammed Hasan da bir şairdir. Zaten El-Cevâhirî'nin ailesi Necef'te önemli edebî eserler veren ve güzel şiirler ortaya çıkaran bir aile olarak tanınmaktadır. El-Cevâhirî de bu birikimden nasibini almıştır. 1924 senesinde Bağdat'a gelmiş, burada Irak vatandaşı olarak kısa bir süre ilköğretim öğretmeni yapmıştır. Kendisine yöneltilen hangi ülkenin vatandaşsınız sorusuna Osmanlı tebaasından olduğunu söyleyerek karşılık vermiştir. El-Cevâhirî'nin hayatı oldukça karmaşıktır. Eğitimden gazeteciliğe ve siyasete kadar her alanda bulunmuştur. Kurşuna dizilen kardeşi Cafer için yazdığı kaside, Arap dünyasındaki halkların mücadelesinin sembolü olmuştur. Birçok farklı şehirde ve ülkede bulunan şair, 1958 yılında Irak'ta monarşi yıkıldığında

Bağdat'a dönmüş; altın çağını yaşadığı bu dönemde Iraklı Edebiyatçılar Birliği ve Iraklı Gazeteciler Birliği'ne başkan olarak seçilmiştir. Bu noktadan sonra dahi birçok sıkıntılı süreç geçiren El-Cevâhirî hayatının son dönemlerini Suriye'nin Şam kentinde geçirmiştir. El-Cevâhirî'nin hayatının büyük bir kısmının sürgünde, gurbette geçmesi sebebiyle şiirlerinde de hüznün, çilenin, gurbet acısının işlendiği bilinmektedir. Başlıca eserleri: *Bine eş-Şa'r* ve *el-Attife*, *Divanu'l-Cevâhirî*, *Beridu'l-Ğurbe*, *Beridu'l-Evde*, *Zikreyâtî*, *Eyyühe'l-Erak'tır*.

Bağdat deyince akla gelen bir diğer isim de hiç şüphesiz Bağdatlı Rûhî'dir. 1534 yılında doğduğu söylenece de şüphelidir. 1605 ya da 1606'da da vefat etmiştir. Babası Kanuni Sultan Süleyman'ın ordularıyla Bağdat'a giderek oraya yerleşen Rumelili bir sipahidir. Şiirlerinden anlaşıldığı üzere bir dönem kendisi de sipahilik vazifesi yürütmüştür. Şiirlerinde sosyal hayat ve eleştiri önemli bir yer tutarken aynı zamanda tasavvuf alanında da ilerlemiştir. Vahdet-i vücûd anlayışını benimsemiş ve tasavvufu şiirlerinde kullanmıştır. Kalender, hoş edalı, derviş gönüllü birisidir. En çok bilinen eseri *Terkib-i Bend*'dir.

the Creativity Awards. There's another short-story writing activity called "Let's Write in Baghdad" that helps children learn creative writing skills.

We have mentioned all the aspects of Baghdad that makes it a "City of Literature". Let's end our essay with short biographical summaries of the names that helped Baghdad become a city of literature and who comes to mind when Baghdad is mentioned.

The first name with an award attached to it is Nazik al-Melaïke. Nuri Pakdil in his 1976 book *Contemporary Arabic Poetry Selection* says that Nazik al-Melaïke is without a doubt one of the most well-known female Arab poets and he describes her as a new poet. We could see from today that Nazik al-Melaïke put her mark on Arabic poetry. She was born in 1923 in Baghdad and died in 2007 in Cairo. Along with Bedr Shakir as-Seyyab she wrote one of the first revolutionary lyrical poems in Arabic using *verse libre*. This new method spread quickly to every Arab country. Nazik al-Melaïke contributed to the 20th century cultural renaissance of Baghdad with her work. Some of Nazik al-Melaïke's works have been translated into Turkish by Klaros Pub-

lishers under the title *Ode for a Dim Day*. She has another book called *To Be Called from a Dream* by İyi Şeyler Publishers. Other than this, Nuri Pakdil mentions three of her books published before 1976: *Night Enthusiast*, *Lights and Ashes* and *The Wave Cavity*.

The other literary figure to have festivals held in his name is Muhammed Mehdi Abd al-Jawahiri. Al-Jawahiri was born in 1900 in Najaf and died in 1997 in Damascus. Al-Jawahiri's grandfather Sheikh Muhammed Hasan was also a poet. Al-Jawahiri's family was known to be an important literary family in Najaf producing lovely poems. Al-Jawahiri also took his share from this. He came to Baghdad in 1924 and became an Iraqi citizen while working as a primary school teacher. When he was asked about his nationality he would answer that he was an Ottoman. Al-Jawahiri's life is much too complex. He worked as an educator, a journalist and a politician. The qasidah he wrote for his brother Jafar, who was executed by a firing squad, became a symbol for struggle in the Arab world. He lived in various cities and countries. When the monarchy in Iraq was abolished in 1958 he retur-

ned to Baghdad. He lived a golden age here as he was appointed as the presidents of the Iraqi Union of Writers and the Iraqi Union of Journalists. After that al-Jawahiri faced some hardship and moved to the city of Damascus in Syria towards the end of his life. Al-Jawahiri's life was filled with exile and home-sickness, and we could see that the feelings of sadness, anguish and home-sickness are integral to his poetry. Some of his major works: *Bine ash-Sha'e ve al-Attifah*, *Diwanu'l-Jawahiri*, *Beridu'l-Ghurbah*, *Beridu'l-Awdah*, *Dhikrayati*, *Ayyuha'l-Eraq*.

When Baghdad is the matter we indubitably remember Ruhi of Baghdad. Although doubtful, he is said to be born in 1534. He died either in 1605 or 1606. His father was a Rumelian and one of Suleiman the Magnificent's cavalries who went and settled in Baghdad. As we can gather from his poems Ruhi was also a cavalryman. Social life and criticism holds an important part in his poetry but he also delves into Sufism. He espoused the unity of existence idea and used Sufism in his poetry. He was an unconventional, pleasant, dervish-hearted person. His most famous work is *Terkib-i Bend*.

SALGINDA KALPLERE İYİ GELEN BİR PARILTI: MARAŞ ŞİİR VE EDEBİYAT GÜNLERİ

A GLEAM GOOD FOR THE HEART DURING THE PANDEMIC: MARAŞ POETRY AND LITERATURE EVENT

İlki Kasım 2020'de gerçekleştirilen Kahramanmaraş Şiir ve Edebiyat Günleri'nin katılımcılarından biri olan hikâye yazarı Yıldız Ramazanoğlu Kahramanmaraş'ın bütün ilçelerinde, beş gün boyunca devam eden Edebiyat Haftası'na dair incelikli yorum ve değerlendirmelerde bulunuyor.

Yıldız Ramazanoğlu, one of the attendees of the Kahramanmaraş Poetry and Literature Event which was held in November 2020 gives us her subtle comments and evaluations on the five day long event in every district.

YILDIZ RAMAZANOĞLU

Şehirlerdeki kitap fuarlarına katılıyorduk ama ilçelere ulaşmak nasip olmuyordu. 2020 Mart'ının ilk günleriydi. Diyarbakır Çermik'te ilk ve orta öğrenim için düzenlenen okur yazar buluşmaları güzel bir fırsat olmuştu. Fakat yılın başında ortaya çıkan bulaşıcı virüs haberleri Şubat'ın son günlerinde dünyada gündem olmaya başladığından bazı toplantıların iptal haberleri gelmeye başlamıştı bile. Yetkililer tarafından Türkiye'de henüz vaka görülmemesi nedeniyle Çermik programının geçerli olduğu söylenince hemen yola revan olmuşum. Havaalanında maske takan birkaç kişi hakkında etraftan çok pımpirik insanlar yorumu yapılıyordu. Takmak istesem, nereden alındığını bile bilmiyordum. Etkinliğin üçüncü ve son günü bize maske dağıtan bir fuar görevlisi, burada değil ama havaalanında kullanmamız gerektiğini, salgının hızla yayıldığını söyledi. Zorunluluklar yasaklar gelmişti bile ve endişe içinde geçen bir yolculuğun ardından, uzun zaman belki aylarca İstanbul'dan çıkamayacağımızı anladım. Birkaç ay

sonra Uluslararası Kahramanmaraş Şiir ve Edebiyat Günleri için şair İsmail Kılıçarslan'dan bir davet aldım. 16-20 Kasım'da gerçekleşecek buluşmanın iptal haberini beklerken, yolculuk bileti gelince sevinmedim desem yalan olur. Tecrit ve gönüllü karantina içinde aylar geçmiş, edebiyat camiasıyla yüz yüze buluşmaya, müstesna duygudaşlık anlarına hasret kalmıştık. İnsan insana iyi geliyor, hele de ruhu ince, cümleleri incelmış yalınlaşmış kişiler. Sabiha Gökçen Havaalanında uçak pistte hızlanıyor, burnunu kaldırıp göğe fırlıyor. Yerden kesilmek güzel bir his.

Programın tercümanlarından Esra Arı ile akraba çıkmıştık. Annemin teyzekızı Dönüş hanımın torunuydu. Gittiğim gün Dönüş hanımın kız kardeşlerinden biri olan Emine hanımın vefat ettiğini ve o gün de defnedildiğini duydum. Cenazesine katılamamış olmak üzücüydü. Kim bilir belki de başka yakınlarım ve hısımlarımla tanışacak, ölümden de dirimde de ne kadar Maraş'a ait olduğumuzu bir kez daha derinden hissedecektim.

Otelimizin hemen yanındaki tarihi Maraş çarşısına dalıp her kavşağında başka bir dünyaya açıldım. Envai çeşit baharatlar, Ahır dağlarından toplanmış otlar, sadece bu şehre özgü modellerde altın takıların bolluk bereket içinde sergilediği kuyumcular, ipekler, şallar... Rukiye Hatun camiine sapan yolda yaşlı bıçağcıyla karşılaşmak sarsıcıydı. İrili ufaklı sayısız bıçağcı dolu duvarların ortasında bile yapa yapan adamın yüzü merhamet dolu. Hikâye bu zarif çelişkilerin, acayip çarpışmaların içinden yükseliyor işte.

Tarihi Saraçhane Kahvesinde bazı ahşap masaların bir köşesine küçük de olsa şehrin kahramanlık madalyası resmedilmiş. Ulvi Kubilay Dünder, Abdullah Harmancı, Güray Süngü, Makedon şair Mümin Ali ve bir iki arkadaşla edebiyattan, sanattan, edebiyatçılar arasındaki ilişkilerden, dostluklardan ve gerilimlerden konuştuk biraz. Fakat en çok aklımda kalan, yere yavaşça dönerek düşen bir yaprağa dikkatimizi çeken Abdullah'ın yaprağı alıp günün dikkat çekici öznesi olarak masaya koyması.

We were attending book fairs in cities but it wasn't possible to reach the districts. It was the first days of March 2020. We were fortunate enough to see the author meet and greets organized for primary and secondary schools in Diyarbakır, Çermik. Since the news about a contagious virus was spreading all around the world, we were hearing about cancelled meetings towards the end of February. When the authorities decided that the Çermik program wasn't going to be cancelled because the virus hadn't reached Turkey yet, I got on the road. People were commenting on a few people who were wearing masks in the airport calling them squeamish. I didn't know where to buy a mask even if I wanted to wear one. The event organizer who gave us masks in the third and last day of the event told us that the virus was spreading fast and that we needed to wear them at the airport even if not here. Curfews and prohibitions were already introduced and after an anxious journey I understood that it would be impossible to get out of Istanbul for quite some time. After a few months I got an

invitation to the International Kahramanmaraş Poetry and Literature event from İsmail Kılıçarslan. The event was going to be on 16-20 November. Although I was waiting for it to be cancelled, I was honestly happy to see the tickets arrive. I had spent months in isolation and voluntary quarantine and thus longed to meet literary people face to face and to have exceptional and emotional moments with them. Humans are good for humans, especially those who talk with subtle and plain sentences. The plane accelerated on the tarmac of Sabiha Gökçen Airport and flung to the skies by raising its beak. It was nice to get off the ground.

I turned out to be relatives with Esra Arı, the translator of the program. She was the grandchild of Dönüş, who was the daughter of my mother's aunt's daughter. I heard that the day I arrived there, Emine, one of the sisters of Dönüş, had just died and was buried. It was upsetting being unable to attend the funeral. It may just happen to be that I was to meet other relatives here who would make me understand how deep rooted

I was in Maraş. I went to the Maraş marketplace next to the hotel and proceeded to new worlds with every turn. Various spices, herbs gathered from Ahır Mountains, jewellers with abundant golden ornaments endemic to the city, silks, shawls... I was shocked when I saw an elderly knife maker on the street where Rukiye Hatun Mosque was on. The man who was busy with grinding on front of a backdrop filled with various sized knives had mercy written on his face. Stories begin with these sorts of elegant contradictions and quaint clashes.

On the corner of some tables within the Historical Saraçhane Café was the small picture of the hero medal given to the city. We chatted with Ulvi Kubilay Dündar, Abdullah Harmancı, Güray Süngü, the Macedonian poet Mümin Ali and one or two other friends about literature, art, literary relations, friendships and tensions. But what got my attention the most was when Abdullah Harmancı took the falling leaf that twirled to the ground and put it on our table as the eye-catching object of the day. Literature is to concentrate

Çalışmaya uluslararası boyutunu kazandıran kıymetli yazar ve şairlerin, festival kitabında Türkçe ve İngilizce tercüme yer alan eserleri, edebiyatın iki insanı ya da milyonlarca insanı birbirine aşına kılan yanını açığa çıkarıyor.

The Turkish and English translations of the works of authors and poets who deemed the event as "international" in the festival booklet made it possible for us to see the similarities between two people or millions of people within literature.

Edebiyat işte böyle yere düşen milyonlarca yapraktan birine odaklanmak, sıradan sanılan bir anın büyüüne kapılmak, olağanın içindeki fevkaladeliği fark edip nazara vermek.

Programlarımız elverdiğince kıymetli edebiyat ustalarını dinlemek nasip oldu. Cemal Şakar, Mustafa Aydoğan, Necip Evlice, Üzeyir İlbak, Mehmet Narlı, Duran Boz, Bahtiyar Aslan, Ali Ayçil, Selahattin Yusuf, Mevlana İdris, Eyyüp Akyüz, Ömer Yalçınova ve daha birçok kıymetli kelime ehli oradaydı. Oturumların başlıkları çok ilgi çekiciydi doğrusu; Fantastik Edebiyatın Geleceği: Canavarlar Gerçekten Yaşadı mı Patron?, Bir Kitap Nasıl Yapılır, Sosyal Medya Şiiri Dövecek mi, Yedi Güzel Adam. Konuşmacı olarak katıldığım oturumun başlığı ise, Kıssa Hikâye Öykü: Dramatik Dönüşüm idi. Burada da Güray Süngü, Handan Acar Yıldız, Abdullah Harmancı vardı.

Çalışmaya uluslararası boyutunu kazandıran kıymetli yazar ve şairlerin, festival kitabında Türkçe ve İngilizce tercüme yer alan eserleri, edebiyatın iki insanı ya da milyonlarca insanı birbirine aşına kılan yanını açığa çıkarıyor. Programların çakışmasıyla hepsini dinleyemesem de kitaptaki eserlerini okumak etkileyiciydi. Farah Chamma, Csilla Hajnal Nagy, Jordi Joan Banos misafir yazar ve şairlerimizden birkaçı.

Maraş'ın Unesco'nun bir projesi için hazırlanan videoda yer almak da yolculuğun unutulmaz bir anısı oldu. Çekimler için gittiğimiz şehrin dışındaki Ashabı Kehf Mağarası ve etrafındaki tarihi dokuda dört kadın yazar hikâye ve şiirlerimizi Maraş için okuduk. Maraşlı iş kadını İnci Okumuş işletme dokto-

on a certain leaf among the millions that fall, to be fascinated by what is deemed to be ordinary and to realize the extraordinary things by pointing at it.

We were able to listen to esteemed literature masters as much as our program allowed. Cemal Şakar, Mustafa Aydoğan, Necip Evlice, Üzeyir İlbak, Mehmet Narlı, Duran Boz, Bahtiyar Aslan, Ali Ayçil, Selahattin Yusuf, Mevlana İdris, Eyyüp Akyüz, Ömer Yalçınova and various other valuable people of words were there. To be frank, the titles of the sessions were quite interesting as well: The Future of Fantastic Literature: Did the Monsters Really Live, Boss?, How to Make a Book, Will Social Media Beat Poetry, Seven Beautiful Men... The title of the session I attended as a speaker was "Parable Tale Story: Dramatic Transformation." Aykut Ertuğrul, Güray Süngü, Handan Acar Yıldız and Abdullah Harmancı were the other speakers.

The Turkish and English translations of the works of authors and poets who deemed the event as "international" in the festival booklet made it possible for us to see the similarities between two people or millions of people within literature. I wasn't able to listen to everyone due to overlapping sessions, but it was interesting to read the works in the booklet. Farah Chamma, Csilla Hajnal Nagy and Jordi Joan Banos were some of our visiting authors and poets.

To be a part of Maraş's video for a UNESCO project was one of the unforgettable moments of my journey. We went out of town for the shootings to Ashabı Kehf Cave where four women including me recited our stories and poems for Maraş surrounded by its historical ambiance. The Maraş-born businesswoman İnci Okumuş is a valuable poet and author who

Hajr Nagy

YERÇEKİMİ

rası ve pedagoji eğitimi olan kıymetli bir şair ve yazar. Liliya Gazizova Kazan Tıp Fakültesi'ni, Gorki Edebiyat Enstitüsü'nü bitirmiş, uzun yıllar çocuk doktorluğu yapmış. Rusya Yazarlar Birliği ve Pen Moskova üyesi. Rusya, Avrupa ve Amerika'da yayınlanmış 15 şiir kitabı var. Erciyes Üniversitesinde Rus Dili ve Edebiyatı öğretim üyesi. Ukrayna Yazarlar Birliği başkan yardımcısı, felsefe doktoru şair Liudmyla Diadchenko ise Kiev'den geldi. Bu buluşmalarda pandeminin acı veren sıkıntısını unutmuş, umutla dolmuştuk. Bu arada organize eden arkadaşların maske, mesafe ve temizlik konusundaki güven verici hassasiyetlerini, bu zor zamanlarda programın eksiksiz akışına emek veren herkesi takdirle anmak lazım. Sanata ve edebiyata alan açarak şehre değer katan Kahramanmaraş Büyükşehir Belediye Başkanı Hayrettin Güngör'ü de.

Yedi Uyurların mağarasında "Veronika" hikâyemden parçalar okudum. Asıl bu olağanüstü mekânda şiirlerini ezberden okuyan şairleri anmak isterim.

Liliya:

Yanında olacağım/İhtiyacın yokken./ İhtiyaç duyduğunda gideceğim./O kadar çok ki dünyada yol/Hepsinden yürümek istiyorum;/Taşlısından, kumlu-sundan ve killisinden.../Okşamak istiyorum karşıma çıkan bütün köpekleri

İnci:

Terk edilmiş bir istasyondan değildir artık/Uğurlayanı olmaz bu uğursuz gidişlerin/Solgun bedbaht ve kimsesizdir yarınlar/Sesi silinmiş ağıtlarda izi kalır gülüşlerin

Liudmyla:

Kendi yoluma teslim oldum, kendimi adadım/Diğer bütün gezinler gibi:/İki bavul kırmızı göz transferleri, bir bardak şekersiz, ucuz çay,/Şimdi şunu hayal et. Gökyüzünde bir turna. Görebiliyor musun?

has an education in pedagogy and a doctorate in business. Liliya Gazizova had graduated from Kazan Medicine School and Gorki Institute of Literature and she had been a child doctor for many years. She is a member of the Russian Association of Writers and PEN Moscow. She has fifteen books of poetry published in Russia, Europe and America. She is a lecturer in Erciyes University's Russian Language and Literature Program. Liudmyla Diadchenko, vice president of the Ukrainian Association of Writers and a doctor of philosophy came from Kiev. In this meeting we had forgotten the bitter distress the pandemic induced in us and we were filled with hope. It is also important to note that the event officials were keen on masks, distance and cleanliness. They also tried very hard to keep the event seamless in these hard times. We should also thank Kahramanmaraş Municipality Mayor Hayrettin Güngör for opening his city to art and literature.

In the Cave of the Seven Sleepers I read a piece from my short story "Veronica". But I would like to mention the poets who recited their poems by heart in this extraordinary place.

Liliya:

I will be beside you / When you don't need it. / I'll go when you need me. / There's a lot of roads on earth / I want to walk on all; / Whether rock, sand or clay... / I want to pat every dog on my way

İnci:

To go is not a station anymore / There's no one to bid farewell in this dire journey / Tomorrows are withered miserable and lonely / Smiles leave a trace on voiceless odes

Liudmyla:

I yield to my path, I surrender / Alike all other travellers: / Two red suitcases, a cup of cheap bitter tea / Now imagine this. A crane in the sky. Can you see it?

Aklımda yere yavaşça dönerek düşen bir yaprağa dikkatimizi çeken Abdullah Harmancı'nın yaprağı alıp günün dikkat çekici öznesi olarak masaya koyması kaldı.

What got my attention the most was when Abdullah Harmancı took the falling leaf that twirled to the ground and put it on our table as the eye-catching object of the day.

MARAS TA BİR GÜN A DAY IN MARAŞ YENİDEN GÖR SEE IT NEW

Bahar kokuyor şehir. Bir kıvılcımı koruyan eller gibi caddelerin üzerine kapanan ağaçlardan en çok yayılıyor bahar kokusu. Ağaçlar o kadar huzur verici ki, Maraş dendiğinde yaprak gölgeleriyle donatılmış yollar düşüyor ilkin aklıma.

The city smells of spring. The trees that shield the roads like hands that protect a spark are the main source of this spring smell. Whenever I hear the word Maraş, I remember streets covered with leaf shadows because of those peaceful trees.

NAİME ERKOVAN

Bir konağın avlusunda oturmuş, tek kanadı açık ahşap kapısından dünyayı gözlüyorum. Uzun bir karanlığın elinden çıkan şehir, sabahın ilk ışıklarıyla şekline kavuşuyor yeniden. Camilerin minareleri, evlerin bacaları, horozların ibikleri, konakların avluları asli hâllerine bürünüyor güneşin altında. Karşımda kadim bir şehir tekrar kurulurken kulağım konakta. Tarihin en hareketli asrına tanık olan binada gece namazına kalkan bir ihtiyar, ekmek hamurunu yoğuran bir gelin, beşikte belirsiz bir dünyaya hazırlanan bir bebek olmalı. Bütün odaları dolaştığım hâlde yoklar hiçbir yerde. Belki de oradalardır, göremiyorum olmam, benim eksikliğim belki de.

Yoldan bazen bir araba, bazen yaşlı bir adam geçiyor. Gençlik alışkanlığıyla hep aynı saatte kalkan ve yine aynı saatte yürüdüğü yolları adımlayan bu yaşlılar, şehrin hafızasını taşıyor zihinlerinde. Hem kendilerine hem de şehre

bu anıları hatırlatmak için dolaşıyorlar sokaklarda. Onlar, şehirle büyüyenler; geçmişlerinin perdelerini aralayıp sevdiklerini sayarken her birinin yüzünü nasıl hatırlıyorlarsa yaşadıkları yeri de o kadar canlı hatırlıyorlar. Onlar yürüdükçe Maraş hiçbir zaman kaybolmayacak.

Bir konağın avlusunda oturmuş, tek kanadı açık ahşap kapısından dünyayı gözlüyorum. Eski bir taş duvar uzayıp gidiyor konağın tam karşısında. Ahretlik dostlar gibi seyrediyorlar her gün birbirlerini. Şehir, kıştan çıkmış, ilkbaharı yaza teslim etme telaşında. Kokular yükseliyor yavaş yavaş sokak aralarından. Büyükşehirlerde unutulmuş kokular barınıyor hâlâ buralarda. İnsanlar gibi evler de uyanıp bacalarından duman salıveriyorlar dünyaya. Odun kokusu, büyükşehir pençesine düşmemiş beldelerin müjdecisi. O yükseldikçe hayat bütün acılarına rağmen devam ettiğinin bayrağını dal-

galandırıyor göklerde. O yükseldikçe umut etmekten vazgeçmemek gerektiği duyuruluyor yeryüzüne.

Bahar kokuyor şehir. Bir kıvılcımı koruyan eller gibi caddelerin üzerine kapanan ağaçlardan en çok yayılıyor bahar kokusu. Ağaçlar o kadar huzur verici ki, Maraş dendiğinde yaprak gölgeleriyle donatılmış yollar düşüyor ilkin aklıma. Taş duvarlarından, toprak ve sabah yelinden yayılıyor baharın nefesi. Nemli, içinde binlerce çiçek saklayan bir koku bu. İnsan, ezelden tanışık belli ki onunla; yoksa içine çektiğince neden güven dolu bir güçle korunduğunu hissetsin!

Bir konağın avlusunda oturmuş, tek kanadı açık ahşap kapısından dünyayı gözlüyorum. Sesler yükseliyor yavaş yavaş dört bir yandan. Karanlığın lacivert atlasını yırtmak için ötüyor horozlar. Onların ötüşü bir işaret fiseği; artık

I am observing the world through an open door while sitting on the patio of a mansion. The city is regaining its shape with the first sunlight of the morning after coming out of a long darkness. The minarets of mosques, the chimneys of houses, the coxcombs of roosters, the patios of mansions are returning to their real form under the sun. While the ancient city is being rebuilt on front of my eyes I'm listening to the mansion. There must be an elderly waking up for prayer, a bride kneading dough, a cradled baby getting ready for an uncertain world in this house that's bearing witness to the most dynamic century in history. I went inside every room but they were nowhere to be seen. Maybe they were there; maybe it was my fault that I couldn't see them.

Sometimes a car and sometimes an old man passes through the road. These old people who wake up,

go to sleep and go for a walk at exact hours with their youthful habits carry the memory of the city with them. They grew up in this city. They remember the places they lived just as well as the faces they remember when they count their loved ones by peeking to their past. Maraş will never be lost as long as they walk.

I am observing the world through an open door while sitting on the patio of a mansion. There's a very long old stone wall just on front of the mansion. They watch each other like eternal friends. The city had stepped out of winter and is in a hurry to forego spring for the sake of summer. Various scents slowly waft between the streets. Scents forsaken in big cities still find asylum here. Houses wake up like men and start releasing smoke to the world. The smell of wood is the harbinger of towns which aren't pervaded by big cities. As the smoke

rises life starts to draw its banner stating that he will go on despite his pain. As the smoke rises an announcement is made saying that we shall not forsake hope.

The city smells of spring. The trees that shield the roads like hands that protect a spark are the main source of this spring smell. Whenever I hear the word Maraş, I remember streets covered with leaf shadows because of those peaceful trees. The air of spring arises from stone walls, the earth and the morning breeze. This is a moist smell with thousands of blooming flowers within. Mankind may have known this smell since the beginning of time. How else could we explain the feeling of being protected by a trustworthy power as we inhale this smell!

I am observing the world through an open door while sitting on the patio

Dedeoğlu Konağı

gecenin hükmü bitti diyor coşkun ses. Arılar vızıldamaya, güvercinler kanat çırpmaya başlıyor. Bakırcılar çarşısında çekiç darbeleri canlanıyor. Sabırla inip kalkıyor ustaların kolları. Emek verilince sert maddelerin bile yumuşayacağına inanan birer bilge bütün ustalar. Bir zikir, bir çile doldurma onların sanatları. Arabaların motorları, yeni bir gün macerasına hazırlanan çocukların kahkahaları, onları zapt etmekte zorlanan annelerin uyarıları, kapının önünden geçen ihtiyarların tespah şıkırtısı...

Sesler, yanıp sönerken zamanın çoğu sessizliğe teslim. İşte o vakit ona kulak veriyorum. Kafamın içi büyükşehir uğultusuyla o kadar dolu ki, sessizliği fark etmekte zorlanıyorum. Bendeki uğultunun dinmesi gerekiyor önce. Bunu başardığım an, tok bir sessizlik ruhumu kuşatıyor. O kadar güçlü ki, zaman elinde bir halka oluyor. Onu isterse hızla döndürüyor isterse bir duvara dayayıp dondurabiliyor. Hissediyorum bir süre sonra sessizliğin ruhumu nasıl onardığını. Şehir beni kabul edebilir artık çünkü istediği kadar telaştan arınıp yavaşladım.

Bir konağın avlusunda oturmuş, tek kanadı açık ahşap kapısından dünyayı gözlüyorum. Ne görüyor ne de duyuyorum ama şairlerin gece

Bir konağın avlusunda oturmuş, tek kanadı açık ahşap kapısından dünyayı gözlüyorum. Ne görüyor ne de duyuyorum ama şairlerin gece boyu kalem oynattığını, doğan güne gözlerini uykuya teslim ettiklerini biliyorum.

I am observing the world through an open door while sitting on the patio of a mansion. I don't see or hear anything, but I know that poets are writing all through the night and succumbing to sleep as the day shines.

boyu kalem oynattığını, doğan güne gözlerini uykuya teslim ettiklerini biliyorum. Onlar, gecenin bekçileri çünkü. Ahşap ustalarının "Bismillah!" deyip ellerine bıçaklarını alarak sandıklarını hazırlamaya koyulduklarını biliyorum. Ve yine biliyorum, tarihle yoğrulmuş

bilge şehirlerin gecelerinin kime ait olduğunu. Böylesi güngörmüş şehirlerin ölümsüz ruhları vardır geceleri özgürce sokakları arşınlayan. O yüzden eski şehirlere karanlıkta hatta mümkünse seher vakti girmek isterim. Şehit ve evliyaların bol olduğu yerlerde huzur kuşatır beni. Karanlıkta birileri vardır etrafımda. Elimi kaldırırsam doğrudan yüzlerine dokunacak kadar yakın dururlar. Fakat gün sökünce yeryüzünü ölümlülere bırakarak kendi âlemlerine çekilirler. Oradalar, biliyorum. Göremiyorum olmam, onları inkâr etmem için yeterli bir gerekçe değil.

Her şey olması gerektiği kadar. Sabah, sabah olduğunu; gece, gece olduğunu bilince saatler insanları terbiye etmeye başlıyor. Şehrin saatiyle insanlarınki aynı vakti gösteriyor. Mevsimler hazinelerini esirgemeyip bütün sırlarını paylaşıyor herkesle. Beni de ayırmadı Maraş bu cömertliğinden. Ruhuma fısıldadığı sırlarıyla, yeryüzünde yaşadığım, bambaşka diyarları gezdiğim müddetçe hep bir parçam olarak kalacak. Ve bir gün yolum yine ona düşecek olsa, iki eski dost gibi konuşmadan birbirimizin hâlini anlayacağız. Ben ona büyükşehirin açtığı yaralarımı gösterirken o beni yaşlı bir konağın avlusuna oturtup tek kanadı açık kapısını göstererek "Yeni-den gör!" diye müjdeleyecek.

Dedeoğlu Konağı

of a mansion. Sounds rise slowly from all around. The roosters crow in order to shred the indigo satin of darkness. This crow is a signal flare. This joyous sound declares an end to the reign of night. The bees begin to buzz and the pigeons start flapping their wings. Hammer blows grow louder in the coppersmiths' bazaar. The artisans raise and lower their arms with patience. All artisans are wise people who know that even the hardest materials soften with labour. Their art is an invocation, a discipline. The motors of cars, the laughter of children who are getting ready for a brand new day's adventure, the warnings of mothers who try to restrain them, the prayer bead sounds coming from the elderly who pass by the door...

As the voices rise and fall, time is mostly resigned to silence. At that moment I listen to it. My head is so filled up with the buzzing of big cities that I'm having difficulty finding the silence. I must first give this buzzing a rest. After I accomplished this, a heavy silence wrapped my soul. Its force was so strong that time became a ring in its hand. It could've spun the ring very fast or it could've stopped it by laying it beside a wall. After a while I realize that the silence was mending my soul. The city can accept me now because I got rid of my hurriedness and started to slow down.

**Beni de ayırmadı
Maraş bu
cömertliğinden.
Ruhuma fısıldadığı
sırlarıyla, yeryüzünde
yaşadığım,
bambaşka diyarları
gezdiğim müddetçe
hep bir parçam
olarak kalacak.**

**I also benefited from
Maraş's generosity.
The secrets it
whispered to my soul
will always be with
me as long as I live
on earth and travel
other lands.**

I am observing the world through an open door while sitting on the patio of a mansion. I don't see or hear anything, but I know that poets are writing all through the night and succumbing to sleep as the day shines. They're the watchers of night. I know that woodworkers take their knives, say "Bismillah" and start working on their chests.

And I also know who owns the nights of wise cities filled with history. Cities like these have undead souls who traverse the streets freely at night. This is the reason why I want to enter old cities like these at night or just before dawn. Peace surrounds me in places where there are a lot of martyrs and saints. There are dark figures around me. They stand so close that if I were to raise my hand I'd touch the face of one. But when the day breaks they return to their own realms leaving the earth to the mortals. They're there, I know. To not see them is not enough of an excuse to deny them.

Everything is as it is supposed to be. When the morning knows that it is morning and when the night knows that it is the night, time starts to tame people. The time of the city is the same with our time. The seasons do not spare their treasure and share their secrets with everybody. I also benefited from Maraş's generosity. The secrets it whispered to my soul will always be with me as long as I live on earth and travel other lands. When time comes to meet again we will be two old pals who would understand each other without talking. After I show my wounds from the big city it will make me sit on the patio of an old mansion, open one of its doors and say "See it new!"

Lezzetin Mekânı

Damak Çatlatan Lezzet:

MARAŞ DOLMASI

Yaz kış Kahramanmaraş'ta dolmanın türlü çeşitleri yapılır ve tüketilir. Her ne kadar Maraş'a özgü dolma çeşitlerinin püf noktası sumak ekşisi olsa da, mevsimi geldiğinde can eriği veya üzüm koruğunun ekşisinden de faydalanılır.

İLKNUR AVCI

Delicacy Corner

Palate Bending Delicacy:

MARAŞ DOLMA

Different types of dolmas are made and consumed in Kahramanmaraş both in summer and in winter. Even though the secret to Maraş's dolma varieties is sumac extract, green plum and sour grape extracts could also be used when it's in season.

Kültürel farklılıkların ve coğrafyaların getirdiği damak çeşitliği, Kahramanmaraş'ın yemek kültürü içerisinde dolma ve sarma çeşitliliğine de çok fazla yansımıştır. Dolma ve sarma hemen hemen bütün illerde yapılıyorsa da Kahramanmaraş, bu alanda bulunduğu coğrafyanın tüm imkânları dâhilinde eşsiz bir lezzete ulaşmıştır.

Batı Anadolu illerinde sarma ve dolmalara kuş üzümü ve fıstık koymak ve üzerine yoğurt dökerek servis etmek daha çok tercih edilirken Kahramanmaraş'ta dolma ve sarma, mevsiminin sebzesine ve hazırlanmak istenen iç harca (zeytinyağı, etli, pirinçli, bulgurlu vs.) göre yapılır. Mevsim sebzesi dışında, kuru sebze dolması ve salamura yaprağı da Kahramanmaraş'ta vazgeçilmezdir. Tabii sarmalarımız ve dolmalarımızdaki bu lezzetin sırrı; sumak ekşisi ve yaz gününde kurutulan, annelerimizin el emeği olarak ürettiği salçalardır.

Maraşlıların kendilerine has dolmalarında kullandıkları malzemeler: Patlıcan, kabak, domates, yeşil ve kırmızıbiber, yerli havuç ve soğan, kabak çiçeği, dut yaprağı (taze veya kurutulmuş olarak), salatalık (sadece kuru). Bağ (asma) yaprağı (taze veya salamura olarak), pancar (pazı yaprağı), lahana (taze) ve su kabağı (tevrizi-et kabağı olarak da bilinir) kabukları alınıp sarma olacak biçimde dilimlenir, hem yaş hem de kurutulmuş hâliyle sarmada kullanılır. Soğan, havuç ve kabak çiçeği dolması, dilme patlıcan ve kabak sarması, Maraş mutfağına özgünlük katan çeşitlerdendir.

Maraş usulü sarma ve dolmalar genelde aynı tencerede pişirilir. Mutlaka yufka ekmekte dürüm yapılarak yenilir. Pişen dolmaların suyu da kase içinde sofrada yerini alır. Yoğurt, üzerine değil yanında servis edilir. Ayrana alternatif olarak soğuk borani, yoğurtla-

Fotoğraf: Sertaç Akkuş

Maraş usulü sarma ve dolmalar genelde aynı tencerede pişirilir. Mutlaka yufka ekmekte dürüm yapılarak yenilir. Pişen dolmaların suyu da kase içinde sofrada yerini alır.

Maraş-style sarmas and dolmas are generally cooked in the same pot. It is consumed by being wrapped in thin bread. The pot liquor is also serviced on the table in cups.

Different cultures and geographies introduce an abundance in palates and this can be seen very well in the dolma and sarma varieties of Kahramanmaraş. Even though dolma and sarma could be seen in roughly every city, Kahramanmaraş is able to produce more unique tastes due to its geographical location.

In the cities of Western Anatolia, sarma and dolma is made with blackcurrants, pine kernels and serviced with yoghurt. Dolma and sarma in Kahramanmaraş is made according to the seasonal vegetables and the preferred stuffing (olive-oiled, meat, rice, bulghur etc). Aside from seasonal vegetables, dried vegetable skins and pickled leaves are also used in Kahramanmaraş. The secret behind the deliciousness of our sarma and dolma are sumac extract and the tomato paste our mothers labour to make by drying them under the summer sun.

The materials people of Maraş use for their special kind of dolma are as follows: Eggplants, zucchinis, tomatoes, green and red peppers, local carrots and onions, zucchini blossoms, mulberry leaves (both fresh and dried), cucumber (just dried), grapevine leaves (fresh or pickled), beet (leaf), cabbage (fresh) and gourd (also known as tevrizi-meat zucchini). This last one gets peeled and then sliced into sarma shape. It could be used as fresh or dried. Onion, carrot and zucchini blossom dolmas and sliced eggplant and pumpkin sarmas are what makes Maraş cuisine so unique.

Maraş-style sarmas and dolmas are generally cooked in the same pot. It is consumed by being wrapped in thin bread. The pot liquor is also serviced on the table in cups. Yoghurt is put beside it. Cold borani, yoğurtlama and tsatsiki could be serviced as alternatives to ayran all year round along with sarma and dolma. Pickles, salads and seasonal vegetables also take their place on the table. And we

Batı Anadolu şehirlerinde dolmalara kuş üzümü ve fıstık koymak ve üzerine yoğurt dökerek servis etmek daha çok tercih edilirken Kahramanmaraş'ta dolma mevsim sebzelerine ve hazırlanmak istenen iç harca göre yapılır.

ma ve cacık çeşitleri yaz-kış sarma ve dolmaların yanında bulundurulur. Turşu, salata ve mevsim yeşillikleri ile bahar aylarında bu lezzete eşlik eden, Maraş sofralarının göz bebeği yarpuzu da (dağ nanesini) saymadan olmaz.

Etlı Kuru Sebze Dolması ve Yaprak Sarması

Malzemeler: Onar adet kuru patlıcan, kuru kabak ve kuru biber. Asma, lahana, dut ve pancar yaprakları. Soğan dolması yapılıncasına 1-2 adet soğan ve kuru kabak dilmesi.

Hazırlanışı: Kuru sebzeler, taze lahana, dut yaprağı, kabak dilmesi ve pancar haşlanır. Soğanların ise kabukları soyulup kenarları çentilir ve öyle haşlanır. Salamura bağ yaprağının ise suda bekletilip tuzu alınır, daha sonra haşlama işlemi yapılır. Pancar ve bağ yaprağının sapları ve damarları kesilir.

Maraş'ta, pancar sapından artanlar sulu ve ekşili çorba yapmak üzere kaldırılır ve asla ziyan edilmez. Taze havuç dolması da arzu edilirse oyulduktan sonra hazırlanan iç harç ile doldurularak kuru sebzeler ile birlikte pişirilebilir.

İç harcı: Az yağlı kıyma (300 gr kadar), 4 soğan, bir tutam ince kıyılmış maydanoz, 2 yemek kaşığı biber salçası, bir çay kaşığı karabiber, bir tatlı kaşığı nane, 1 veya arzu edilirse 2 yemek kaşığı Maraş pul biberi, 2,5-3 su bardağı pirinç, 2,5 yemek kaşığı tuz ve 2,5 yemek kaşığı sadeyağ veya sıvı yağ eklenir. Domates konservesi varsa kullanılır, yoksa 2 yemek kaşığı domates salçası kullanılır. Son olarak 1 tatlı kaşığı sumak ekşisi eklenir.

Haşlanmış sebzeler pişme payı bırakılarak doldurulur ve yapraklar sarılır. Tencere dibine önce boş yapraklar yanmaması için konular sonra dolmalar ve sarmalar pişmeye hazır hâlde dizilir. Dağılmamaları için üzerine dolma taşı koyulur.

Etlı Taze Sebze Dolması (Yaz Dolması) ve Taze Yaprak Sarması

Mevsimi gelince domates, patlıcan, kabak, yeşilbiber (acı ve tatlı), kırmızı Maraş biberi, su kabağı, kabak çiçe-

ği dolmaları ve taze asma yaprağı sarması yapılır.

Malzemeler: Birer kg patlıcan, kabak, biber, asma yaprağı ve taze kabak dilmesi.

Hazırlanışı: İçleri oyulan malzemelerden kabak, domates ve patlıcanın çıkarılan içleri istenirse çekilip iç harca eklenir. Asma yaprağı haşlanır, su kabağı soyulup enli olarak dilimlenir.

İç harcı: Az yağlı kıyma (300 gr kadar), 4 soğan, 4 diş sarımsak, bir tutam maydanoz, 5 domates, 3 yemek kaşığı biber salçası, 1 çay kaşığı karabiber, 1 tatlı kaşığı nane, 1 yemek kaşığı Maraş pul biberi, 2,5-3 su bardağı pirinç, 2,5 yemek kaşığı tuz ve 2,5 yemek kaşığı sadeyağ ya da Maraş zeytinyağı eklenir.

Yaz dolmasının kuru dolmadan önemli bir farklılığı ise; sebzelerde sertleşmeyi engellemek için dolma pişme olgunluğuna eriştiği zaman sumak ekşisinin eklenmesidir.

Can Erikli ve Koruklu Dolma ve Sarma

Kahramanmaraş sarmalarını ve dolmalarını tatlandırmada sumak ekşisi yerine, bahar aylarında taze can eriği veya koruk da kullanılır. Bununla beraber güz mevsiminde de yabani erik çeşidi olan "yonuz eriği" de kullanılır.

Erik ve koruğun koyu kıvamdaki akıtı var ise o tercih edilir. Sumak, vişne ve nar ekşisinden bir karışım hazırlayıp o şekilde tatlandırıldığı da olur. Maraş'ta etli-etsiz olan sarma ve dolma çeşitlerinin hepsine sumak dışında koruk ve erik ekşisinin kullanılması damaklarda hoş bir rayiha bırakır. Bu meyvelerin, meyve şekeri içermemeleri nedeniyle kekremsi olan tadı, sarma ve dolmalara çok yakışmaktadır. Ekşi meyveleri bu tür dolma çeşitlerinde kullanmak Osmanlı Saray Mutfağı izlerinin Kahramanmaraş Mutfağı'na bir yansımasıdır.

Kahramanmaraş'ta yapılan diğer dolma çeşitlerini sayacak olursak Zeytinyağlı Kuru Dolma, Bulgurlu Dolma, Zeytinyağlı Taze Sebze Dolması, Analı Babalı Dolma, Çökelek Sarması, Kuzu Göbeleği (Mantar) Dolması diyebiliriz.

cannot forget about pennyroyal (mountain mint), the favourite of Maraş dinners.

Dried Vegetable Dolma with Meat and Leaf Sarma

Materials: Ten dried eggplants, dried zucchini and dried peppers. Grapevine, cabbage, mulberry and beet leaves. If onion dolma is going to be made then 1-2 onions and dried sliced-zucchini is also needed.

Preparation: We boil the dried vegetables, the fresh cabbage, mulberry leaves and the sliced zucchini. After peeling the onions, notch the sides of the bulb and boil it. Let the pickled grapevine leaves sit in the water to diffuse the salt and then boil it. We should also cut the stem and veins of beet and grapevine leaves.

In Maraş, we collect the remainder beet stems and make a watery and sour soup from them making sure to never waste anything. Fresh carrot dolma could also be cooked with the other dried vegetables once carved and stuffed.

Stuffing: lean minced meat (300 grams), 4 onions, a batch of thinly sliced parsley, 2 tablespoons pepper paste, one teaspoon black pepper, one coffee spoon mint, 1 tablespoon Maraş paprika (or 2 if preferred), 2.5-3 cups of rice, 2.5 tablespoons of salt, 2.5 tablespoons of melted butter or oil. If you have canned tomatoes you can use them, otherwise 2 tablespoons of tomato paste is used. At last 1 coffee spoon of sumac extract is added.

The boiled vegetables would be stuffed and the leaves would be rolled. Keep in mind that these are going to be cooked so take them out a little bit early. The base of the pot is covered with empty leaves as protection from burning and then the dolmas and sarmas would be placed. A dolma stone is put on top in order to keep them together.

Fresh Vegetable Dolma with Meat (Summer Dolma) and Fresh Leaf Sarma

When it's in season we can make tomato, eggplant, zucchini, green pepper (hot and mild), red Maraş pepper, gourd and zucchini blossom dolmas and fresh grapevine leaf sarmas.

Materials: One kg of eggplants, zucchinis, peppers, grapevine leaves and fresh sliced-zucchini.

Preparation: The insides of the carved zucchini, tomato and eggplant could also be used in the stuffing after going through the blender. The grapevine leaves would be boiled and the gourd would be peeled and sliced widely.

Stuffing: Lean minced meat (300 grams), 4 onions, 4 cloves of garlic, a batch of parsley, 5 tomatoes, 3 tablespoons of pepper paste, 1 teaspoon of black pepper, 1 coffee spoon of mint, 1 tablespoon of Maraş paprika, 2.5-3 cups of rice, 2.5 tablespoons of salt and 2.5 tablespoons of melted butter or Maraş olive oil.

An important difference from summer dolmas and dry dolmas is that to prevent the vegetables turning hard we add the sumac extract when the dolmas are nearly cooked.

Dolma and Sarma with Green Plums and Sour Grapes

To give a delicious taste to Kahramanmaraş sarmas and dolmas during the spring, we could use green plums and sour grapes instead of sumac extract. In autumn we could also use a wild plum species called "yonuz plum".

If you can find a dark liquid version of the plum or the sour grape that would be more preferable. You could also make a mixture from sumac, sour cherry and pomegranate extract and add flavour to the dish that way. To use sour grape or plum extract instead of sumac on sarma and dolma dishes with or without meat gives us a pleasant aroma. Since these fruits have no fruit sugar in them, they suit sarma and dolma nicely with their somewhat acrid taste. To use sour fruits on these types of dolmas are a reflection of the Ottoman Palace Cuisine on Kahramanmaraş Cuisine.

Other types of dolmas in Kahramanmaraş are as follows: Dry Dolma with Olive Oil, Bulgur Dolma, Fresh Vegetable Dolma with Olive Oil, Analı Babalı Dolma, Cottage Cheese Sarma, Lamb Göbelek (Mushroom) Dolma.

In the cities of Western Anatolia, sarma and dolma is made with blackcurrants, pine kernels and serviced with yoghurt. Dolma and sarma in Kahramanmaraş is made according to the seasonal vegetables and the preferred stuffing (olive-oiled, meat, rice, bulghur etc).

7 GÜZEL ADAM EDEBİYAT MÜZESİ

GÜZELİ ANLATMAK

- **SÖYLEŞİ: DURAN DOĞAN**

**"MÜZEMİZ TARİHTE
KÜLTÜREL BİR
YOLCULUKTUR."**

**"OUR MUSEUM IS A
CULTURAL VOYAGE
THROUGH HISTORY."**

- **ZİYARETÇİLERE SORDUK
TÜRKİYE'NİN EN BÜYÜK
EDEBİYAT MÜZESİNİ
GÖRDÜNÜZ MÜ?**

**WE ASKED THE VISITORS
DID YOU SEE THE BIGGEST
LITERATURE MUSEUM IN
TURKEY?**

DURAN DOĞAN:

“MÜZEMİZ TARİHTE KÜLTÜREL BİR YOLCULUKTUR.”

"OUR MUSEUM IS A CULTURAL VOYAGE THROUGH HISTORY."

7 Güzel Adam Edebiyat Müzesi'nin kurulduğu tarihî bina, başlı başına bir sanat eseri... Binanın tarihyse, Tanzimat dönemiyle başlayıp, bugünlere kadar uzanıyor. KMBB Kültür Spor ve Turizm Dairesi Başkanı Duran Doğan'la müzenin yapım aşamasını, içeriğini ve tarihini konuştuk.

The building of the 7 Beautiful Men Museum is a piece of art all by itself... The history of the building begins with the Tanzimat era and comes all the way up to today. We talked with the Head of the KMBB Culture, Sport and Tourism Department Duran Doğan on the construction of the museum, its contents and its history.

Söyleşi: ÖMER YALÇINOVA

İsterseniz bu binanın tarihinden başlayalım. Bina ne zaman, hangi amaçla yapıldı? Bugüne nasıl ulaştı?

Bu binanın, 1882 yılında Amerikan Kız Koleji olarak açıldığını biliyoruz. Restorasyon sırasında binanın orijinal hâlinin korunmasına özen gösterildi. Hatta binanın eski fotoğraflarına bakıldığında, ahşap merdivenler dikkat çeker. Aradan yıllar geçti, bu ahşap merdivenler, çürümüş, tahrip olmuş. Onlar da orijinal hâline uygun şekilde yeniden yapıldı. 1940'lara kadar Amerikan Kız Koleji olarak hizmet vermiş bina. Sonrasında Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiş. O günden 2015'e kadar da ortaokul, lise, halk eğitim merkezi, turizm otelcilik, iletişim meslek lisesi gibi farklı alanlarda, yine okul olarak kullanılmış. Bu bina ayrıca, Cumhuriyet döneminde Kahramanmaraş'ın ilk lisesi ve ortaokuludur. Yedi Güzel Adam diye isimlendirilen Nuri Pakdil,

Rasim Özdenören, Akif İnan, Alaeddin Özdenören, Cahit Zarifoğlu ortaokulu bu binada okuyorlar. 2014'de TRT 1'de gösterilen *Yedi Güzel Adam* dizisinin okul sahneleri de burada çekiliyor. 2015'te müze kurulmak üzere bina Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesinin bünyesine geçiyor. Restorasyon ve yapım süreci dört yıl sürüyor. 2019'da 7 Güzel Adam Edebiyat Müzesi olarak hizmete açılıyor.

Müzenin ismi 7 Güzel Adam ama içeriği daha geniş. Türk edebiyatının tamamı mı yansıtılmak istenmiş müzede?

İsmlendirmeden kaynaklanıyor sanıyorum, burayı 7 Güzel Adam Müzesi sanıyorlar. Yani sadece 7 Güzel Adam'ın anlatıldığı, konu edildiği bir müze... Oysa öyle değil. Burada konu bütün bir Türk edebiyatıdır. İslamiyet öncesi Türk edebiyatından başlanır, 1980'lerin

Türk edebiyatına getirilir. Fakat üçüncü katta ağırlıklı olarak Kahramanmaraşlı edebiyatçıları işledik. İlk katta ise edebiyatımızın modern döneme gelinceye kadarki serüveni işleniyor. Şu şekilde ifade edelim: Kahramanmaraşlı edebiyatçıların merkezde durduğu bir Türk edebiyatı müzesidir burası. Şiir, roman, hikâye, mektup, deneme hiçbir tür atlanmamış, bu türlerde eser veren, belli başlı edebiyatçılarımız müzede tanıtılmıştır. Mesela ilk katta Dede Korkut Çadırı var. Karagöz gösterisi var. Yunus Emre ve Karacaoğlan canlandırmaları var. Yine ilk katta ziyaretçiler seslendirilen Kerem ile Aslı, Leyla ile Mecnun gibi geleneksel halk hikâyelerimizi dinleyebiliyorlar. İkinci kattan itibaren Erdem Bayazıt, Necip Fazıl Kısakürek, Cahit Zarifoğlu, Sezai Karakoç, Alaeddin Özdenören, Rasim Özdenören, Akif İnan, Âşık Mahzuni Şerif, Abdurrahim Karakoç, Âşık Veysel köşeleri başlıyor. Bu köşeler

Fotoğraf: Sertaç Akkuş

We could begin with the history of the building. When was this building built and for what reason? How did it stand until today?

We know that this building was first established as an American Girls' College in 1882. We tried our best to maintain the original version of the building during restoration. If we were to look at the old photos of the building we would immediately see a wooden staircase. After many years this staircase started to rot and weathered some damage. The stairs were also restored to their original selves. This building was known as the American Girls' College until the 1940's. It was later on transferred to the Ministry of Education. From that day on until 2015 it became a middle school, a high school, a public education centre, a school of tourism and hotel management and a vocational high school of communicati-

ons. This school was also the first high school established in Kahramanmaraş during the Republic era. Nuri Pakdil, Rasim Özdenören, Akif İnan, Alaeddin Özdenören and Cahit Zarifoğlu, who were also known as the Seven Beautiful Men, went to middle school here. The school scenes of the 2014 TV series Seven Beautiful Men which premiered in TRT 1 was shot here. The building was transferred to the Municipality of Kahramanmaraş in 2015 with plans to transform it into a museum. The restoration and construction period took four years. It was open to service as the 7 Beautiful Men Museum in 2019.

The museum is called 7 Beautiful Men but it has a greater scope. Was the intention to show the whole of Turkish literature?

I'm guessing that because of the name of the museum they think that this is a 7 Beautiful Men museum, meaning that

this museum is only about the 7 Beautiful Men... On the contrary, this museum is about Turkish literature. We begin with pre-Islamic Turkish literature and go all the way up to Turkish literature of the 1980's. But the third floor is mainly about authors from Kahramanmaraş. The first floor shows the journey our literature took until today. Let's put it this way: This is a Turkish literature museum with an emphasis on authors from Kahramanmaraş. We took into account every type of form including poetry, novel, story, letter and essay. We also tried to introduce everyone known for their works in these genres. For example there is a Dede Korkut tent and a Karagöz show on the first floor. There are also Yunus Emre and Karacaoğlan re-enactments. The visitors could also listen to our traditional folk stories like Kerem and Aslı or Leyla and Mecnun. On the second floor there are various corners on authors such as Erdem Ba-

Akif İnan Kösesi

Fotoğraf: Ökkeş Koca

Sakarya Türküsü Odası

edebiyatçıların hayatlarından yola çıkılarak oluşturuldu. Cahit Zarifoğlu köşesi mesela, Zarifoğlu'nun şiir ve hikâyeleri kadar çocuk kitapları da çok sevildiği için o, bir parkta çocuklarla birlikte canlandırıldı. Erdem Bayazıt bir dönem öğretmenlik yapmıştı. Erdem Bayazıt'ı bir sınıf ortamında görüyoruz müzede. Akif İnan'ı ise, sendikacı yönünden yola çıkılarak hazırlanmış, kürsüde kalabalıklara seslenirken görüyoruz. Âşık Veysel ise, ziyaretçilerini elinde sazıyla karşılıyor.

Müzenin yapım aşamasında nelere dikkat edildi?

Yapım aşamasında, biraz önce söylediğim gibi, binanın orijinal hâlinin korunmasına dikkat edildi. Müzenin iç tasarımıdaysa, bir ziyaretçinin müzeyi en kolay nasıl gezeceği düşünüldü. Bu yüzden koridorlar oluşturuldu, bazı sınıflar birleştirildi. Geniş koridorlar, ayrıca sergi salonu olarak değerlendirildi. Ziyaretçinin müzeye girdiğinde, farklı bir ortama adım attığını hissetmesi istendi. Çünkü bu müzede ziyaretçi tarihin içinde kültürel bir yolculuğa çıkıyor. Görsel panolar, video filmler, replikalar, dijital sunumlar, görsel malzemeler, canlandırmalar, dekorlar, sesli anlatımlar, interaktif panolar, kiosklar hep bu yönde oluşturuldu.

Müzenin bir de kütüphane bölümü var: 7 Güzel Adam Edebiyat Kütüphanesi. Kafeterya, sergi salonu

ve konferans salonu da diğer bölümleri oluşturuyor. Buraya müzeden daha çok bir kültür merkezi diyebilir miyiz?

Evet, diyebiliriz. 7 Güzel Adam Edebiyat Kütüphanesinde edebiyata dair her eserin, kaynağın bulunmasını istiyoruz. Kütüphanenin üst katında konferans salonu var. Burada birçok okur-yazar buluşmaları, şiir dinletisi, türkü dinletisi yaptık. Kahramanmaraş Akademi'nin dersleri de burada işlendi. Kütüphanemizin alt katındaysa, kitap kahve bulunuyor. Orada da küçük bir kütüphanemiz var. Ziyaretçilerin çay, kahve eşliğinde, burada rahatça kitap okumaları, sohbet etmelerini hedefledik.

Müzede gerçekleştirdiğiniz ya da gerçekleştirmeyi düşündüğünüz etkinlikler nelerdir?

Bu yıl Kahramanmaraş tarihinin ilk Uluslararası Şiir ve Edebiyat Günleri programını düzenledik. Edebiyat Günlerine yüzlerce edebiyatçı katıldı. Bunların çoğu da şehir dışından gelmişti. Okur-yazar buluşmalarının birçoğunu 7 Güzel Adam Müzesi'nde gerçekleştirdik. Hem gelen misafir yazarımıza müzemizi göstermiş hem de yazarımızı okuyucularıyla buluşturmuş olduk. Çok keyifli, çok faydalı etkinlikler oldu. Biraz önce de söz ettiğim gibi, Kahramanmaraş Akademi'nin derslerini 7 Güzel Adam Müzesi'nde yapıyoruz. Hafta içi burası hareketli oluyor. Resim sergileri

oluyor müzemizde. Ayrıca ozanlar, yılın belli günlerinde gelip, sözle sazı müzemizde buluşturuyorlar.

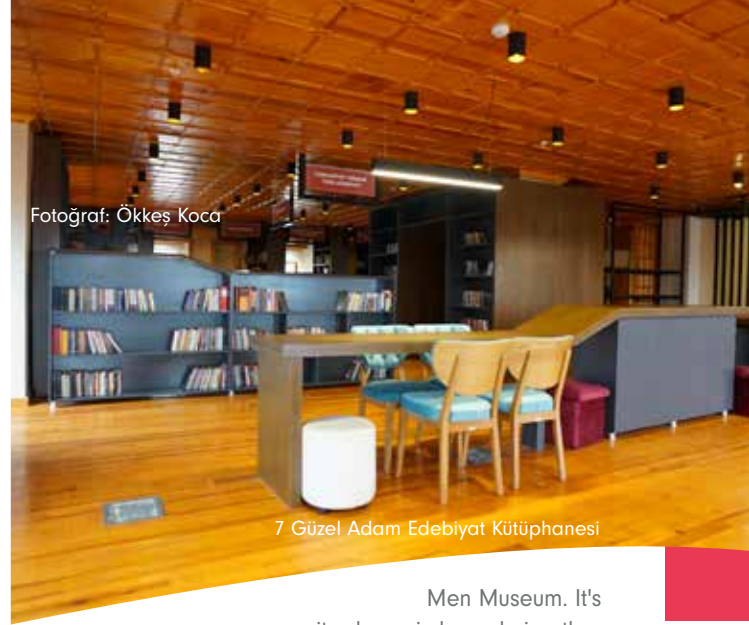
Müzeyi ilk kez ziyaret edecek kişilere neler tavsiye edersiniz?

Her şeyden önce rahat olmalarını tavsiye ederim. Her müzede olduğu gibi burada da görsellik ön planda... Bence görselle yetinmemeli ziyaretçiler, bilgi panolarını da okumalıdır. Videoları izlemeliler. Kiosklarda daha ayrıntılı bilgilere yer verildi. Başka neler var diye kiosklara mutlaka bakmalılar. Ve mutlaka müze görevlilerine, akıllarına takılan ne varsa, sormalılar. Müze ziyaretinden sonra, kütüphaneyi geçip, merak ettikleri edebiyatçıların kitaplarına da bakmalılar. Yarım sayfa da olsa bir bölüm okusalar, çok faydasını görecektir diye düşünüyorum.

Cumhuriyet döneminde Kahramanmaraş'ın ilk lise ve ortaokulunun açıldığı binada Yedi Güzel Adam diye isimlendirilen Nuri Pakdil, Rasim Özdenören, Akif İnan, Alaeddin Özdenören ve Cahit Zarifoğlu okuyorlar.

Cahit Zarifoğlu Köşesi

Fotoğraf: Ökkeş Koca

7 Güzel Adam Edebiyat Kütüphanesi

yazıt, Necip Fazıl Kısakürek, Cahit Zarifoğlu, Sezai Karakoç, Alaeddin Özdenören, Rasim Özdenören, Akif İnan, Âşık Mahzuni Şerif, Abdurrahim Karakoç and Âşık Veysel. These corners were created with inspiration taken from the lives of these authors. For example, since Zarifoğlu is known for his children books as well as his poetry and stories, our Cahit Zarifoğlu corner is depicted with children playing in the park. Erdem Bayazıt was a teacher for some time. We could see Erdem Bayazıt in a classroom setting in the museum. Akif İnan was known to be a unionist, so we can see him calling to the crowds from a stage. And Âşık Veysel greets our visitors with his saz.

What were the things considered while the museum was being built?

As I have said before, we were very cautious to preserve the original state of the building. Regarding the interior decoration of the museum, we pondered on how to make this an easy visit for our guests. We wanted to make our visitors feel like they were entering somewhere wholly different because they were embarking on a cultural journey in this museum. The panels, video films, replicas, digital presentations, visual materials, re-enactments, the decor, the voice acting, the interactive panels and kiosks were all made to serve this vision.

There's also a library in the museum: The 7 Beautiful Men Literature Library. The other parts of the museum include a café, an exhibition room and a conference room. Could we say that this is something more than a museum, perhaps a culture centre?

Yes, we can say this. We want every kind of work and source to be available in the 7 Beautiful Men Literature Library. There is a conference room above the library. We held a lot of author meet and greets, poetry and folk song recitals there. The lectures of the Kahramanmaraş Academia were also held here. There is a café under the library. There's another small library there. Our visitors could peacefully read their books or chat with one another while drinking their tea or coffee.

What are some of the previous and future activities planned for the museum?

We organized an International Poetry and Literature event this year, which was a first for Kahramanmaraş. Hundreds of literary people attended this event. Most of them came from outside the city. We held most of the author meet and greets at the 7 Beautiful Men Museum. Thus we showed the authors around the museum and gave them an opportunity to meet their readers. There were many fun and beneficial activities. As I have said before, the lectures of the Kahramanmaraş Academia were held in the 7 Beautiful

Men Museum. It's quite dynamic here during the weekdays. We have an art gallery in our museum. Folk poets come here at certain periods of the year and sing their poetry with their saz.

What would you recommend people visiting the museum for the first time?

First of all I would want them to relax. Alike all museums this place has an emphasis on its visual aspect... Of course our visitors should also read the info panels and watch the videos. We have detailed information at kiosks. One must check out the kiosks to learn more about the place. If there's something on your mind don't hesitate to ask the museum officials. After the museum visit is over, they can go to the library and check out the books of the authors they learned about. I believe that even if they were to read half a page or a single chapter, they would benefit immensely.

This school was also the first high school established in Kahramanmaraş during the Republic era. Nuri Pakdil, Rasim Özdenören, Akif İnan, Alaeddin Özdenören and Cahit Zarifoğlu, who were also known as the Seven Beautiful Men, went to middle school here.

ZİYARETÇİLERE SORDUK

TÜRKİYE'NİN EN BÜYÜK EDEBİYAT MÜZESİNİ GÖRDÜNÜZ MÜ?

WE ASKED THE VISITORS

DID YOU SEE THE BIGGEST LITERATURE MUSEUM IN TURKEY?

Anket: BENGİSU ERGÜDER

Müzeye ilk gittiğinizde ne hissettiniz?

What did you feel in your first visit to the museum?

Bahçe kapısından adım attığım anda ortamdaki mistik hava beni içine aldı. Özellikle müzeye girdikten sonra tarihi dokunun da etkisiyle şu anki zamandan sıyrılıp usta şairlerin sohbet meclisine konuk olmuş bir misafir gibi hissettiğimi söyleyebilirim.

Bedia Yalman
Öğrenci
Mersin

The mystic ambience of the place enveloped me as soon as I entered the garden. After entering the museum and seeing its historical texture, I felt as if I went to another time where I was a guest at a gathering of masterful poets.

Bedia Yalman
Student
Mersin

Yaşanmışlık. Evet, ilk hissettiğim bu oldu. Her tarihi mekânda benzer şeyleri hissedirim ama edebiyat tarihinde yer edinmiş bir mekânda bunu daha net hissettim. Bugün yaşadığımız yerlerin de bir gün birer yaşanmışlık yurduna dönebileceğini gördüm burada.

M. Fatih Kutlubay
Avukat
Adana

Experience. Yes, this was my first feeling. I get the same feeling in every historical place, but this feeling was even stronger in a place where the history of literature was displayed. I saw here that the places we live now could become houses of experience some day.

M. Fatih Kutlubay
Lawyer
Adana

Fotoğraf: Çetin Canlı

İlk olarak konumu harika, sanki apayrı bir yerdeymişsiniz hissi uyandırıyor. Girer girmez de sizi saran bir ruhu var. Ortadaki minik havuz, pencereler, ahşap merdivenler... Hem gönlünüzü hem gözünüzü doyuruyor. İçinin güzelliği dışı vurmuş denir ya, onun gibi. Her şeyi ayrı ayrı okumak gerekiyor. Bir on dakika gezelim demekle bitecek değil. Yedi Güzel Adam'ı yetiştiren lise olmasından dolayı daha bir önemli.

Amine Gülnare İleri
Lise Öğrencisi
Kahramanmaraş

Müzeye gitmeden önce televizyon ekranlarından aşağı yukarı tanıyordum. Hoş bir histi. Masif ve fümenin uyumunu sevdim. Her metresine özen gösterilmişti. Müze çalışanları da gayet ilgili insanlar.

Ömer Faruk Günay
Sahaf
Malatya

First of all, it has an amazing location, it makes you feel out of this world. It also has a spirit that possesses you as soon as you enter. The small pool, the windows, the wooden staircase... It satisfies both the heart and the eye. The inner beauty manifests to its outside. One must read everything separately. It's not a place for a ten minute visit. It's also important for being the high school of the Seven Beautiful Men.

Amine Gülnare İleri
High School Student
Kahramanmaraş

I knew the place from television before I visited the museum. It was charming. I liked the harmony between solid wood and tinted glass. Every meter of the place seemed to be carefully considered. The museum employees are very attentive people.

Ömer Faruk Günay
Second-Hand Bookseller
Malatya

Müzedeki en sevdiğiniz bölüm neresi oldu?

What was your favourite part in the museum?

Müzenin her yerinde ayrı bir hissiyatın olduğunu söylemekle birlikte en çok Sakarya Türküsü'nün yazılı olduğu salonu sevdiğimi ifade edebilirim. Ayrıca bahçede oturup tarihi mekânı dışarıdan seyretmek de oldukça keyifli.

Bedia Yalman
Öğrenci
Mersin

Every part of the museum gave me a different feeling but I liked the room with the Sakarya Türküsü writing on it the most. It's also pleasant to watch the place outside from the garden.

Bedia Yalman
Student
Mersin

Bal mumundan heykellerin olduğu bölümdü. Sanki dipdiri olarak karşımızdalarımış, bir anda konuşmaya başlayacaklarmış gibiydi.

Amine Gülnare İleri
Lise Öğrencisi
Kahramanmaraş

The part with the wax statues. They seemed like they were alive and ready to talk.

Amine Gülnare İleri
High School Student
Kahramanmaraş

Sezai Karakoç
bölümü çok samimi geldi.

M. Fatih
Kutlubay Avukat
Adana

The Sezai Karakoç part seemed sincere.

M. Fatih
Kutlubay Lawyer
Adana

En sevdiğim bölüm bahçesiydi.

Ömer Faruk Günay
Sahaf
Malatya

My favourite part was the garden

Ömer Faruk Günay
Second-Hand
Bookseller Malatya

Fotoğraf: Ökkeş Koca

Müzenin şehre ve kültüre katkısına dair ne düşünüyorsunuz?

What do you think about the contribution of the museum to the city and its culture?

Şiiri aşkla harmanlayan usta şairlerimizin ruhunu şu anda hissettirerek edebi kimliğimizi tazelediğini ve bu bağlamda şehrin var olan edebi kültürünü canlı tuttuğunu söyleyebilirim.

Bedia Yalman
Öğrenci
Mersin

The museum reinvigorates our identity by making us feel the soul of our masterful poets who blended love with poetry, and in this context it kept the literary culture of the city alive.

Bedia Yalman
Student
Mersin

Şehre katkısı elbette müspet yönde. İnsanlarda merak uyandırıyor. Hâlihazırda ziyaretçileri hiç eksik olmuyor zaten. Bu neticeden de takdire şayan bir iş olduğu anlaşılıyor.

Ömer Faruk Günay
Sahaf
Malatya

It has a positive effect on the city. It makes people curious. There are a lot of visitors already. We could say that it's worthy of praise.

Ömer Faruk Günay
Second-Hand
Bookseller
Malatya

Maraş edebiyatımıza güzel neferler yetiştiren bir şehir olarak kazındı belleğimize. Bu bilince sahip çıkılması çok önemli. Böylece bir edebi gelenek oluşup şehir Anadolu'da edebiyatın önemli duraklarından biri hâline gelecektir.

M. Fatih Kutlubay / Avukat
Adana

We remember Maraş as the city that gave our literature a lot of good people. We must protect this vision. Thus the city will develop a literary tradition making it an important literary stop in Anatolia.

M. Fatih Kutlubay / Lawyer
Adana

Türkiye'deki sayılı edebiyat müzelerinden biri olması açısından çok önemli ve güzel bir durum. Özellikle bilinç oluşturmak açısından ailelerin çocuklarıyla sık sık ziyaret etmesi gerektiğini düşünüyorum. Hem Yedi Güzel Adam'ı hem Anadolu'nun dört bir yanından şairleri, yazarları bilmek, bir merak uyandırmak gerekiyor.

Amine Gülnare İleri
Lise Öğrencisi / Kahramanmaraş

This is one of the few literature museums in Turkey and this is both important and beautiful. I think that families must frequent here with their children in order to create awareness in them. One must know and be interested in the Seven Beautiful Men and other poets and authors in Anatolia.

Amine Gülnare İleri
High School Student / Kahramanmaraş

Yedi Güzel Adam müzesini tavsiye eder misiniz? Would you recommend the Seven Beautiful Men museum?

Kahramanmaraş'ta veya farklı şehirlerde oturmakta olan herkese mutlaka gelip görmelerini ve o ruhu hissetmelerini tavsiye ederim.

Bedia Yalman
Öğrenci
Mersin

Kesinlikle ederim. Edebiyat ilgisiziyim diyen herkesin görmesi gerekiyor.

M. Fatih
Kutlubay Avukat
Adana

Certainly. A must for everyone interested in literature.

M. Fatih
Kutlubay Lawyer
Adana

I advise everyone living in Kahramanmaraş and its surrounding cities to come here and to feel the spirit of this place.

Bedia Yalman
Student
Mersin

Elbette ederim ve ediyorum da zaten.

Ömer Faruk Günay
Sahaf
Malatya

Of course I would and I already am.

Ömer Faruk Günay
Second-Hand
Bookseller Malatya

Elbette! Herkesin gidip görüp bilinçlenmesini isterim. Bilmeyen çok kişi var, tabii bu konuda da bize sorumluluk düşüyor.

Amine Gülnare İleri
Lise Öğrencisi
Kahramanmaraş

Of course! I would want everyone to come there. There are a lot of people unaware of this place so we're responsible to inform them.

Amine Gülnare İleri
High School Student
Kahramanmaraş

PULSUZ MEKTUPLAR (4)

STAMPLESS LETTERS (4)

Kâmil Aydoğın, *Kısık Vadisi* adlı romanında biraz da Ceyhan nehriyle kader ortaklığı yapan insanların hayatını anlatmıştı. O ortaklardan iki kişi: Hüseyin Yorulmaz ve Mustafa Aydoğın. Kâmil Aydoğın'ın şahitliğine, kendi şahitliklerini de ekliyorlar.

Kamil Aydoğın, in his novel *Kısık Vadisi*, talks about people who shared their destiny with the Ceyhan River. Two such people are Hüseyin Yorulmaz and Mustafa Aydoğın. They add their own testimony to Kamil Aydoğın's testimony.

HÜSEYİN YORULMAZ / MUSTAFA AYDOĞAN

Mustafa Aydoğın kardeşim nasılsın, iyi misin?

Bir önceki yazışmamızda rahmetli Feramuz'dan bahsetmiştik. Kâhyaoğullarından Kâmil Abi (Kâmil Aydoğın, Feramuz'un abisi) bizden rahmet bekliyor. Bu mektupta da onu konuşalım istiyorum.

İkindiyazıları'nın arka planında, Andırın Lisesi'nde müdürlük yaptığı yıllarda Kâmil Aydoğın'ın olduğunu biliyorum. Büyükşehir Belediyesi'nin orijinal boyutuyla çıkardığı muhallem cildi karıştırdığımızda da bunu görüyoruz. Nedim Ali Zengin'i teşvik ederek kamçılayan, Maraş'ın bir ilçesinde çıkan günlük bir gazetenin edebiyat ekini dünya çapında sanat dergisine dönüştüren sanatkar yaradılışlı, hasbî bir adamdan bahsediyoruz.

Kitaplarının arasında, ahir ömründe yazdığı *Kısık Vadisi* romanı çıktığında beni çok etkilemişti. Gerçek hayattan sahneler vardı zira. Yaşadığını yazmış, yazdığını yaşamıştı adeta. *Kısık Vadisi*, Kâmil Abinin doğup büyüdüğü yerleri hikâye diliyle anlattığı bir kitap. Kitabı

okuduğumda sanki benim çocukluk ve ilk gençlik yıllarımın geçtiği yerlerle benzerliğini hatırlıyorum. Hiç görmedim ama Ceyhan nehrinin benim oturduğum köyün 30-40 kilometre üst kısmından bahsediyor, Kertmen köyünün hikâyesini anlatıyordu. Şöyle ifade edeyim: Ahır Dağı'nın batı yamacına geçip sağ kolunu uzattığımız yer Kertmen tarafları, tam karşımıza batıya düşen Başkonuş'un etekleri de benim çocukluk ve ilk gençlik yıllarımın geçtiği yerler.

Kısık Vadisi'nde anlatıldığına göre Ceyhan her yıl o taraflarda birkaç kişiyi yutarmış. Bizim taraflarda da öyle. Büyük küçük demez, her sene birkaç kişi öldürdü bu nehirde. Kimi boğularak, kimi sel sularına kapılarak. Bazen kışın coşkun sularına katarak götürürdü canları, bazen de yazın durgun sularında serinlemek için yüzenleri alırdı.

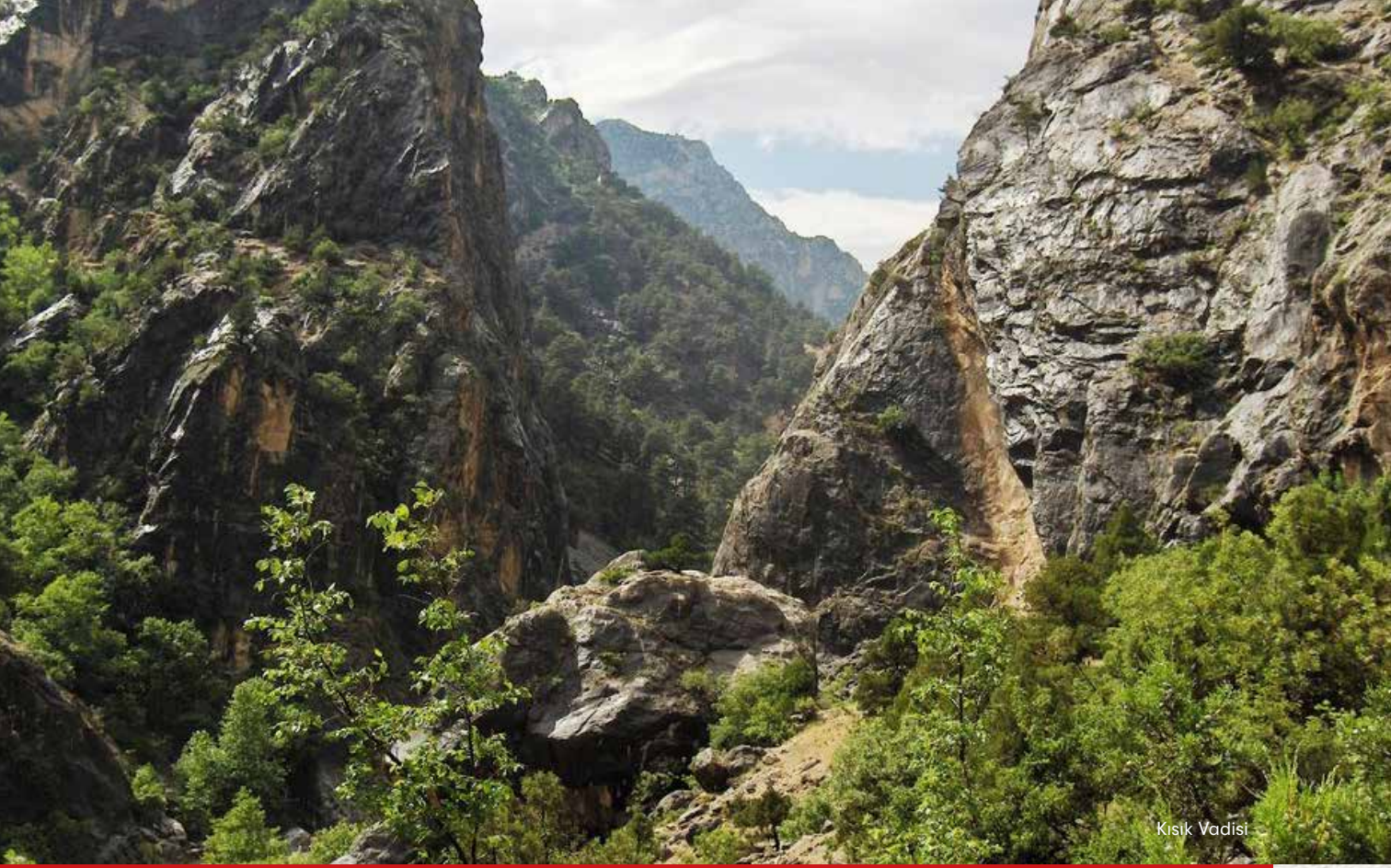
Onlardan biri de bendim. Hiç unutmuyorum. Nasıl unutabilirim?!

İlkokul beşinci sınıftayım. Andırın sınırlarından doğan Körsülü çayının birleştiği yerin alt taraflarında, sıcak bir havada

aynı akran birkaç arkadaşla suya girmiştik. Kel bir taşın yamacından atlama seansları yapıyorduk sırayla. Sınıf arkadaşım olan Ahmet'le (Çabuk) o taşın üstünden atlama sırası bizdeydi. İkimiz birlikte atladık durgun suya. Ahmet'le yarışmıştık. İkimiz atlayıp beraber çıkacaktık su yüzüne. Ben neden sonra çıkabildim. Ahmet çıkamadı. On kilometre aşağıda Sır taraflarında üç gün sonra buldular cesedini.

Suyun içinde birkaç dakika çırpıldıktan sonra benden üç yaş büyük Karaca ve Cuma'nın sayesinde kurtulabilmişim. Üç litre su çıktı ağızından demişti Cuma. Kulağından çekip kurtarmıştım dedi Karaca. Ben zor kurtulmuşum ama hepimiz korkmuşuk. Nehrin yüz metre kadar yukarıdan görüldüğü yere çıktığımızda Ahmet'in cesedi suyun üstünde yüzüyordu. Onu kurtarmaya hiç birimiz cesaret edememiş, hepimiz korkmuşuk çünkü. Ölümün ve ölünenin soğuk yüzünü ilk o gün görmüşüm.

Hüseyin Yorulmaz
Üsküdar, 28 Mart 2021, Pazar.

Kısık Vadisi

Mustafa Aydoğan, my brother, how are you?

We talked about the late Feramuz in our previous correspondence. Kamil Abi from the Kahyaogulları family (Kamil Aydoğan, brother of Feramuz) also wants us to bid him mercy. I was thinking of talking about him in this letter.

I know that Kamil Aydoğan was behind the *İkindiyazıları* magazine when he was the principal of Andırın High School. We see the same thing when we flick through the everlasting volume the Municipality published. Nedim Ali Zengin must be encouraged, we are talking about an artistic and kind person who transformed a literary supplement of a local daily newspaper into an international literary magazine. Among his books, the novel *Kısık Vadisi* which he wrote towards the end of his life affected me a great deal. It had scenes from real life. He was writing what he was living and living what he was writing. *Kısık Vadisi* is a book where Kamil Abi mentions the places he grew up. I remem-

ber likening the places he depicted to the places where my childhood and youth years were spent. I never saw the place, but it talks about Kertmen Village, a place 30-40 kilometres above Ceyhan River. Let me put it like this: If we were to be on the western slope of Ahır Mountain, on our right would be Kertmen, and on our front (on the West) would be the Başkonuş foothills, the place I grew up in. According to *Kısık Vadisi*, the Ceyhan would gobble up a few people every year. Our side was the same. A few people from various ages would die in the river every year. Some would drown and some would get dragged by the flood. During the winter the river would add a few people to its raging waters and during the summer it took the ones who wanted to cool themselves in its calm waters.

I was one of them. I still remember it. How could I forget?!

I was at grade five. We were swimming with a few peers at Körsülü Creek that flowed from the Andırın border during a

very hot day. We were jumping in turns from the slope of a boulder. It was me and my classmate Ahmet's (Çabuk) turn to jump. We jumped at the same time to the steady water. We had talked previously and decided to rise above the water at the same time. I was able to get out of the water after some time but I couldn't see Ahmet. Three days later they found his body ten kilometres away near Sır. After struggling in the water for a few minutes Karaca and Cuma, who were three years older than me, helped me out of the water. Cuma said that I threw up three litres of water. Karaca said that he saved me by grabbing my ear. I was saved nevertheless but we were very scared. We walked to a high place to see the creek a little better and there was Ahmet's body floating on the water. None of us had the courage to save him. That was the first time I saw the cold face of the dead as well as death.

Hüseyin Yorulmaz
Üsküdar, 28th of March 2021, Sunday.

Ceyhan Köprüsü (Taş Köprü)

Nedim Ali Zengin'i teşvik ederek kamçılayan, Maraş'ın bir ilçesinde çıkan günlük bir gazetenin edebiyat ekini dünya çapında sanat dergisine dönüştüren sanatkar yaradılışlı, hasbî bir adamdan bahsediyoruz.

Hüseyin Yorulmaz, merhaba!

Ceyhan Nehri, evet, benim de çocukluğumdur. Sen bahsedince ben de hatırlayıverdim.

Ben de boşluyordum bu nehirde bir seferinde.

Kenardan kenardan yüzerken coşkun sular beni bir büyük taşın veya kayanın dibine doğru çekiverdi. Kafamın üzerine dibe doğru batıverdim. Kendimi zor kurtardım. Nefes nefese kalmıştım. Sonra kıyıya doğru yürümeye başladım ama bu sefer de başka bir şey oldu, sol ayağımın parmaklarından birini incittim. Öyle ki tam otuz sene sonra bu parmağı ameliyat ettirmek zorunda kaldım. Şimdi biraz cansız ve kısalmış bir şekilde diğer parmaklarımla yan yana duruyor.

Çocukken, ilkokul yıllarında, yazları, Ceyhan'ın sesiyle uyanırdım. Tabii köylüler "Ceyhan" demezlerdi "cahan" derlerdi. Dolayısıyla biz de "cahan" şeklinde ifade ederdik. Benim yaz tatilim annemin köyünde, ninemin evinde geçerdi. Hacinoğlu'n-

da. Birkaç haftalığına gönderirlerdi beni. Ceyhan Nehri köyün hemen yanbaşımda akıp dururdu. Çok severdim köyü ve akrabalarımı. Galiba onlar da beni severlerdi.

Babamın köyü Kertmen, annemin köyü ise Hacinoğlu. Ceyhan Nehri bu iki köyün arasından akar.

Kertmen'in Hacinoğlu'ndan görünüşü devasadır. Köyler karşı karşıyadır ve birbirine çok yakındır ama Kertmen, Hacinoğlu'nun karşısında gökyüzüne yükselmiş bir mekân gibi durur. Yüksektir, kayalıktır, bayırdır ve çetindir. Yerleşimi dağınıktır. Bir evin diğerine uzaklığı küçümsenemeyecek bir mesafedir. Hacinoğlu ise enginin de enginine yerleşiktir. Munis bir görüntüsü vardır, nispeten düzdür ve evler derli toplu, bir arada, bitişik nizamdır.

Ben Kertmen'i pek bilmem. Hacinoğlu ise çocukluğumun tam göbeğinde durur. Çocukluk insanın yurdudur diye bir söz var ya işte Hacinoğlu da benim yurdumun yurdudur.

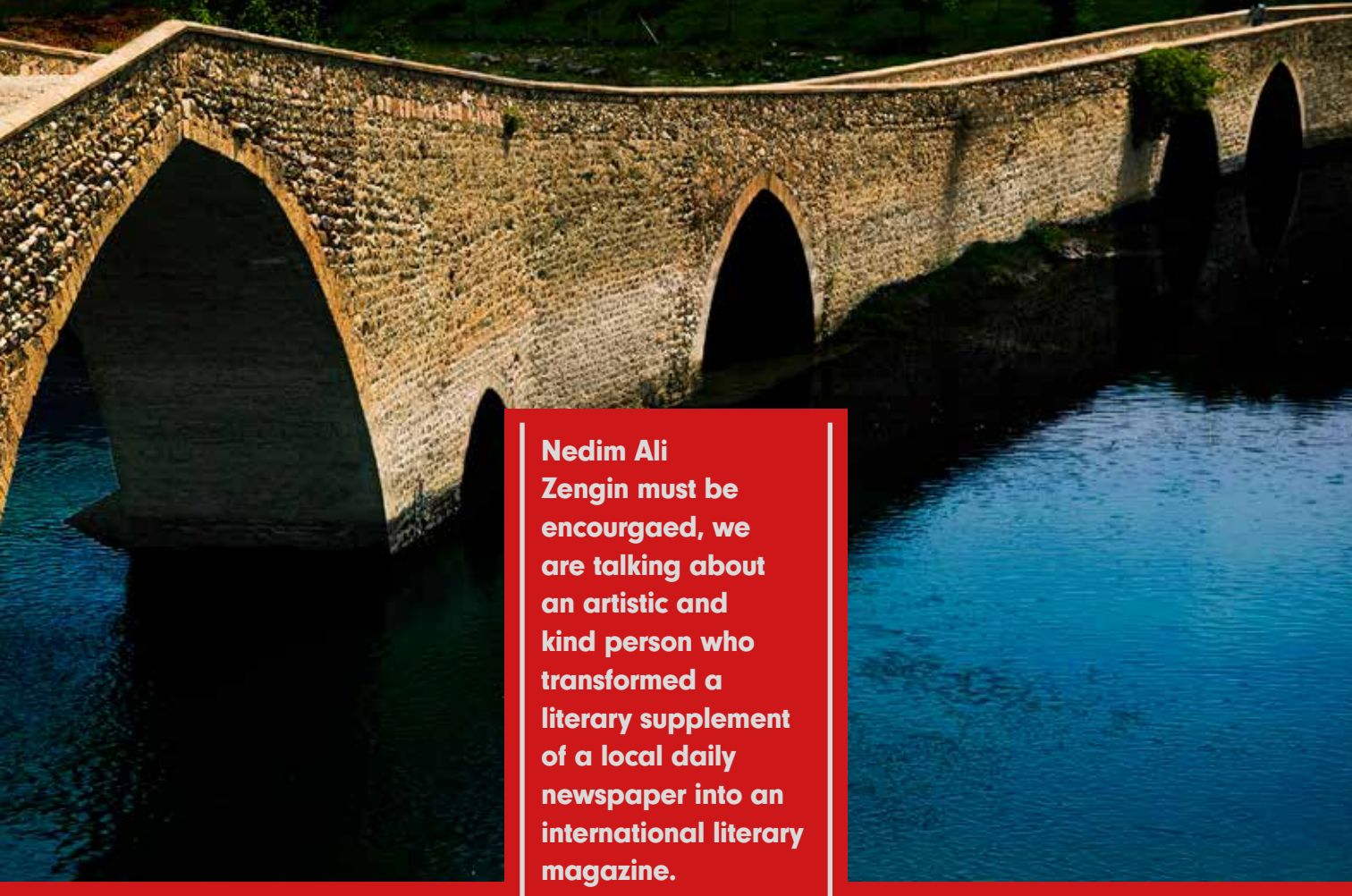
Ceyhan Nehri aynı zamanda çocuklu-

ğumun bütün duygu formlarını üzerinde denediğim bir imkândı benim için. Bilirsin bazı duygular çocukluğun vakitlerine mahsustur ve asla oradan bu tarafa gelmezler. Durdukları noktadan bize sürekli kendilerine ait olduğumuzu hatırlatırlar.

Bu hatırlatmalardan biri şöyledir:

Ceyhan'ın kenarında suyun akışına dalıp gittiğim günlerde şu düşünce içinde kaybolurdum âdetâ: Benden önce akıp duran bu nehir, benden sonra da akışını devam ettirecekti. Ceyhan'ın bu sonsuzca akışı karşısında ömrümün bir damlanın ömrü kadar bile olmayacağı düşüncesi tuhaf bir hiçlik tadı bırakırdı ruhumu. Kaybolup gidecek bir

Kamil Aydoğan

Nedim Ali Zengin must be encouraged, we are talking about an artistic and kind person who transformed a literary supplement of a local daily newspaper into an international literary magazine.

Hello, Hüseyin Yorulmaz!

Ceyhan River is a part of my childhood as well. As I read your letter I remembered my past. I was about to drown in that river too.

I was swimming safely from the shore when a wave swiped me under a big stone or boulder. I started to sink head down. I barely escaped. I was out of breath. After I got out another thing happened and I hurt a toe on my left foot. It happened in such a way that I had to get an operation on this toe after thirty years. Now it's beside my other toes

albeit a little short and lifeless.

When I was a kid I used to wake up with the sound of Ceyhan. Of course the villagers called it "cahan". So we called it "cahan" too. I used to spend my summer holidays in my mother's village where my grandmother's house was. At Hacıninoğlu. They used to send me there for a few weeks. The Ceyhan River flowed just beside the village. I really liked the village and my relatives. I think they liked me too.

My father's village is Kertmen, my mother's is Hacıninoğlu. Ceyhan River flows between these two villages.

Kertmen looks very large from Hacıninoğlu. The villages are at opposite sides and very close to each other, but Kertmen looks like an ascended piece of earth when looked at from Hacıninoğlu. It's high, rocky, sloped and harsh. It has dispersed settlement. The distance from one house to another is quite long. On

the other side, Hacıninoğlu is a very settled place. It has a friendly look and is relatively flat. The houses look well-kept and adjacent to each other. I don't know Kertmen that much. Hacıninoğlu was right at the centre of my childhood. There is a saying that childhood is the homeland of a person, well, Hacıninoğlu is the homeland of my homeland. Ceyhan River was also the place where I experimented with every type of emotion. As you know, some emotions are special to childhood and would never cross over to adulthood. They remind us that we belong there by remaining in their position. One reminder is as follows:

During those days, while watching the flow of the river I used to helplessly ponder as such: This river that flowed before me would continue on to flow after me as well. The endless flow of the Ceyhan left in my soul a nihilistic taste making me think that my life wasn't even going to surpass the life of a droplet. To watch

gövdenin içinden hiç bitmeyecek bir akışa bakıyor olmak bir taraflıyla korkunç bir duygudur. Duyguların nizamını bile bozabilir.

Kısık Vadisi, romana adını veren vadi, Ceyhan Nehri'nin aktığı güzergâhtır. Geçen yüzyılın ortalarında Türkiye hangi ameliyata maruz kaldı ise Kısık Vadisinin civarındaki köylerimiz de bundan payını aldı. Ne var ki bu pay, çoğumuz için keder ve ıstırap doludur. Hem maddi hem de manevi açıdan...

Kamil Abi bunları yazdı. İyi ki de yazdı.

Kısık Vadisi romanını benim için ayrıca değerli kılan özel bir neden de vardır. Kitapta babamın ilk aşkına dair uzun bir anlatıya yer verilir. Acı dolu bir aşk hikâyesidir bu. Kız da babam da evlilik umudu içinde beklerlerken gerçekler hayalleri yıkarır: Kız başkasına, istemediği birine verilir. Ne ki, gencecik kızcağızın kısa bir süre sonra cenazesi gelir. İçindeki aşk derdinin ağırlığından ölüme boyun eğmiştir. Babamın ıstırapını hayal edebiliyor musun Hüseyin? Bu bölümü okuduğum

her seferinde üzülürüm babacığma.

Kamil Abi yaşadığı yerleri ve olayları anlatmayı severdi. Belki de ancak bu noktalardan bir çıkış bulabiliyordu.

Bana kalsaydı mesela ben yazmazdım böyle şeyleri. Belki de yazamazdım. Ben hep hayatın gerisinde saklı duran, haya-

Ceyhan'ın kenarında suyun akışına dalıp gittiğim günlerde şu düşünce içinde kaybolurdum âdeta: Benden önce akıp duran bu nehir, benden sonra da akışını devam ettirecekti.

ta nizam veren anlamlar dünyasını yazmayı seçmişimdir. Bir anlamda hayatın felsefesini kurcalamayı yeğliyorum.

Bu nedenle, hayatın akışındaki olaylar zincirinin görüntüsü beni pek cezbetmez. Olayların vuku biçimi nasıldır diye sormaktan çok bu olayları yapan/yaptıran saik nedir diye sorarım. Bu sorudan bakarak anlamaya ve anlatmaya çalışırım. Mesela bir insanın ıstırap çekişini değil de ıstırapın mahiyetinin ne olduğunu anlamayı denerim. ıstırap nedir? diye sorarım. Aynı şekilde korkan insanı anlatmayı değil, korkunun mahiyetinin ne olduğunu anlamayı önemserim. Anlatan zihin ile didikleyen zihin farkı böyle bir şey galiba.

Ölenlere rahmet, yaşayanlara merhamet... Allah daima yücedir.

Ceyhan akıp dursun.
Biz de yaşayıp gidelim.
Selametle...

Mustafa Aydoğan
Ankara, 04 Nisan 2021, Pazar.

an endless flow from a mortal body gives one a frightful feeling. It could even upset the order of emotions.

Kısık Valley, the namesake of the novel you mentioned, is on Ceyhan River's path. The villages near Kısık Valley took its share of whatever operation Turkey went through in the last century. However, this share is filled with sorrow and anguish. Both material and spiritual...

Kamil Abi wrote of these, and it was a good thing too.

There's also another personal reason why the novel *Kısık Vadisi* is special to me. There's a long narrative mentioning the first love story of my father. This is a painful love story. Both the girl and my father were hoping to get married, but then this dream gets shattered: The girl gets forcefully married to someone else. The girl dies soon after. She had succumbed to the pain of love within herself. Can you imagine my father's pain Hüseyin? Whenever I read this chapter I feel sad for my dear father.

Kamil Abi liked to mention the places he lived and the events he endured. Maybe this gave him some relief in a way.

I wouldn't have written things like that if it were up to me. Maybe I couldn't anyway. I always liked to write about the world of meanings that would

During those days, while watching the flow of the river I used to helplessly ponder as such: This river that flowed before me would continue on to flow after me as well.

hide behind life and control it from there. In a way, I like to mess with the philosophy of life.

Thus, the series of events within life doesn't attract me. I am not involved with what happened, all I want to do is ask the cause for these events. I try to understand and tell things from this perspective. To give an example: I don't care about how someone is going through pain, I want to know the reality of that pain itself. "What is pain?" I'd ask. I would also question what fear is instead of dealing with fearful men. I guess this is the difference between a talking mind and a questioning mind.

Compassion to the dead, mercy to the living...

God is always great.

Let Ceyhan flow.

And let us live and go.

Salutations...

*Mustafa Aydoğan
Ankara, 4th of April 2021, Sunday.*

MARAŞ'IN MAHALLELERİ NEIGHBOURHOODS OF MARAŞ

ACEMLİ'NİN KUŞ EVLERİ

BIRDHOUSES OF ACEMLİ

Acemli Mahallesi bugün de eğri büğrü, iki katlı küçük evleriyle, daracık sokaklara biber kuruşu dizilmiş gibi durur yükseklerden baktığınızda.

When seen from atop the Acemli Neighbourhood, the small two-story houses and the narrow streets decorated with dried peppers still seems crooked.

BÜNYAMİN K.

Güneş her eve girerdi. Eciş bücüştü Acemli'nin evleri lakin güneş her eve girerdi. Kuş evlerinden hâlliceydi bu refahın düşük, huzurun belirgin olduğu evler.

Acemli Mahallesi'nin güney kısmı Maraş Kalesi'nin arka diplerinden başlar, doğuda Düvenönü, kuzeyde Düvenönü'nden Batıpark'a kadar uzanan caddeye kadar gider, batıda Aladan ile sınırlanırdı. Mahalle bugün de eğri büğrü, iki katlı küçük evleriyle, daracık sokaklara biber kuruşu dizilmiş gibi durur yükseklerden baktığınızda.

Kulağıkutlu Camii'nin arka kapısının olduğu sokaktı bizimkisi. Ön cephesinde de halamgilin evi vardı. Bizim bitişliğimizde emmim Hamza Çavuş'un evi, onun yanında Arnavut Halil'in evi... Babam, dedem bu mahallede doğup büyümüş. Dedem 1800'lerin sonunda doğmuş. Gençliğinde her akşam semtin sokak fenerlerini yak-

makla görevliymiş. Sabahleyin gün ışıırken de söndürürmüş. Berbermiş. Acemli Camii'ne inen sokakta bir berber dükkânını çalıştırmış. Dedemin babası Sakallı Mehmed, mahallenin muhtarıymış. Onun babası Ali ve onun da babası Hüseyin bu mahallede doğmuşlar. Babamın anne tarafı da Kurtuluş Mahallesi'nden Yusuf oğlu Hüseyin'in torunlarıymış.

Sokağımızın bir cephesi tek sıra kerpiç, ahşap ve taş evlerle diziliydi. Diğer cephesi ise biraz daha alçakta kalan mahalle boşluğuuydu. Burası taş duvarlarla çevriliydi. Taş duvarların doğu kısmındaki Kasarcı Pınarı hâlâ gürül gürül akar. Pınar çukurdadır ve çevresi yüksek duvarlarla örülüdür. Genişçe bir alanı vardır. Burada halılar, kilimler, düğün yünleri yıkanır. Tokaç sesleri eksik olmazdı. Suyun savağını tıkadığınızda kocaman bir havuza dönüşürdü alan. Yaz günle-

rinin serin eğlencesiydi bu havuz.

Pınarın az ilerisinde caminin tabanında yer alan bir kaya mağara vardı. Bu mağarada Davut adlı bir meczup yaşardı. Ekmek elden, su gölden son nefesine kadar burada yaşadı. Hiç sohbete girmezdi. Konuşmak isteyenleri azarlardı. Her gün bir komşu yemeğini verirdi. Kimseye teşekkür etmezdi. Cami, Kasarcı Pınarı ve oyun alanı mahallenin ortasında bir ada oluşturuyordu. Bugün bu görüntü aynı şekilde durmaktadır.

Bütün eski camilerde olduğu gibi bu caminin de iki tane duş kabini vardı. Camiler o zamanların ev imkânları gözetilerek bedenlen temizlenmeye de müsait kılınmış. Gusülhane denirdi bu odalara. Hâlâ duruyor mu bilmiyorum? Küçük bir su haznesi, bir bakır tas, dileyen herkese ücretsiz yıkanma, temizlenme imkânı verirdi. Acemli Camii'nin bu imkânı daha

Resim: Bünyamin K.

The sun shone in every house. The houses of Acemli were somewhat crooked, but the sun shone in every house. These houses with visible tranquillity were a little bit better than the birdhouses and were low in wealth.

The south part of the Acemli neighbourhood began with the backside of Maraş Castle. On its east there was Düvenönü, on its north you could see the road that span from Düvenönü to Batıpark and on its western border there was Aladan. When seen from atop the small two-story houses and the narrow streets decorated with dried peppers still seems crooked.

We lived on the street where the backdoor of Kulağıkutlu Mosque was. On its front was the house of my aunt. My uncle Hamza Çavuş's house was beside us and next to it was the house of Albanian Halil... My father and grandfather grew up in this neighbourhood. My grandfather was born towards the end of the 1800's. In his youth he was

responsible for lighting the street-lamps of the district. He also put them out in the morning when the day began to shine. He was a barber. He ran a barber-shop on a street that went all the way to Acemli Mosque. My grandfather's father, Sakallı Mehmed was the chief of the neighbourhood. His father Ali and his father Hüseyin were also born in this neighbourhood. My father's mother was the grandchild of Hüseyin's son Yusuf from the Kurtuluş neighbourhood.

One side of our street had adobe, wooden and stone houses. The other side had an empty space that was situated a little bit lower. This place was surrounded by stone walls. Towards the west of these stone walls was the Kasarcı Spring, and it still flows vibrantly. The spring flows from a pit and has high walls around it. It has a vast space to flow in. Carpets, rugs and wedding wool used to be washed here. The sound of the laundry sticks were everlasting. When one closed the

floodgates of the water the whole place turned into a giant pool. This pool was the cool entertainment of summer. There was a rock cave under a mosque that was a little far from the spring. A madman named Davut used to live in this cave. He lived here until his last breath while eating the bread of idleness. He never got into conversations. He used to scold whoever approached to talk with him. A neighbour would provide food for him every day. He never thanked anyone. The mosque was somewhat of an island between Kasarcı Spring and the playing ground. This vista is still the same to this day.

Alike all old mosques this mosque also had two shower cabins. The mosques in those days were built to provide people a facility to clean themselves keeping in mind that houses lacked plumbing. These rooms were called "güsülhane". I don't know if they're still around. Everyone had the chance to clean themselves for free with the help of a small

Fotoğraf: Şahin Aslan

**Pınarın az
ilerisinde
caminin
tabanında yer
alan bir kaya
mağara vardı.
Bu mağarada
Davut adlı bir
mezcup yaşardı.**

konforluymuştu. Kışları Acemli Camii'nin suyu ılık olurdu. Bu caminin ise duş kabindeki o küçük havuzların yüzeyi buz tutardı kışları. Benim yetiştiğim dönemde bakır tasın tabanıyla tık tık vurup buzları kırıp boy abdesti almaya niyet etmiş ne çok mahcup genç vardı. Ta 1930'larda babamın büyük abisi de bunlardan biriymiş. Evde boy abdesti almaya çekinip burada yunup temizlenirmiş. Son temizliğini de burada yaptıktan sonra babasının berber dükkânına mesai için gidiyor ve o gün hastalığı kapıyor, henüz 18 yaşında iken zatürreden vefat ediyor.

Birçok mahallemizin ve semtimizin güzel isimleri kaybolup gitti. Acemli'nin batısı Aladan, sonra Devecili. Sonra yukarı doğru Körpınar, Kısıkkaya... Akçakoyunlu'nun geçmiş zaman sınırları Acemli, Kasarcı, Batıpark, Aladan, Devecili, Körpınar, Düvenönü semtlerinden oluşuyordu. Bugün resmîyette Akçakoyunlu ismi kullanılıyor ama nereleri kapsıyor bilmiyorum. Acemli'nin ismi de Maraş'ın kurtuluş mücadelesinden sonra değişiyor. Savaşta semtin liderliğini yapan ve bir çatışmada şehit düşen Evliya Efendi'nin adı veriliyor mahalleye: Şehit Evliya Mahallesi.

Dönelim eski ama hâlâ bilinen adıyla

Acemli'ye, kıvrımlı sokaklarına. Çoğu çatılı olan bu evlere zamanla derme çatma tadilatlarla müdahale edilmiş. Kale'nin doğusundaki mahallelere kıyasla daha küçük ve mütevazı evlerden oluşmaktaydı burası. Hâlâ da öyledir. Değişen çok bir şey yok. Sokaklar daha bakımlı ve temiz. Evler aynı... Kuş yuvası kadar sevimli.

Çatılı da olsa birçok evin üç adımlık bir terası olurdu. Bu üç adımlık yerde ne salça kurutulur ne de bulgur güneşletilirdi. Buralarda güvercin pinliği (kümes) ve mırıltı edevatı olurdu. Sabahta ikindide gökyüzünü hareketlendirirdi bu mahir güvercinler. Damlarda duvarlarda ellerindeki uzun sopalara bağlanmış paçavraları sallayan kuş müptelaları ısıklık çalıp dururdu.

Evlerin çoğunun küçük avlusu vardı. Bazı evlerde pınar vardı. Sokakta kulağınızı yere verdiğinizde su sesini net olarak duyardınız. Âdeta bir nehir geçerci sokağın, evlerin altlarından. Bu hem ilginç hem de ürkütücü gelirdi bana. Rüyalarımıza girer miydi? Hem de ne çeşitlemelerle girerdi. Şehrin altındaki ırmakların oluşturduğu yollarda bulurdum rüyamda kendimi.

Kendimi bildim bileli evlerin süğük-

lerinde, avluların yüksek yerlerinde, ağaç dallarında kuş evleri vardı. Bunların çoğunu Hamza Amcam'ın yaptığını söylerlerdi. Marangozdu amcam. Bu kuş evlerinin çoğunu kumrular sahiplenmişti. Kumruların (yusuftuk) yüksek dokunulmazlığı vardı. Kimse "öte git" bile demezdi bu kuşlara. Ürkütmek bile haramdı biz çocuklara. Kırlangıçlar böyle hazır işlere tenezzül etmezdi. Onların kendi mimarlıkları, mühendislikleri el yapımı yuvalara gereksinim bırakmazdı. Kırlangıçsız ev mümkündü ama kumrusuz ev yoktu. Sabahların muhteşem nağmeleri bu kuşların benzersiz sesleriyle Maraş'ın her köşesinde gezinirdi. Güneş seyrini yükseltmeye başladığında ise radyo seslerinden ayrısan Çıtırçı Ali Emmilerin, dondurmacı Yusuf Emmilerin sesi gelmeye başlardı.

Maraş'a ne zaman varsam bu sokaklarda gezinirim. Bugün neredeyse hiçbir akrabamız kalmadı bu semtte. Maraş'ın yerlilerinden pek kimse kalmadı. Çevre köylüler ve mülteciler ikâmet etmekte daha çok. Kumrular ise her mevsim hükmünü sürdürmekte. Kuş evleri yenilenmemiş. Eskileri de harap olmuş ama onlar semti terk etmemiş. Kırlangıçlar da vakti geldiğinde göçüp geliyor olmalı.

**Kırlangıçsız ev
mümkündü ama
kumrusuz ev
yoktu. Sabahların
muhteşem
nağmeleri bu
kuşların benzersiz
sesleriyle Maraş'ın
her köşesinde
gezinirdi.**

Resim: Bünyamin K.

water basin and a copper bowl. Acemli Mosque's facilities were more comfortable. Acemli Mosque's water used to be warm in winter. On the other side the surface of the water basin of this mosque used to turn to ice. There were a lot of embarrassed young people in my time who tried to break the ice with the copper bowl in order to take full ablution. In the 1930's my father's eldest brother was one of these young people. Apparently he used to shy away from taking full ablution in his house, so he went to the mosque to get cleaned. One day, after getting cleaned in the same manner he went to his father's barbershop to work and he fell ill that day. He died at the age of 18 from pneumonia.

Most of the beautiful names of our neighbourhoods and suburbs disappeared. On the west of Acemli there was Aladan and then Devecili. From there to north there was Körpınar, Kısıkkaya... In the olden times the borders of Akçakoyunlu has places such as Acemli, Kasarcı, Batıpark, Aladan, Devecili, Körpınar and Düvenönü. Today, Akçakoyunlu is still used as an official place name but I don't know how it is situated. Alike Maraş, Acemli's name also changed after the struggle for independence. The name of the neighbourhood was changed according to the name of Evliya Efendi, a person who led the neighbourhood during the war and fell as a

martyr: Martyr Evliya Neighbourhood.

Let's return to the old but still remembered name of Acemli and its curved streets. Most of the houses have roofs here but some of them seem to be altered flimsily. When compared to the neighbourhoods on the eastern side of the Castle, these houses seemed smaller and humbler. They're still the same today. There isn't much that changed. The streets look more well-kept and clean. The houses stood the same... They're as charming as birdhouses.

Most of the houses had three feet long terraces even if they had roofs. This terrace was not for drying tomato paste or pounded wheat. There would be a pigeon pen and pigeon fancying equipment here. These able pigeons used to fill the sky in the morning and the afternoon. Whistling pigeon enthusiasts would walk alongside roofs and walls with a long stick that had a piece of cloth attached to it.

Most houses had a small patio. Some houses had springs. If you were to lend your ear to the ground on the street you'd hear a definite water sound. There was as if a river running beneath the streets and houses. This seemed both interesting and frightful to me. Would we dream of this water? Why yes, and in many shapes and forms. I used to find myself in my dreams with the help

of the paths these subterranean rivers provided.

As far as I know there were birdhouses on the eaves of houses, on the high places in patios and on tree branches. They used to say that my uncle Hamza had built most of these houses. He was a carpenter. Most of these birdhouses were populated by doves. These doves had high privileges. Nobody would even say "shoo away" to them. Even we as children were forbidden to scare them. Swallows used to disdain from premade houses like these. They had no need for these because they built their own houses according to their own architectural and engineering skills. It was possible to see a house without swallows but every house had doves. The amazing music produced from their unique sound travelled all across Maraş in the morning. As the sun began to rise you'd also begin to hear the voice of Çiçitçi Ali Emmi and the ice-cream man Yusuf Emmi.

I walk along these streets whenever I'm in Maraş. I almost have no relatives in this neighbourhood today. There isn't much natives of Maraş left here. Most residents are either from surrounding suburbs or are refugees. The doves still continue their reign every season. The birdhouses aren't renewed. The old ones are in ruins but the birds haven't left. Swallows must be coming and going according to the season.

SOLUK SOLUĞA ÜSKÜP II

BREATHLESSLY SKOPJE II

Vardar, şehri ikiye bölerek akıyor. Vardar'ın sol yanı, doğusu asudeliği, çarşıları, evleri ve ezanlarıyla tarihî Türk Üsküp. Batısı ise gelişmiş modern binalarıyla Makedon Üsküp.

Vardar flows while dividing the city into two. On the left side of Vardar there is the historic Turkish Skopje with its eastern silence, marketplaces, houses and adhans. On the west we could see the Macedonian Skopje with its developed modern buildings.

İSMAİL GÖKTÜRK

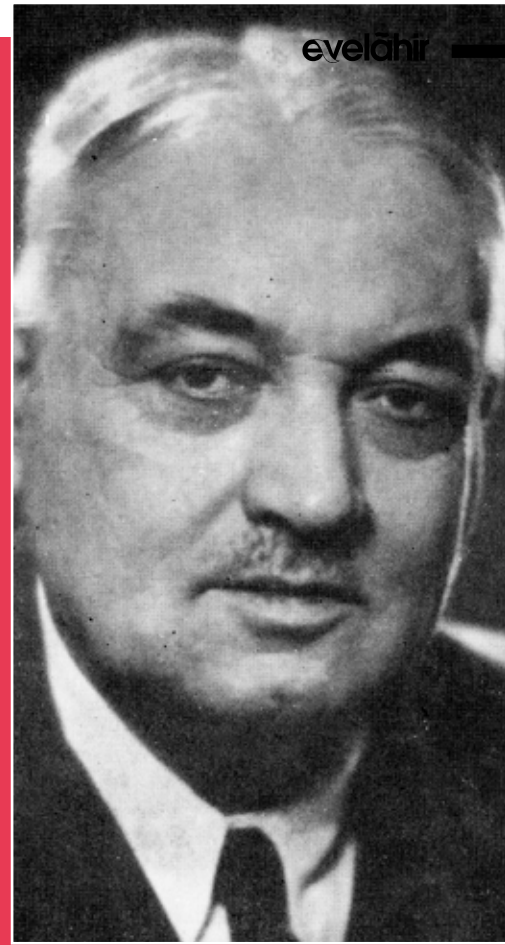
İnsanlarımız farkında olmasa da, çekildiğimiz topraklarda kimliğini bizim düşmanlığımız üzerinden inşa eden ve egemenliklerini görgüsüz, kaba bir gösterişle devasa haçlar dikerek göstermeye çalışan bir zihniyet var. Bize meydan okumanın kibriyle orada bıraktığımız insanlarımızımıza zulümler yapıyor. Balkanlardaki kültür mirasımız yok edilmeye çalışılıyor, birer mühür mahiyetinde olan eserlerimiz teker teker ortadan kaldırılıyor. Balkanlarda kalan insanlarımız sancak nöbeti tutan Mehmetçğimiz gibi bu zulümler karşısında dimdik durarak dilimizi, inancımızı, kültürümüzü devam ettiriyorlar. Bu haç, Üsküp yakınlarındaki 1040 metre rakıma sahip Vodno Dağı'nda yükseliyor. 66 metre yüksekliğindeki haç, Makedon Ortodoks Kilisesi tarafından finanse edilip 2002 yıllarında yapımına başlanmış, 2008 ile 2010 yılları arasında Avrupa ülkeleri tarafından da finansal destek görerek devam edilmiş ve 2011 yılında açılmış olan Milenyum Haçı'dır.

Even though our people are unaware of this, there is a mentality that builds its own identity from their enmity towards us and shows its sovereignty from the lands we withdrew from with mounted vulgar and blatant crosses. They oppress our people over there with the hubris of challenging us. They are trying to destroy our cultural heritage in the Balkans and they are removing our works over there one by one. Our people who remained in the Balkans continue to practice our language, beliefs and culture by solemnly taking a stand against this oppression like soldiers guarding the flag. This cross is on top of Mount Vodno, which is near Skopje, at a 1040 metre altitude. This 66 metre cross was financed by the Macedonian Orthodox Church. The building of the cross began in 2002 and got financial aid from other European countries in 2008 and 2010. It was opened to the public in 2011 as the Millennium Cross. There's also a cableway system to reach there.

Oraya ulaşmak için teleferik sistemi de yapılmıştır.

Ertesi gün Üsküp çarşısını dolaşırken öğle ezanları başlıyor. Çarşı içinde bulunan Kapan Han tıpkı Saraybosna'da bulunan Moriçe Han'a benziyor. Üst katları imam hatip okulu olarak kullanılıyor. Ezanların başlaması bizi duygulandırıyor. Merkezi sistem olmadığı için biri bitince biri başlayan ezanlar bizi çocukluğumuza götürüyor. Ezan-ı Muhammedî bizim sürekli daha ilerilere gitmemizi gerektiren ilâ-yı kelimetullah idealinin müşahhas ifadesi. Ezan-ı Muhammedîyi duymak bize tarihî varoluş gayemizi hatırlatır. Yahya Kemal Üsküp'te ezanla ilgili hatırasını şöyle anlatır: "O yaşlarımda ben, Üsküp minarelerinden yükselen ezan seslerini duyarak, içim bu seslerle dolarak yetişiyordum. Ezan-ı Muhammedi başladığı zaman evimizde ruhanî bir sessizlik olurdu. Galiba Üsküp'ün sokaklarında da böyle bir rüzgâr dolaşır, bütün şehri bir mabet sükûnu kaplardı. Annemin dudakları ism-i celâlle kımıldardı. 1300 sene evvel, Hazret-i Muhammed'in Bilâl-i Habeşî'den dinlediği ezan, asırlarca sonra hem dinî hem millî sedamız olmuştu. O anda semamızın mağfiret âleminde gelen ledünnî bir sesle dolduğunu hissederdim. Lâkin bu sesler, beni bütün ömrümden bırakmış değildir. Müslüman Türk çocuklarının dinî ve millî terbiyesinde ezan seslerinin büyük tesiri olduğuna inanırım. Paris'te iken bile, hiç münasebeti olmadığı hâlde, kulaklarımda Üsküp'teki ezan seslerinin aksettiği anlar olmuştur." Öğle namazını Kapan Han'dan çıkıp hemen çarşıda bulunan tarihî Murat Paşa camiiinde cemaatle eda ediyoruz. Öğrendiğimiz bir bilgi ise, Üsküp'ün tarihi Türk Çarşısı'nda bulunan Murat Paşa Camisinin, ibadete açıldığı 1463 yılından bu yana ülkede kesintisiz olarak Türkçe vaaz verilen

The following day while I was walking in Skopje's marketplace, the noon call for prayer began. The Kapan Han within the marketplace resembles the Moriça Han in Sarajevo. The higher floors of the building are used as a religious school. We got emotional when we heard the call for prayer. Since there wasn't any central systems, we heard multiple calls for some time just like it was when we were children. The Call of Mohammed is the concrete statement of our ideals to continue on Spreading the Name of Allah. Hearing the Call of Mohammed reminds us our historical and existential goal. Yahya Kemal talks about his memories of the call for prayer in Skopje thusly: "At those ages, I was growing up in Skopje while listening to the call for prayer rising from the minarets and by being filled up by these sounds. A spiritual silence would envelope our house as the Call of Mohammed began. I used to think that a wind would travel across Skopje that filled the city with a temple-like calm. My mother's lips would move with the Name of the Most Glorious. The call that the Prophet Mohammed listened from Bilal the Ethiopian 1300 years ago had become both our religious and national voice. At that moment I used to feel like our sky was covered with a mystic sound that came from another realm. However, these sounds haven't left me yet. I believe that the call for prayer holds an important place in giving Muslim Turkish children their religious and national education. Even when I was in Paris there were times when I had heard the echoes of these sounds." We got out of Kapan Han and performed the noon prayer in Murat Pasha Mosque which was also in the marketplace. What we learned about this place was that Murat Pasha Mosque, which was in the historic Turkish Marketplace of Skopje, was the only mosque to give Turkish sermons without an interruption since 1463, the year it was opened for worship. This Turkish sermon tradition apparently continued on today before

Yahyâ Kemâl'e göre, vatan hiçbir zaman bir nazariye değil, bir toprak'tır. Sanâyi-i nefese nâmına ne yapılmışsa, onun sergisidir. Yani bir yeri vatan kılan köprüdür, onun namazgâhındaki mihraptır, camidir, minaredir, türbedir...

According to Yahya Kemal, homeland isn't an abstraction but the very soil itself. Whatever made in the name of fine art is upon that soil. Therefore the bridge, the mihrab on its prayer place, the mosques, minarets and tombs are what makes a homeland.

tek cami olma vasfı taşıdığı. Türkçe vaaz geleneğini bugün de teravih namazları öncesinde, cuma namazı hutbelerinde ve her pazar ikindi namazı sonrasında devam ettirmiş. Ezanlar ve Yahya Kemal bir arada anılınca ister istemez "Ezansız Semtler" yazısını hatırlıyoruz.

Yahya Kemal "Ezan-ı Muhammedî" şiirine "Emr-i bülendsin ey Ezân-ı Muhammedî / Kâfi değil sadâna cihân-ı Muhammedî" beytiyle başlar. Şiirin son beyti medfun olduğu Üsküp'te İsa Bey Camii haziresinde ziyaret ettiğimiz merhume annesi Nakiye hanıma bir Muhammedî hediyedir. "Üsküp'de kabri-i mâdere olsun bu nev-gazel / Bir tuhfe-i bedî' ü beyân-ı Muhammedî". Bugün Üsküp'te her şeye rağmen ayakta kalabilmiş Hünkâr Camii olarak da anılan Sultan Murat Camii, Mustafa Paşa Camii, Murat Paşa Camii, İshak Bey Camii, İsa Bey (Alaca) Camii, Yahya Paşa Camii gibi camilerimizden ezanlar yükselmeye devam ediyor. Sultan Murat Camii şehre hâkim bir tepede bulunuyor. Sultan I. Murat, Kosova Savaşı sonunda savaş alanını gezerken şehit düşmüş ve naaşı gömülme üzere yola çıkarıldığında ilk gece bu tepede konaklamıştır. I. Murat anısına 1436 senesinde inşa edilen caminin yeri bu şekilde belirlenmiştir.

Makedonya yönetimi, Üsküp'ün bir Müslüman Türk şehri vasfının ağırlığı altında ezildiğini gösterir gibi her yeri heykellerle doldurmuş. Vardar, şehri ikiye bölerek akıyor. Vardar'ın sol yanı, doğusu asudeliği, çarşıları, evleri ve ezanlarıyla tarihî Türk Üsküp. Batısı ise gelişmiş modern binalarıyla Makedon Üsküp. Şehri bir birine bağlayan, şimdilerde Taş köprü olarak zikredilen Fatih Sultan Mehmet köprüsü. I. Murat döneminde yapımına başlanmış, Fatih döneminde tamamlanmış 12 kemerli köprü. Köprü'nün batı taraf girişinin hemen sağında hemen köprü'nün yanı başında bulunan, minaresindeki yiv işlemelerden dolayı "Burmali" şeklinde isimlendirilen, Karlızade Mehmed Bey tarafından 1494 yılında yaptırılan Burmalı Camii, 1925 yılında zamanın Sırp rejimi tarafından yıkılarak yerinde orduevi yaptırılmıştır. Caminin yıkımı Türk İslam eserlerine vurulan en ağır darbelerden biri olmuştur.

1963 yılında, 2000 civarında insanın öldüğü Makedonya Depremi'nde Üsküp'ün büyük kısmı hasar görmüş.

tarawih prayer, on Friday prayer khutbas and after afternoon prayers on Sundays. When we mention the adhan and Yahya Kemal together we can't help but remember his "Adhanless Districts" essay.

Yahya Kemal begins his "Adhan of Mohammed" poem with this couplet: "You are the order from above o Adhan of Mohammed / The World of Mohammed is not enough for your sound." The last couplet of this poem is a Mohammedan gift to his deceased mother Nakiye who was entombed in Skopje's İsa Bey Mosque's graveyard which we visited: "To the tomb of my mother in Skopje this new poem / Shall be a beautiful gift and a Mohammedan statement." Mosques such as Sultan Murat Mosque (also called Hünkâr Mosque), Mustafa Pasha Mosque, Murat Pasha Mosque, İshak Bey (Motley) Mosque and Yahya Pasha Mosque still stand today despite everything and we can continue to hear their adhan. Sultan Murat Mosque is on top of a hill overlooking the city. After Sultan Murat I fell as a martyr in the War of Kosovo while walking in the battlefield, his corpse was sent out and this hill was the first resting place. In 1436, they decided to build a mosque here to commemorate Murat I.

The Macedonian administration placed statues everywhere as they felt the burden of Skopje being a Muslim Turkish city. Vardar flows while dividing the city into two. On the left side of Vardar there is the historic Turkish Skopje with its eastern silence, marketplaces, houses and adhans. On the west we could see the Macedonian Skopje with its developed modern buildings. Fatih Sultan Mehmet Bridge, or Stone Bridge as it is called nowadays, links the city together. The building of this bridge began during the time of Murad I and was completed by Fatih with its 12 arches. On the western entrance of the bridge, just beside it, there once was a mosque built by Karlızade Mehmed Bey in 1494 called Burmalı Mosque. It was called "Burmali" (Burmane) because of its minaret's grooved shape. This mosque was demolished by the Serbian regime in order to build a military camp. The demolition of this mosque was one of the most severe blows against Turkish Islamic works.

In 1963, during the Macedonian Earthquake where about 2000 people died, a large part of Skopje was also damaged. On

Köprü'nün batı tarafında, eski Burmalı Cami civarında bulunan Halveti tarikatına bağlı tekke, sosyalist yönetim tarafından, deprem bahane edilerek yıkılmış. Hasar gören tarihi eserlerimiz onarılmamış, ademe mahkum edilmiş. Burmalı Camii'nin yerinde şimdilerde bir otel inşaatı yapılıyor. 2002'de köprü tadilatına alınmış ama köprü üzerinde bulunan namazgâhın mihrabı güya dikkatsizlikle Vardar'ın serin sularına düşüp parçalanmış. Leyla Şerif çıkardığı *Köprü* dergisine soru işareti eklemiş ve mihrabı sürekli gündeme getirmiş. "intihar görünümlü cinayet" olarak bahsetmiş. Köprü'nün kitabesi de kaldırılmış. Ta ki 2006 yılında Üsküp'ü başbakan olarak ziyaret eden Cumhurbaşkanımız, kendisine eşlik eden Makedonya başbakanı ile köprüyü ziyaret edip, köprü üzerindeki mihrabı sormasına kadar. Leyla Şerif, "Ben Cumhurbaşkanımızın hemen arkasındaydım. Köprüde sürekli mihrabı sorun, mihrabı sorun diye sesleniyordum," diyor. Cumhurbaşkanımızın mihrabı sorması ile Makedonya başbakanı orijinal taşların yerine yerleştirileceği sözünü veriyor.

Yahyâ Kemâl'e göre, vatan hiçbir zaman bir nazariye değil, bir toprak'tır. Sanâyi-i nefise nâmına ne yapılmışsa, onun sergisidir. Yani bir yeri vatan kılan köprüdür, onun namazgâhındaki mihraptır, camidir, minaredir, türbedir... Namazgâhın mihrabını görünce aklıma Âşık Çelebi'nin Tuna için söylediği beyit geliyor. "Kışver-i kâfirden imân ehline akup gelür / Kibleye tutmuş yüzünü bir müselmândur Tuna". Çevremde kilere beyti söylüyorum ve Vardar da Müselman. Zira kibleye akıyor diyorum. Evet Vardar Kible istikametine akışına devam ediyor. Köprü üstünde yerine yerleştirilen namazgâh mihrabı onun Müslümanlığına şahitlik ediyor. Üsküplü İshâk Çelebi, Üsküp'ü öven bir gazelinde, şehrin ortasından geçen Vardar nehrini de anar. Üsküplü şair, Vardar'ı, cennet nehirlerinin yüzü suyu diye tanıtır: "Enhâr-ı cennetün yüzü suyu degül midür / Farzâ ki öğmedün tatalum Vardar'ını"

the western side of the bridge, around where the old Burmalı Mosque was, a dervish lodge that belonged to the Halveti order was demolished by the socialist regime which used the earthquake as an excuse. Our damaged historical buildings weren't repaired and were forsaken. There's a hotel construction on the whereabouts of Burmalı Mosque. In 2002, while the bridge was being restored, the mihrab of the prayer place on the bridge crashed to the cool waters of Vardar supposedly due to negligence. Leyla Şerif, the publisher of *Köprü* magazine added a question mark to this affair and tried to draw publicity to it. She called the affair "murder under the guise of suicide". The epitaph of the bridge was also removed. This continued on until 2006 when our current President visited then as the Prime Minister and asked about the mihrab to the Prime Minister of Macedonia. Leyla Şerif states that: "I was just behind our President and continuously called out to him to ask about the mihrab." When our President asked about the mihrab, the Prime Minister of Macedonia promised to return the original stones to their place.

According to Yahya Kemal, homeland isn't an abstraction but the very soil itself. Whatever made in the name of fine art is upon that soil. Therefore the bridge, the mihrab on its prayer place, the mosques, minarets and tombs are what makes a homeland. When I saw the mihrab of the prayer place I remembered a couplet of Âşık Çelebi regarding the Danube: "From the land of infidels it flows to the believers / The Danube is a Muslim facing the qiblah." I recited this couplet to the people around me thus pronouncing Varna as Muslim. I also said that it flowed towards the qiblah. Yes, Vardar continues its flow towards the qiblah. The mihrab of the prayer place upon the bridge bears witness to this. İshak Çelebi of Skopje mentions the river Vardar in one of his poems that praises Skopje. The Skopjean poet introduces Vardar as a river created for the sake of rivers flowing in paradise: "We cannot stay around not exalting Vardar / For it was created for the sake of heavenly rivers."

Üsküp'ün tarihi Türk Çarşısı'nda bulunan Murat Paşa Camii ibadete açıldığı 1463 yılından bu yana ülkede kesintisiz olarak Türkçe vaaz verilen tek camidir.

Murat Pasha Mosque, which is in the historic Turkish Marketplace in Skopje is the only mosque to give Turkish sermons uninterruptedly since 1463, the year it was opened for worship.

MARAŞ'IN BİR SEMBOLÜ: HARTLAP BIÇAĞI

A SYMBOL OF MARAŞ: THE HARTLAP KNIFE

Halep Vilâyeti Salnâmesi'ne göre şehir merkezindeki Bıçakçılar Çarşısı'nın mâzisi iki asırdan fazladır. Bu gelenek farklı bıçak yapımlarıyla yine iki asırdır Hartlap köyünde de kesintisiz sürmektedir.

According to the Aleppo Province Annual, the Cutlery Market in the city is older than two centuries. This ongoing tradition is also two centuries old in Hartlap village with varying cutlery techniques.

AHMET DOĞAN İLBEY

Şehr-i Maraş'ın merkez ilçesine bağlı otuz kilometre batısında bıçağıyla meşhur Hartlap derler bir köy vardır. Şimdi ki zamanda Hartlap mahallesi dense de, biz hâfızalardaki ismiyle Hartlap köyü diyeceğiz. Bıçakçılığıyla ün yapmış Hartlap Köyü, Maraş Belediyesi'nin yayınladığı *1868 Halep Vilâyeti Salnâmesi'*nde ve Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Ramazan Hırç'un akademik çalışması olan Maraş'ın 233 No'lu Şer'îye Sicilleri'nin (1876-1878 / 34-35-36-191-298-467 ve 468) numaralı sayfalarında Camustil Nahiyesine bağlı "Hartlap karyesi" olarak geçmektedir. Yine bu akademik çalışmanın kaynak gösterdiği Prof. Dr. Refet Yinanç ve Yrd. Doç. Dr. Mesut Elibüyük'ün ortak hazırladıkları *Maraş Tahrir Defteri-milâdî: 1563* adlı kitapta Hartlap'tan bahsedilmektedir.

Maraş Valiliğinin yayını olan "Maraş Yıllığı"na göre Hartlap Köyü'nün tarihi ve kuruluşu milâdî 1750 yıllarına dayanmaktadır. Köyün günümüzde bulunduğu yer Hartlap ağaçlarıyla kaplı olduğu için şimdiki yerleşim yerinin doğusuna düşen Hasan Dere ile Hartlap Deresi arasında beş hânedan oluşmaktaydı. Köye ilk gelen Yanıkoğulları, ikinci gelen ise Emiroğulları'dır. Üçüncü olarak gelen Reyhanlıoğulları Hatay'ın Reyhanlı ilçesinden gelen bir Türkmen ailesidir. Dördüncü aile ise "Yırtıcı hayvan avcısı" mânasına gelen "Öşşekli Oğulları" Kadırlı ilçesine bağlı bir köyden gelen Dulkadırlı Türkmenlerindedir. Beşinci aile Eminoğulları da Hartlap'ın batısında bulunan Çağırğandere'den geldiği yine eski kuşağın anlattıklarıyla kesin bir bilgidir. Bu beş aile zamanla "Hartlap" ağaçlarıyla kaplı olan köyün

şimdiki bulunduğu yere yerleşirler. "Hartlap" ağacının çok olmasından dolayı o gün bugün köyün adı Maraş Tahrir Defterleri'ne "Hartlap" olarak geçmiştir.

1934-1946 yılları arasında Maraş mebusu olan Hasan Reşit Tankut, *Maraş Yollarında* adlı kitabında (s.62) 1943'ün ağustos ayında Maraş çevresinde yaptığı seyahatte Hartlap'tan da bahseder: "Bu müstesnâ ve çok feyizli memleketin çok eski zamanlardan beri büyük bir medeniyet merkezi olduğunu yer adlarından da çıkarabiliriz: "Maraş, Hartlap, Kerhan gibi..." Hartlap kelimesi halk dilinde bir ağaç ismidir. Bâzı Sözlük yazarları, H harfi ile başlaması ve üç sessiz harfin r,t,l yan yana gelmesi sebebiyle Hartlap kelimesinin Türkçe bir kelime olmadığını ileri sürmüşler.

Fotoğraf: Sertaç Akkuş

There is a village by the name of Hartlap that is thirty kilometres to the west of the City of Maraş. Even though it is called the Hartlap neighbourhood today, we'll call it Hartlap village as it is remembered by. Hartlap Village is famous for its cutlery. According to the *1868 Aleppo Province Yearbook* published by the Municipality of Maraş and the academic works of Assistant Professor Ramazan Hurç on *233 No. Court Records (1876-1878 / 34-35-36-191-298-467 and 468)* the place is mentioned as "Hartlap karyesi" (Hartlap village) in the Camustil District. Hartlap is also mentioned in the book Prof. Dr. Refet Yinanç and As. Prof. Mesut Elibüyük collaborated on called *Maraş Cadastral Records - Gregorian 1563*, the academic work mentioned above also points out to this book.

According to the Maraş Annual that the Mayorship of Maraş prints, Hartlap Village was founded in 1750 B.C. Since the present location of the village is now full of Hartlap trees, the current residents of Hatrap live in five houses situated between Hasan Creek and Hartlap Creek. The first family to come to the village was Yanikoğulları and the second was Emiroğulları. The third family to come was Reyhanlıoğulları, a Turkmen family that migrated from the Reyhanlı district of Hatay. The fourth family "Öşşekli Oğulları", meaning "predator hunters" are Dulkadir Turkmens who came from a village belonging to the Kadirli district. The fifth family Eminoğulları came from Çağırgandere, a place to the west of Hartlap, and this

information was verified by the elder generation. These five families settled in a place that is now covered with Hartlap trees. Because there were a lot of "Hartlap" trees in the area, the village was recorded as Hartlap in the *Maraş Cadastral Records*.

Harun Reşit Tankut, the representative of Maraş between 1934-1946, in his book *On the Road to Maraş* mentions about Hartlap on a trip he made on August 1943 (p. 62): "We could extrapolate that this exceptional and abundant city was a centre for civilization since ancient times just by looking at the place names: Maraş, Hartlap, Kerhan, etc." Hartlap is the local name of a tree here. Some lexicographers argue that since the word starts with "h" and has three

Birkaç yıl önce yapılan "Hartlap Bıçak Festivali"nde üç metre otuz yedi santim uzunluğunda ve doksan yedi kilo ağırlığında dünyanın en büyük bıçağı sergilenmiş ve bu rekor Hartlap köyünün bıçakçılık nâmını Türkiye ve yurt dışına taşımıştır.

Türkçe ve Osmanlıca sözlüklerde yer almamaktadır. Arapça kelime ve yazımında akademik çalışması olanlara göre, "Arapça olarak Hart: Ağaç, Lap: Ağızdan su almak veya karataş olan yer, yâni susuz olan yer anlamına..." gelmektedir.

Hartlap'ta bıçakçılık babadan oğula geçen bir meslek ve sanattır. Usta-çırak geleneğiyle varlığı bugüne kadar sürdüren Hartlap bıçağı resmî kuruluşlarca tescillidir. Halep Vilâyeti Salnâmesi'ne göre şehir merkezindeki Bıçakçılar Çarşısı'nın mâzisi iki asırdan fazladır. Bu gelenek farklı bıçak yapımlarıyla yine iki asırdır Hartlap köyünde de kesintisiz sürmektedir. Türklerde bıçakçılık geleneği kadîm zamanlara uzanır. Türkçenin ilk sözlüğü olan *Divanü Lügati't Türk'te* kılıç üzerine yapılan yeminden bahsedildiğini okuyanlar bilirler. Deyimlerimizde çokça geçen kılıç, bıçakçılık geleneğinin temelidir. Bu geleneğin temeli olan demircilik Türkler eliyle Asya'dan Anadolu'ya getirilmiştir. Bundandır ki Hartlap'ta da iki asırdır örs üzerinde demir döven, köruk çeken ustaların sesi yankılanır ve demirlerden yerli tarz bıçaklar yapılır.

Bıçağıyla meşhur bu köye girerken sol tarafınızda meşhur Yavşan Yaylası'nın yeşil dik yamaçları gözünüzü alır ve sonra karşınıza devasa bir tabela size "Bıçağın merkezine hoş geldiniz!" der. Vaktinize varsa evlerin altında bulunan bıçak atölyelerine selâm verip girin. Köruk çeken ve örs üzerinde demir döven ustaların derviş meşrep bir âhi gibi ahenkli çalışmasını seyretmek modern çarşılarda görülmeyen bir dükkân belgeseli zevkini tattıracaktır. "Bıçak nedir?" diye sorarsanız, önce size

Hartlap inciri ikram eder ve anlatırlar: "Bıçak sap ve bıçağın kesen kısmı namludan oluşur. Namlu yapılacak demire ve çeliğe birkaç kez su verilir. Kızgın ateş hâlindeyken dövülür ve türüne göre önce kabaca kesilir. Biçim verilmesi birkaç aşamadan geçer. Ham çelik ocakta ısıtılır ve dövülerek inceltir. İncelen çelik, makasla kesilir. Sonra tekrar ocakta ısıtılarak dövülür. Bu işleme tavlama denir. Tavlama, çeliğin veya demirin sağlam olması için ocakta harlandırılarak dövülmesidir. Ocaktan çıktıktan sonra tekrar dövülür ve soğuk çekiçle dövülür ve çelik keskiyle örs üzerinde kesilir. Yapılacak bıçak kesilip şekil verilen demire üç köşeli iye ile sopa takılacak kısma yakın bir yerden kertme adı verilen bir çentik açılır. Daha önce açılan çelik, bıcırğan adı verilen bir aletle genişletilir. Daha sonra zımpara taşında "resm etme" işlemi yapılarak çeliğin parlak bir görünüme kavuşması sağlanır. Yapılan bıçaklar önce makinede çıkıntıları düzleştirilir ve zımparalanır. Sonra kösere taşında ve masatta bileylenir..."

Bunları görmek ve dinlemek insanı ruhsuz modern zamanlardan alıp bir asır öncesinin âsude bir vaktine götürür. Onbeş yıldır her Ekim ayında yapılan "Hartlap Bıçak Festivali" bölge çapında ilgi gören ve geleneğin hâkim olduğu şenlikli bir gündür. Renkli tabelada kocaman ve muhteşem bir bıçak resmine bakmaktan kendinizi alamazsınız. Birkaç yıl önce yapılan "Hartlap Bıçak Festivali"nde üç metre otuz yedi santim uzunluğunda ve doksan yedi kilo ağırlığında dünyanın en büyük bıçağı sergilenmiş ve bu rekor Hartlap köyünün bıçakçılık nâmını Türkiye ve yurt dışına taşımıştır. Hartlaplı bir bıçak ustasıyla karşılaşırsanız, cins bıçaklarının Guinness Rekorlar Kitabı'na girmesi için müracaat edildiğini size şevkle anlatır. Sergilenen çeşit çeşit bıçakları saatlerce seyretmekten usanmıyor insan. Mülki âmirler ve Belediye erkânı ile civar köy ve ilçelerden gelen ziyaretçilerle

Fotoğraf: Sertaç Akkuş

sequential consonants (r, t, l) it cannot be a Turkish word. It doesn't have an entry in Turkish and Ottoman dictionaries. According to some academic researches on the Arabic written form of the word, "Hart" means "tree" and "Lap" means taking water orally or a place with black stone. So in total it means a place without water.

Cutlery is a profession and an art handed down from father to son in Hartlap. The Hartlap knife has been in existence due to master-apprentice relationship and is officially registered. According to the *Aleppo Province Annual*, the Cutlery Market in the city is older than two centuries. This ongoing tradition is also two centuries old in Hartlap village with varying cutlery techniques. Cutlery is an ancient tradition among Turks. Those who have read the first Turkish dictionary *Divanü Lügati't Türk* would know that the sword oath is mentioned in there. Swords are a great part of our proverbs and they're also the foundation of our cutlery. Forging is also a foundation of this art and has been brought to Anatolia from Asia via Turks. Thus for two centuries voices of blacksmiths who beat iron on anvil and blow with bellows echo in Hartlap while producing local knives.

When we enter the village famous for its knives, on our left we'd see the green and steep slopes of Yavşan Plateau and right on front of us there's a sign that reads "Welcome to the centre of knives!" If you have the time you could say hello to the knife workshops under the houses. To see the rhythmic toil of the dervish-like blacksmiths using bellows and forging iron on anvil gives you a feeling of pleasure from watching an artisan documentary that you cannot find in modern marketplaces. If you were to ask them "What is a knife?"

they'd first treat you to some Hartlap figs and then begin to talk: "A knife consists of a haft

A few years ago a three metre thirty seven centimetre knife weighing at ninety seven kilograms was introduced in this festival and this record made Hartlap Village famous both in Turkey and in the world.

and a blade that cuts. You must water the iron or steel that's going to be the blade. The blade is forged when it's flaming hot and cut according to its final shape. The thin steel would then be cut with scissors. Then we heat and forge it again. This is called heat treatment. Heat treatment is made so that the iron or steel would be durable. After it gets out of the furnace we forge it again with a cold hammer and cut it on top of the anvil with a steel cutter. The knife-to-be is then marked with a saw file close to where the handle is going to be. This is called notching. We then enlarge the steel with a stag. After that, with the help of a grinding wheel the "portrayal" process begins where we give the steel a shiny look. Then it gets wetted with holystone and sharpening steel..."

When we see this we teleport to the peaceful days of a previous century instead the soulless modern times of today. "Hartlap Knife Festival" has been held here every October for fifteen years. This traditional and merry festival attracts people from all over the area. A few years ago a three metre thirty seven centimetre knife weighing at ninety seven kilograms was introduced in this festival and this record made Hartlap Village famous both in Turkey and in the world. If you were to meet a knife connoisseur they would tell you all about how they applied for the Guinness Book of Records for their original knives. You cannot have enough of watching these various knives. The knife exhibition is filled with civilian chiefs, municipal officials and people from surrounding

Eski Maraş'ın siyasileri, eşraf ve bürokratları, şehirliler ve köylü olan herkes bir dostuna ve şehir dışından gelen misafirine cepte ve çantada taşınacak açılır kapanır zarif Hartlap bıçağı hediye ederlerdi.

dolup taşar bıçak sergisi. Hartlaplı bıçak ustalarının en iyi bıçağı sergilemek için yarıştığı festivalde Hartlap'ın yine asırlık şalvar güreşi müsabakası da yapılır ki, ziyaretçiler en iyi bıçağı seçilmesinin ardından pehlivanların

doyumsuz güreşini seyrederek kendilerinden geçerler.

Anlatılana göre Hartlap bıçağının ticarî olmayan ve köy sınırları içindeki imâl tarihi ve Şehr-i Maraş'a ve ilçelerine girişi ve adını duyuruşu bir asra yakın. Bıçakçılık sanatının gelenekli kolu Cumhuriyetin ilk neslinden Ökkeş Çelik'tir. Onun dördüncü kuşak ahfadı Hartlap bıçakçılığını sürdüren son ve tek ailedir. 1950'li yıllardan itibaren "Ökkeş Çelik bıçakları" namıyla ün yapan ve bu isimle anılan Hartlap bıçakları marka olmuştur. Bıçakların demir aksamında Ökkeş Çelik'in örs üzerinde bıçak demiri döven bir portresini ve "Ö. Ç." kısaltması ve ay yıldız kazanmış semboller vardır. Bıçakların üzerindeki bu semboller bıçakseverlere heyecan verir.

Bıçakların en göz alıcı olanları bu ismin

damgası olan gümüş bilezik kurban bıçakları, kesim bıçağı, yüzme bıçağı, kemik sıyırma bıçağı, doğrama bıçağı, aşı bıçağı gibi türlü bıçaklar Maraşlıların her yıl mutfağında yer almaktadır. Mutfağına düşkün olanlar Hartlap yapımı sebze bıçağı, şef bıçağı, av bıçağını mutlaka görmelidirler. Dahası var; eğri bağ bıçağı, maskot bıçağı, cep bıçağı, ges boy bıçak, orta boy bıçak, meyve bıçağı, kasap bıçağı, kıyma bıçağı gibi bıçak çeşitleri de yapılmaktadır. Her bıçak çeşidinin yılan dili, söğüt yaprağı, böbrekli ve topak olarak adlandırılan şekilleri var. Ayrıca üretilen bıçakları kapanır ve kapanmaz olarak da ikiye ayrılır. Dostlarına bıçak hediye edecek olanlar için Hartlap'ın zarif cep çakıları son derece estetikdir. Eski Maraş'ın siyasileri, eşraf ve bürokratları, şehirliler ve köylü olan herkes bir dostuna ve şehir dışından gelen misafirine cepte ve çantada taşınacak açılır kapanır zarif Hartlap bıçağı hediye ederlerdi.

Boynuz, ahşap, plastik, fiber saplı zarif ve estetik cep çakıları hâlâ ilgi çekmektedir. Bilenlerin söylediğine göre bıçak yapımında çelik, hartlap ve tosak ağacı, boynuz, plastik ve fiber malzemeler olarak kullanılmaktadır. Hatay'ın Yayladağı ile Erzincan ilçesi ve meşhur Dülül Dağı'ndan temin edilen "tosak ağacı" sert ve dayanıklı olması hasebiyle yakın yıllara kadar Hartlap bıçağında en çok tercih edilen malzemedir. Bıçakların çelik ve demir olan kısmına "namti" denilmektedir. Boynuz olarak koç boynuzu ve keçi boynuzu kullanılıyor. Günümüzde temini zorlaştığı için "tosak" ve boynuz saplı bıçak yapımının azaldığını, daha çok plastik ve fiber saplar kullanıldığını söylüyorlar. Hartlaplı merhum şair Ali Bakırcıoğlu'nun mısralarında dile geldiği gibi Hartlap'ın mâzisi ve cevheri Anadolu mayasından gelir: "Pehlivan yetişir yiğitler çıkar / Yirmi parça köye önderlik yapar / Sayılır hatırı hâli Hartlap'ın / Coğrafi bir merkez bir pazaryeri / Türkiye'de meşhur o milli narı / Bıçaktan elde eder en büyük kârı / Meşhurdur nalbantı nalı Hartlap'ın."

Every old Maraş politician, gentry, bureaucrat, local and villager used to give a folding Hartlap knife as a present to their friends and visitors.

villages and districts. During the festival where Hartlap's knife connoisseurs compete with each other to designate who makes the best knife, the century old traditional wrestling of Hartlap also takes place. After the best knife is declared, the audience is overwhelmed by watching the matches of the tireless wrestlers.

I gathered from what is told that the non-commercial production date of the Hartlap knife and its introduction to Maraş and its districts is nearly a century old. The traditional lineage of the art of cutlery begins during the Republic with Ökkeş Çelik. His fourteenth generation descendants are the last and only family to make Hartlap knives. After the 1950's these knives became known as "Ökkeş Çelik knives" and paved way for Hartlap knives to be a brand. On the iron part of the knives and on his anvil we can see the portrait of Ökkeş Çelik, the initials "Ö.Ç." and the crescent moon and star symbol. These engravings on the knife excites knife enthusiasts.

Knives such as sacrificial knives, cutting knives, flaying knives, deboning knives, cut-off knives and grafting knives are in every Maraş household with the stamp of this name. People who care for their kitchen must see Hartlap's vegetable knives, chef's knives and hunting knives. There are other types as well: Curved knives, mascot knives, pocket knives, "ges" sized knives, medium-sized knives, fruit knives, butcher knives, mincing knives... The knives produced are also categorized as folding and non-folding. For those who wants to gift their friends a knife, Hartlap's pocket knives are very aesthetic. Every old Maraş politician, gentry, bureaucrat, local and villager used to give a folding Hartlap knife as a present to their friends and visitors.

The pocket knives with horn, wood, plastic, fibre handles still attract attention. According to some people steel, hartlap and tosak wood, horn, plastic and fibre are used in knife making. Tosak is a hard and durable wood preferred in making Hartlap knives that is found in Hatay's Yayladağı and Erzincan districts as well as Mount Dülül. The steel or iron part of the knife is locally called "namti". For the horn, ram and goat horn is used. Since it's hard to find horn and tosak these days, plastic and fiber handles are preferred. As Hartlap's poet the deceased Ali Bakircioğlu had said in one of his poems, the history and foundation of Hartlap originates from Anatolia: "Many heroes have grown here / Leading twenty villages / Everyone asks of Hartlap / A geographical centre, a marketplace / Its national pomegranate is famous in Turkey / Its greatest profit comes from knives / Hartlap's smiths and horseshoes are famous."

kahramanmaraş sütçü imam üniversitesi rektörü niyazi can'a açık mektup*

an open letter to niyazi can, the rector of kahramanmaraş sütçü imam university*

kahramanmaraş sütçü imam üniversitesi'nin karacasu kampüsü hudutları içerisinde sahabe-i kirâmdan mikdat bin esved'in (allah ondan râzî olsun) makamı bulunmaktadır. makamın etrafı taşlarla çevrilidir. üniversite hudutları içerisinde yer aldığı için civar köydekiler, şehirdekiler bu makamı ziyaret etmek imkânından mahrumdurlar.

today, on the karacasu campus grounds of kahramanmaraş sütçü imam university lays the post of mikdat bin esved (may allah bless him), a companion of the prophet. the post is surrounded by stones. since it's in the campus, locals of nearby villages and city folk cannot come and visit this place.

MEHMET RAŞİT KÜÇÜKKÜRTÜL

kıymetli hocam,

hem üniversitenizde yüksek lisans yapan bir öğrenci olmamdan hem de eğitim fakültesi mezunu biri olarak meslektaşınız sayılmamdan ötürü doğrudan size hitap eden, bir açık mektup yazmayı tercih ettim.

hocam,

hepimizce malûmdur ki her millet varlığının, kendini yarınlar ulaştıracak ve her dem yeniden doğacak genetik ve ruh aktarma yolları vardır. türk milletinin kendi varlığını izhar etmek ve mukayyet kılmak üzere müracaat ettiği yollardan birisi de hiç şüphe yok ki mezârlıklar, türbeler, yatırırlardır. bazılarına tezat gibi görünecek -belki paradoksal sayılabilecek bir şekilde- ölülerimiz bizim yarınımızı yeşerten bir vazife üstlenmişlerdir. türbeler, yatırırlarla alâkalı bugünün dünyasındaki münakâşaları hepimiz biliyoruz. ben bunları uzun uzadıya

ele almak, yazmak niyetinde değilim. türbeye, modern dünyanın getirdiği zihin kalıplarıyla öteleyici, küçümseyici, yok edici ve yok sayıcı tavrı kabul etmenin imkânsız olduğunu bildiğim gibi, türbeyle kurulacak bağın edeplerini gözetmeyen aşırılıkları da nâhoş buluyorum. bunların ötesinde, bizim milletimizin ölüme bakışını ortaya koyan bir mezar kültürümüz var ki bugün bunun anlaşılmadığı ve anlaşılmadığı için de asırların hafızası mevcut yapının yok edildiğini görüyoruz. "dünya lezzetlerine kapılıp gitmeye mâni olacak râbita-yı mevte çokça müracaat ediniz" mealindeki hadis-i şerifin ihtârinca mezarlıklarını şehrin içerisine kuran anlayış maalesef bugünün "şehir ve bölge planlama" anlayışında yer tutmuyor. türbeler, yatırırlar da maalesef şehirler içerisinde bakımsız kalıp görünmez hâle gelebiliyor, nihayet yok olabiliyor. maneviyat kaynaklarımız arasın-

da türbenin nasıl bir yer tuttuğunu merhum erol güngör, bir yazısının girişinde çok güzel ifade eder:

"yahya kemâl, istiklâl harbi'nde savaştan türk askerlerini anlatırken, bütün ecdat ruhlarının bu askerlerle yan yana çarpıştığını, hatta eskiden sadece yeşil bayrakla saflar önünde görünen ecdadın bu defa ordu hâlinde savaşa katıldığını söyler. istanbul fethedilirken de ordunun önünde bir ruh ordusu vardı: eyüb sultan, hacı bektaş, hacı bayram ve daha niceleri. fethettiğimiz her yerde, müdafaa ettiğimiz her yerde daima ruhlar önümüzde olmuştur. türk topraklarını, bugün elimizde bulunmayanlar da dâhil, karış karış gezin, her kasabanın bir fetih hikâyesi vardır. ya ora halkını müslüman etmek için gitmiş bir velî kâfirler tarafından şehid edilerek mezarı düşman elinde kaldığı için kurtarılmasını ister ve fetihde askerini

KSÜ Rektörlük Binası

dear sir,

i decided to write an open letter to you due to the fact that i am a graduate student at your university and that i am your colleague since i am a graduated from a faculty of education.

sir,

as we all know, every nation has genetic and spiritual methods in order to continue on existing; to transport itself to tomorrow and to be reborn anew every moment. there is no doubt that one of the methods the turkish people have adopted in order to explain and protect themselves is the graveyards, mausoleums and tombs. this could seem like a contradiction—even as a paradox to some—but our dead make our tomorrow possible. we all know the debate around mausoleums and tombs. i do not have any intention to get into these in detail. on one side, it is impossible to belittle, destroy, despise and scorn tombs with the modern

templates of the mind and on the other side i pity those who form an exorbitant relation with tombs. beyond all these, our culture of graveyards that point out our perspective on death is being misunderstood and due to this misunderstanding we are destroying the memories of centuries. "think frequently of whatever connects you to death in order to restrain yourself from worldly delights" says the prophet as a warning in his hadith, and thus our culture based its graveyards in the centre of the city. but unfortunately today the "city and region planning" doesn't hold this opinion. mausoleums and tombs in cities become invisible, even ruinous with neglect. the late erol güngör, in the opening to one of his essays talks beautifully about the importance of tombs as a source for spirituality:

"yahya kemal, while talking about turkish soldiers fighting in the war of independence, says that the souls

of our ancestors joined the ranks of these soldiers. he also says that these ancestors who fought with green banners attended this war as a whole army. there was another horde of souls during the conquest of istanbul: eyüb sultan, hacı bektaş, hacı bayram and many more. our souls have led us to wherever we've conquered and wherever we've defended. travel the turkish lands, even the ones we lost, and see that every town has a story of conquest. there could be the soul of a saint walking on front of an army because he fell as a martyr while trying to convert the people there to islam and now he wants his grave to be saved. there could either be another saint who would catch the cannon balls to protect the soldiers of islam, or people with white horses and green turbans who sets forth to disarray the enemy lines at a time of distress. even if none of these souls come, when a saint fighting in the army falls as a martyr we

Fotoğraf: Şahin Aslan

önüne düşer, ya muhasara sırasında evliyadan biri askere gizli bir giriş yeri gösterir, ya bir velî düşmanın topraklarını eliyle tutarak islâm askerini zarardan korur, ya muharabenin en sıkıntılı bir anında beyaz atlı, yeşil sarıklı insanlar peyda olarak düşman saflarını darımdağın ederler. bu ruhlardan hiçbiri gelmese bile, fetih sırasında asker içinde bulunan bir velî şehit olarak yeni alınan yere defnedilir ve orası mukaddes bir toprak olur. isterseniz türk'ün vatan anlayışı için şöyle pratik bir formül bulabiliriz: nerede evliya kabri varsa orası türk toprağıdır. evliyası olmayan yerde türk de yok demektir; eğer olsaydı mutlaka içlerinden ya bir şehit, ya bir ulu kişi çıkardı ve halkın gönüllerini kendi kabri üstünde birleştirdi. zaten manevî kudretiyle halkı koruyacak birinin bulunmadığı yerde türk nasıl yaşar?" (sy.150-151; erol güngör, türk kültürü ve milliyetçilik, ötüken neşriyât, 4. baskı, 1980)

erol güngör'ün yazdıklarından hareketle, rahatça şunu diyebiliriz: memleketimizin vatanlaştırılmasında türbelerin vazgeçilmez bir vazifesi vardır. demek

ki türbeler tapuları, senetleri, anlaşmaları aşarak milletin kendi ruhunda meydana getirdiği hudutlardır. aynı sebeple, resûl-i ekrem'in merkadini 1919'a kadar savunmadık mı? askerlikte en büyük kaide, emre itaat ve askerî merâtibi gözetmektir. fahreddin paşa, kendisine verilen emri dinlemeyerek, devletinin mütareke imzalamasına rağmen ve en yakın türk birliğiyle arasında bin kilometre kalmış olmasına rağmen hangi maneviyatla resûl-i ekrem'in mezarını savunuyordu?

önemli bir mesele de, böylesi yerlerin tahribinin ruhumuzda açtığı yaralardır. o yaraların nerede, nasıl oluştuğu ve bize nasıl bedeller ödeceği de bilinmez. her köşesi fetih hatıralarıyla dolu bir ülkenin, ruhuyla beraber hafızası da böyle yerlerde yuvalanmıştır. hafızamızın yani bizi biz yapan en kıymetli hazinelerden biri olan hafızamızın da bir kısmı türbelere, makamlara, yatırlara işlenmiştir. maraş ulu camii'nin minaresini her gün gören birisi, artık ülfet olduğundan onu her gün görmenin anlamını şuurunda hissedemez. ne zamanki o minare

ortadan kalkar, onu her gün gören kişi de "maraş'ta bulunduğunu her gün, sessizce haber veren" bu habercinin kıymetini ve verdiği haberin değerini anlar. adana yoluna düşen kimse maraş'tan ayrıldığını malik ejder'den, gaziantep yoluna düşen kimse ise karaziyaret'ten öğrenir. hepimiz şöyle bir düşünelim, hafızamızı mekânlara işlemişizdir: "eski evde otururken, filanca mahalledeyken, şirketin yeni binasındayken..." diye kodlarınız hatıralarımızı ve o mekânların yardımıyla çağırırız küllenen bilgilerimizi.

milletin müşterek hâfızasında mekânların yok edilmesinin çarpıcı bir misâlini şair sezai karakoç hatıralarında anlatmaktadır:

"dağın tepesi iki parçadır ve bu iki parçanın arasında zülküfûl peygamberin (kur'an-ı kerim'de zülkifl olarak geçer) makamı vardır. halk arasında zülküfûl peygamberin askeriyle gelip burada çarpıştığı ve bu dağda şehit düştüğü söylentisi yaygındır. bizim çocukluğumuzda çok eski bağdadî bir yapı idi makam. ferah, geniş, işlemeli bir salonu vardı. (...) içerde çok eski şamdanlar vardı. yerlerde de değerli halılar seriliydi. sonradan okuduğuma göre, o şamdanlar tarihî değer taşıyor, atabekler, memlûklar ve artukîlerden kalma tarihî eşyalar arasında yer alıyor o şamdanlar. bir de küçük, yeşil boyalı, demir parmaklıklı bir oda vardı ki içinde zülküfûl peygamber'in yattığı kabul edilirdi. loş ve yeşil renkli bir görünümü vardı. (...) baharda ya da arada sırada, bazan da bayramlarda orayı ziyaret ederdik. mevlitler okunur, dualar edilirdi. (...) bayramları köylüler de dağa gelir ve orası panayır yerine dönerdi. (...) halk, zülküfûl makamını yedi defa ziyaretin bir hac sevabına eşit olduğu inancını taşırdı bizim çocukluğumuzda. anladığıma göre, ergani'nin tarihi, erganilinin ruhunda kat kat üst üste gelmiş, hatta iç içe gelmiş, peygamberler, sahabe devri, daha eski devirler ve sonraki devirler birbiriyle

would bury him there and that place would become sacred for us. if you want, we can formulate something practical to show the homeland idea of the turks: everywhere that has a saint grave is turkish soil. you cannot find turks where there aren't any saints. and if there is a turk somewhere like that, a martyr or a dead saint would eventually unite us there with his tomb. how could a turk live in a place where there aren't people who protect the folk with their spiritual power?" (p. 150-151; erol güngör, *turkish culture and nationalism, ötüken neşriyat, 4. print, 1980*).

we could easily say the following with reference to what erol güngör wrote: our tombs played an indispensable role in turning this country into our homeland. we can see that beyond all title deeds and contracts, tombs are places where the nation recognizes its soul. isn't this the same reason why we defended the resting place of the prophet until 1919? the greatest rule in the army is obedience and following the chain of command. even though his country signed a treaty and even though the closest turkish troop was a thousand kilometres away from him, what kind of spirituality made fahreddin paşa disobey the orders given to him to protect the grave of the prophet?

another important thing is the wounds we receive due to the destruction of these sites. we cannot know where and how these wounds appeared as well as what it's going to cost. the spirit and the memory of this country with memories of conquest have nested in places like these. a part of our memory, meaning the memory that makes us who we are, is in these tombs, graves and mausoleums. a person who sees the minaret of the great mosque of maraş every day cannot fathom its importance because of getting too accustomed with it. whenever we remove that minaret, this person who saw it every day would understand its

value and its message that "declared silently your existence in maraş". those who go to adana realize they've left maraş due to malik ejder and those who go to gaziantep understand this due to karaziyaret. if we were to stop and think we would realize that our memories are embroidered in settings: we code our memories as "at our old house, in that neighbourhood, in the new company building..." and we also try to retrieve our dusty memories with the help of these settings.

the poet sezai karakoç gives us a striking example in his memoirs of how the collective memory of the nation was destroyed:

"the summit of the mountain is in two parts and in the middle of these two is the post of the prophet zülküfül (or zülkifl as mention in the qur'an al-ka-reem). locals believe that prophet zülküfül came here with his soldiers to fight and he fell as a martyr on this mountain. when i was a kid this post had a very old plasterwork. it had a

spacious, large and decorous hall. (...) there were many old candelabras there. valuable carpets were laid on the floor. later on i've read that those candelabras had historical significance because they were mentioned as part of the historical items the atabekes, mamelukes and the artuqids had left behind. there was another small room with green-painted iron bars. people believed that prophet zülküfül was resting here. it had a dim and green look to it. (...) we used to visit there every now and then during spring and sometimes during eid. people would pray there and recite the mawlid. (...) during eid other villagers would also come to the mountain and the place would transform into a festival. (...) when i was a kid people believed that visiting the zülküfül prophet's post seven times was as good as going to the pilgrimage once. as far as i understand, the history of ergani piled on top of each other in the heart of the people there. the prophets, the companions of the prophet and ancient times all merged

Karaziyaret'in mevcut hâli...

kaynaşmış (...). işte bu sırada, o gün duyduklarımıza göre, ankara'dan gelen bir emirle zülküfül makamı yıkılmış ve yerle bir edilmiş. halılar ve şamdanlar ne oldu acaba? yıymetli kumaşlar ve sergiler nereye gitti? erganililer bu olayı büyük bir uğursuzluk olarak düşündüler. (...) makamı yıkacak kimse olmadığından bazı resmî görevliler yıkmış. sonra o yıkan ve yıktıran üç kişi bir daha iflah olmamışlar. biri delirmiş, biri felâketten felâkete uğramış ailece, bir de bir kazada gitmiş. sonraki yıllar, ergani ovasını süne bastı (ki halk dilinde kımıl denir). halkın bir kesimi bu âfeti de peygamberin makamının yıkılmasına bağladı." (hatıralar 5-6. bölüm'den, sezai karakoç, diriliş dergisi, 7. dönem)

kıymetli hocam,

bugün bizler de zülküfül makamının yıkılıp yok olması gibi bir hafıza ve maneviyat kaybı içerisindeyiz. bazıları-
mız bu kaybın farkında değil, bazıları-

mızın ise hiç haberi yok bundan. bugün kahramanmaraş sütçü imam üniversitesi'nin karacasu kampüsü hudutları içerisinde sahabe-i kirâmdan mikdat bin esved'in (allah ondan râzı olsun) makamı bulunmaktadır. makamın etrafı taşlarla çevrilidir. üniversite hudutları içerisinde yer aldığı için civar köydekiler, şehirdekiler bu makamı ziyaret etmek imkânından mahrumdurlar. üniversitemiz akademisyenlerinden hamza karaoğlan'ın kaleme aldığı "kahramanmaraş ve çevresinde ziyaret yerleri" isimli esere göre, mezar hazine arayıcılar tarafından tahrip edilmiş vaziyettedir. çocukluğunda bu makamı ziyarete gelip burada yemekler verildiğini hatırlayan ve mezar yerini koruyan bir türbenin bulunduğundan söz eden kimselere rastladım. bu makamla ilgili anlatılanlara baktığımızda, bu makamın da maraş'ın islâmlaşması günlerinin hatıralarını yaşatan bir yer olduğunu anlıyoruz. hamza karaoğlan, eserinde evliya çelebi'yi kaynak göstererek şu anlatıma yer vermektedir:

"... hz. ömer, kudüs'ü fethettikten sonra hz. ali, birka bin gaziyi de yanına alarak önce halep'e oradan antep'e oradan da maraş'a gelir. bu sırada maraş'ta müslüman olmayan bir halk, başlarında da müslüman olmayan bir idareci bulunmaktadır. hz. ömer vali ve halkını islâm'a davet etmek üzere mikdat bin esved'i şehre gönderir ve onlara 'mektubumuz elinize ulaştığında islâm dinini kabul edip kaleyi teslim edesiniz' der. mektup kayser meliki cimcime olarak bilinen valiye okunduğunda o şehri boşaltıp şir dağ'ına kaçar. bu durumdan istifade eden mikdat bin esved şehri ele geçirir ve burada bir süre kalır. sonra düşman askerleri yeniden saldırır ve günümüzde mezarının bulunduğu tepede çarpışırken [mikdat bin esved] şehit olur, arkadaşları tarafından aynı yere gömülür." (sy. 87)

burasının bir makam olduğunu, mikdat bin esved hazretlerinin medine-i münevvere'de medfûn olduğunu biliyoruz. fakat anlaşılıyor ki o dönemde, müslümanların bizans ile aralarındaki hudut şehirlerinden biri olan maraş'ın islâmlaşması mücadelesi esnasında buradaki çarpışmalarda şehit düşenler için bu tepeliğe bir mezarlık, bir şehitlik yapılmış ve mikdat bin esved'in ismiyle mühürlenmiş. çevredeki kara taşlar, buranın bozulmuş bir şehitlik olabileceği ihtimâlini düşünmemize imkân verebilir. inanıyorum ki üniversitemiz bünyesinde karaziyaret'in ihya edilmesini temin edecek imkânlar mevcuttur. üniversitenin halka ve şehre hitap eden yüzü teknokent gibi unsurlardan ibaret olamaz, şehrin manevî yapısı için de birçok şey yapılabilir. karaziyaret'in ihyası da bu çerçevede düşünülmelidir. bir maraşlı olarak, sizin bu işte iradenizin olması daha anlamlı olacaktır kanaatindeyim. burası üniversite bünyesinde olduğu için, meselâ, üniversitemiz bünyesindeki "kahramanmaraş ve yöresi kültürel değerlerini araştırma ve uygulama merkezi" gibi burasının yapısıyla mütenasip bir araştırma merkezinin faaliyetleri buraya yapılacak bir türbeyle birlikte inşa edilecek bir binaya taşınabilir. hatta kendisi ne düşünür bilemiyorum ama bu araştırma merkezinin başkanı olan ismail göktürk hocamızın, bu makamın ihyasını üniversitemiz adına yürütmeye en ehil kişi olduğunu-haddim olmayarak- söyleyebilirim. ismail hocamız, makam için en güzel yapıyı oluşturacağı gibi, araştırma merkezini buraya kurarak üniversitemiz ve şehrimiz adına bir irfan ocağı tesis edecektir.

(20 recep 1442 / 4 mart 2021 kahramanmaraş)

* Dergiyi matbaaya gönderme hazırlığı yaptığımız sırada Karaziyaret'in içerisinde bulunduğu Karacasu Kampüsü'nün Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi tarafından Kahramanmaraş İstiklâl Üniversitesi'ne devredildiği haberini aldık. Yazıda ifade edilen görüşlerin, İstiklâl Üniversitesi tarafından da dikkate alınacağını temenni ediyoruz. Yazının yazı boyunca kullandığı imlaya müdahale etmedik.

Fahrettin Paşa

into each other here (...). one day, with an order from ankara, the zülküfül post was destroyed and demolished. what happened to the carpets and the candelabras? where did the valuable cloths and galleries went? ergani folk took this as an omen for bad luck. (...) the place was demolished by officials because they couldn't find someone else to do it. those three who did this never saw the light of day. one went mad, one faced disaster after disaster with his family and the other died in an accident. in later years the ergani valley was raided by stink bugs (or kimil as the locals call it). some of the folk believed that this disaster was also because of the demolition." (memories, chapter 5-6, sezai karakoç, diriliş magazine, 7th period)

dear sir,

today we face a similar loss of memory and spirituality alike the destruction of the zülküfül post. some of us don't know of this loss, some of us are simply unaware. today, on the karacasu campus grounds of kahramanmaraş sütçü imam university lays the post of mikdat bin esved (may allah bless him), a companion of the prophet. the post is surrounded by stones. since it's in the campus, locals of nearby villages and city folk cannot come and visit this place. hamza karaoğlan, a scholar in our university, states in his work titled "places to visit in kahramanmaraş and surrounding areas" that this place was damaged by treasure hunters. i encountered people who said that in their childhood they would come to this place to get food and that there was a mausoleum covering the grave. when we take these into consideration we can extrapolate that this post reminds us of the islamization of maraş. hamza karaoğlan shows evliya çebebi as his source and gives place to this narrative:

"after the conquest of jerusalem, omar with ali and birka bin ghazi first went to damascus and then to antep

and maraş. at this time the people of maraş weren't muslim and their leader wasn't a muslim too. omar decided to send mikdat bin esved to the city to invite the leader and the people to islam. he wrote a letter saying 'when you receive this letter accept the religion of islam and surrender the castle'. when the letter was read to the leader known as ceaser king cimcime, he left the city and escaped to şir mountain. mikdat bin esved took advantage of this opportunity and ceased the city. he lived here for a while. enemy forces attacked again and he fell as a martyr while fighting on a hill. he got buried in the same place by his friends." (p. 87)

we know that this is just a post and that mikdat bin esved is buried in madinah. but we could easily understand that during the enmity between the byzantines and the muslims, maraş was a border city and on this hill people decided to build a graveyard for the martyrs during the islamization of maraş and this place was sealed with the name of mikdat bin esved. the surrounding black stones could be there because this was a ruined martyr's grave. i believe that our university has the capability to restore karaziyaret. the face of the university addressing the people and the city can't only be a technopark, a lot could be done for the spiritual structure of the city as well. the restoration of karaziyaret must be done with this in mind. as a person of maraş, i believe that if this restoration could be done with your will it would be more meaningful. since this is a part of the university, a research centre like the "research and application centre for the cultural values of kahramanmaraş and its territories" could be established along with a mausoleum and both of them could be in the same building. since the president of the previously mentioned research centre is ismail göktürk, i believe that he would be the most competent person (although i'm unworthy

Fotoğraf: Şahin Aslan

of this determination) to govern this restoration. ismail göktürk could make the best building for the post and as he is establishing the research centre he will also be establishing a house of wisdom for our university and city.

(20 rajab 1444 / 4 march 2021 - kahramanmaraş)

* While we were preparing our magazine for print we learned that the Karacasu Campus that included Karaziyaret was transferred to Kahramanmaraş İstiklal University from Kahramanmaraş Sütçü İmam University. We hope that the opinions put forth in our essay would also be considered by İstiklal University. We didn't interfere with the orthography used in the essay.

8 BAŞLIKTA: AFŞİN

IN 8 HEADERS: AFŞİN

MEHMET KOÇ - BİLAL ALİMPINAR

01 Farklı İsimleriyle Afşin

Tarihi kaynaklarda Afşin ilçesi 1944'e kadar Efsus olarak geçmektedir. Onun öncesindeyse Arabissos'tur ismi. Efsus'tan sonra bir süre Yarpuz olmuştur. Neden yarpuz? Bir tahmine göre "naneye benzer bir kokulu ot" olan yarpuzdan dolayıdır. Daha güçlü bir tahmine göreyse, Arap coğrafyacı el-Baladhuri'nin *Kitabu'l-Buldan* adlı eserinde geçen Arebsûs'un Türkmen ağzında söylenişidir Yarpuz. Başka bir tahmin, Efsus ve Afşin'in de Arebsus'dan türediği yönündedir. Yine de ilçeye Selçuklu komutanlarından Afşin Bey'in isminin verildiğini iddia eden tarihçiler de vardır.

The Different Names of Afşin

The district of Afşin was known as Efsus in historical records until the year 1944. Before that it was called Arabissos. After Efsus, it was called Yarpuz for some time. Why "yarpuz"? Probably because of pennyroyal ("yarpuz") "an aromatic mint like herb". According to a more plausible guess, Yarpuz was the Turkmen pronunciation of the word Arebsus mentioned in the book *Kitabu'l-Buldan* of the Arab geographer al-Baladhuri. Another guess is that both Efsus and Afşin derived from Arebsus. There are other historians that say the place got its name from the Seljuk general Afşin Bey.

02 Yedi Uyurlar

Kur'an-ı Kerim'de övgüyle söz edilen, birçok müfessir tarafında da "yeniden dirilişin" sembolü olan Yedi Uyurlar, Afşin'de yaşamıştır. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde de Eshabı Kehf'in Afşin'de olduğuna inanılmıştır. Onun öncesindeyse, Bizans Döneminde aynı inanış vardı. Yedi Uyurları'n 300 küsur yıl uyudukları mağaranın üzerine Bizanslılar, kilise inşa etmiştir. Kilise yıllar içinde tahrip olur. Kilise kalıntılarının üzerine, Anadolu Selçukluları tarafından cami yapılır. Selçuklular orada geceleme ya da haftalar, belki aylarca ibadet maksadıyla kalmak isteyenler içinse, imarethane, medrese ve han yaptırırlar.

The Seven Sleepers

The Seven Sleepers, who are praised in the Qur'an al-Kareem and construed as the symbol of "resurrection" by many commentators, used to live in Afşin. The People of the Cave were believed to live in Afşin during the Seljukian and Ottoman era as well. The same belief stands for the Byzantine era too. The Byzantines had built a church above the cave where the Seven Sleepers slept for 300 years. The church turned to ruins as time went by. The Anatolian Seljuks built a mosque upon those ruins. The Seljuks also built an alms-house, madrasah and an inn for those who wanted to pray or stay the night or the week there.

03 Hurman Kalesi

Marabuz Mahallesi'nde, Hurman Çayı'nın kuzeyindeki sarp kayalık alan üzerine inşa edilmiştir. Kalenin yapılış tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte yapı tekniği ve kullanılan malzemenin çeşitliliğine bakıldığında Bizans dönemine ait özellikler barındırdığı görülmektedir. Ortalama 15 metre yüksekliğe ulaşan kalenin surları, sekiz farklı noktadaki burçla güçlendirilmiştir. İç kısımdaki askeri barınakları, su sarnıcı, kiler görevi gören büyük mahzeni ve kilisesiyle kalabalık bir nüfusun yaşadığı tahmin edilen Hurman Kalesi, bazı bölümlerinde tahribata uğramasına rağmen günümüze kadar ulaşmıştır.

Hurman Castle

This castle was built in Marabuz Neighbourhood at the north of Hurman Creek where there are steep cliffs. Even though we don't know when the castle was built, the technique and materials used to make the castle show that it has Byzantine features. The walls of the castle reach an average of 15 metres and is enhanced by towers in eight different locations. There are barracks, a cistern, a large cellar and a church within the Hurman Castle. It is believed that a large population used to live there. Even though it has faced some damage it stood the test of time until today.

ÂŞIK MAHZUNİ ŞERİF GEL AFŞİN İLİNE

Gel gel, yolcu gel, Eshabül Kehf'e
Afşin ellerinde kardaş sürelim sefa
Gel gel, yolcu gel, Eshabül Kehf'e
Eshabül Kehf'lerde yoldaş sürülmez sefa

Yolcu yolun düşer ise
Yolcu yolun düşer ise
Gel bizim Afşin eline vay, vay, babam vay

Çamur yola basa basa
Çamur yola basa basa
Gel bizim Afşin eline vay, vay, vay, vay, vay

Gel gel, yolcu gel, Eshabül Kehf'e
Afşin diyârında kardaş sürelim sefa
Gel gel, yolcu gel, Afşin eline
Kurbanlar olayım senin yoluna

Afşin yiğitlerle dolu
Afşin yiğitlerle dolu
Elbistan'dan geçer yolu, vay, vay, babam vay

Küçücük bir Anadolu
Küçücük bir Anadolu
Gel bizim Afşin iline, vay, vay, vay, vay, vay

Gel gel, yolcu gel, Eshabül Kehf'e
Eshabül Kehf'lerde sürülmez sefa
Eshabül Kehf'lerde sürülmez sefa

Yedilerle koyun taşı
Oradadır kırklar başı
Peygamberin can yoldaşı
Gel bizim Afşin eline
Gel gel, yolcu gel, kurban olayım

Dost Mahzuni Afşin'lidir
Dost Mahzuni Afşin'lidir
Ey yolcu gerçeği budur, vay, vay

Berçenek bir unsurudur
Berçenek bir unsurudur
Gel bizim Afşin eline, vay, vay, vay, vay, vay

Gel gel, yolcu gel, Eshabül Kehf'e
Tanırda diyârlar sürelim sefa
Ayran dede mübarek sürelim sefa

Gel gel yolcu, gel gel canım
Gel gel gülüm, gel gel gülüm
Gel gel, yolcu gel, Afşin iline
Gel gel, yolcu gel, Afşin iline
Gel gel, yolcu gel, gel gel Afşin iline

ÂŞIK MAHZUNİ ŞERİF COME TO AFŞİN

Come come, come traveller, to the People of the Cave
Let's enjoy ourselves brother in the land of Afşin
Come come, come traveller, to the People of the Cave
One cannot enjoy himself beside the Seven Sleepers

Traveller, if you happen to pass by
Traveller, if you happen to pass by
Come to our Afşin vay, vay, my father vay

Stepping on muddy roads
Stepping on muddy roads
Come to our Afşin vay, vay, vay, vay, vay

Come come, come traveller, to the People of the Cave
Let's enjoy ourselves brother in the land of Afşin
Come come, come traveller, to the People of the Cave
I'll sacrifice myself for your path

Afşin is full of brave men
Afşin is full of brave men
It's road leads to Elbistan, vay, vay, my father vay

A very small Anatolia
A very small Anatolia
Come to our Afşin vay, vay, vay, vay, vay

Come come, come traveller, to the People of the Cave
One cannot enjoy himself beside the Seven Sleepers
One cannot enjoy himself beside the Seven Sleepers

The seven have a sheep stone
The forties head is there
The faithful friend of the Prophet
Come to our Afşin
Come come, traveller come, o please come

Your friend Mahzuni's from Afşin
Your friend Mahzuni's from Afşin
O traveller this is the truth vay, vay,

Berçenek is its village
Berçenek is its village
Come to our Afşin vay, vay, vay, vay, vay

Come come, come traveller, to the People of the Cave
Let's enjoy ourselves brother in the land of Afşin
Ayran Dede is a blessed man, let's enjoy ourselves

Come come traveller, come come my heart
Come come my rose, come come my rose
Come come, come traveller, to Afşin
Come come, come traveller, to Afşin
Come come, come traveller, come come to Afşin

04

Âşık Mahzuni Şerif'in Memleketi

Sadece Âşık Mahzuni Şerif'in değil, Âşık Yener'in, Hayati Vasfi Taşyürek'in, Tenecioğlu Hüseyin'in de memleketidir Afşin. Âşık edebiyatının bu güçlü isimleriyle birlikte modern Türk edebiyatından Kadir Tanır, Yücel Kayıran ve Yasin Mortaş da Afşinlidirler. Emel Sayın tarafından söylenen "Kız Sen İstanbul'un Neresindensin?" şarkısının sözleri Âşık Yener'e aittir. Meşhur "Acem Kızı" türküsünün Afşin'de Tenecioğlu Hüseyin tarafından yazıldığını biliyor muydunuz? Mahzuni Şerif'in "Afşin'e Gel" türküsü de burada mutlaka anmalıyız.

Hometown of Âşık Mahzuni Şerif

Afşin is not only Âşık Mahzuni Şerif's hometown, but is also the hometown of Âşık Yener, Hayati Vasfi Taşyürek and Tenecioğlu Hüseyin. Aside from these famous names of folk literature, modern authors like Kadir Tanır, Yücel Kayıran and Yasin Mortaş are also from Afşin. The song "Girl, Which Part of Istanbul Are You From?" sung by Emel Sayın belongs to Âşık Yener. Did you know that the famous song "Persian Girl" was written by Tenecioğlu Hüseyin in Afşin? We must also mention Mahzuni Şerif's "Come to Afşin" song here.

05 Mertliğin Kitabı

Dünya çapında başarı kazanmış güreşçileri vardır Afşin'in. Mertlik, dürüstlük, yiğitlik ve doğruluk Afşin topraklarında hâlen en üst düzeyde tutulan özellikler arasındadır. Günümüzde de Türkiye'nin milli güreşçileri arasında mutlaka Afşinliler olur. Kahramanmaraş'ta güreşçilik geleneğinin oluşmasında büyük emekleri bulunan, Afşinli efsane pehlivanlardan bazıları: Bekir Böke, Ahmet Ak, Metin Kaplan, Adem Kaya, Hayri Yücel, Metin Topaktaş, Yalçın Özdemir, Harun Doğan.

The Book of Chivalry

Afşin has wrestlers with international success. Chivalry, honesty, bravery and truthfulness are some of the most cherished virtues in Afşin. There would always be a wrestler from Afşin in Turkey's national wrestling team. Here are some of the legendary wrestlers from Afşin who helped shape the wrestling tradition of Kahramanmaraş: Bekir Böke, Ahmet Ak, Metin Kaplan, Adem Kaya, Hayri Yücel, Metin Topaktaş, Yalçın Özdemir, Harun Doğan.

Vokal Sanat
Atölyesi ve Afşin Halk Ozanları
Konserti ile

Lavanta

Hasat Şenliği

25 Temmuz Cumartesi
Yer: Rabia Parkı - Saat: 19.30

Tüm Halkımız Davettidir

! Etkinliğimizde Sosyal Mesafe Kurallarına Uyalım.
Maskemizi takıp Sağlığımızı koruyalım..

06 İnceliğin Kokusu

Hindistan, Ortadoğu ve Akdeniz coğrafyasında yaygın olan Lavanta bitkisi, rengi, kokusu ve faydaları nedeniyle tarihten günümüze insanlar tarafından kullanılmıştır. Lavantanın çiçek, yaprak ve uçucu özelliğe sahip olan yağı tıp ve kozmetik sanayinde kullanılmaktadır. Sadakatin ve ölümsüz aşkın sembolü olan lavanta bahçeleri, Afşin'i ziyaret eden turistlere seyir zevki sunarken, yaydığı güzel kokusuyla ruhlarına ferahlık vermektedir. Her yıl Afşin'de Lavanta Festivali de düzenlenir.

The Smell of Grace

Lavender shrubs, which are prevalent in India, the Middle East and the Mediterranean, have been used by people because of its colour, smell and use. Lavender flowers, leaves and its evaporating essential oil is used in medicine and cosmetics. Lavender gardens are the symbol of loyalty and immortal love. These gardens present tourists who visit Afşin with a wonderful vista and relieve them with their beautiful wafting smell. There is an annually held Lavender Festival in Afşin.

07 Ağlayan Gelin

Şiirin ve şairin çiçeği desek yeridir Ters Lale için. Ters Lale yüksek yerleri sever. Yüksek ve serin yerleri... Bu yer de Afşin'in dağ ve yaylalarıdır. Kuşluk vaktinde, yere bakan gözeneklerinden su damladığı için ona halk arasında ağlayan gelin de denir.

The Crying Bride

The Reverse Tulip is the flower of poetry and poets. Reverse Tulips flourish at high altitudes. High and cold... And this place is the mountains and plateaus of Afşin. The locals call this place the crying bride because water drips from its pores during mid-morning.

08 Ömer Ağa Konağı

Sanat tarihçileri tarafından 750 yıllık bir geçmişe sahip olduğu düşünülen Tarihi Ömer Ağa Konağı, Afşin'de bulunmaktadır. Konağın yapımında ahşap ve taş malzeme kullanılmıştır. 14. yüzyıl Türk İslam mimarisinin ulaştığı yüksek seviyeyi gösteren Tarihi Ömer Ağa Konağı, tarihi ve sanatsal değeri olan eserlerin tasnifinin yapılmasının ardından sergilenerek, Afşin Evi ve Kent Müzesi olarak yerli ve yabancı turistlere hizmet sunmaya başlamıştır.

Ömer Ağa Mansion

Ömer Ağa Mansion is a building in Afşin that is thought to be 750 years old by art historians. Wood and stone was used for the construction of the building. The Historical Ömer Ağa Mansion shows the high standards of the 14th century Turkish Islamic architecture. It has been classified as a valuable historical and artistic site. It was opened to local and foreign tourists along with the Afşin House and the City Museum.

DEĞERLER AKADEMİSİ VALUES ACADEMY

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, Kahramanmaraş Akademi'den sonra Değerler Akademisi'ni başlattı. Kahramanmaraş Akademi'nin bahar dönemi 12 Nisan'da tamamlandı. Katılım ve ilgi beklenenin üzerindeydi. 12 farklı atölyede, yüzlerce kursiyer, iki ay boyunca deneme, hikâye yazdı, sosyolojinin temel kavramlarını tartıştı, divan şiirinden örnek metinler inceledi, Türkçenin doğru kullanımına yönelik hassasiyet geliştirdi. Değerler Akademisi'nde ise işlenen konular aile değerleri, kariyer ve çocuklarla iletişimdi. Hayati İnanç, Hatice Kübra Tongar, Mehmet Teber ve Prof. Dr. Nevzat Tarlan gibi alanında uzman isimler tarafından gerçekleştirilen dersler, pandemi önlemleri kapsamında Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal medya hesaplarından canlı yayınlı yapıldı.

After the Kahramanmaraş Academy, the Kahramanmaraş Metropolitan Municipality is now starting the Values Academy. The spring semester of Kahramanmaraş Academy ended in the 12th of April. The level of attendance and interest surpassed expectations. Hundreds of students worked in 12 different classes for two months while writing essays and short stories, discussing the basic principles of sociology, analysing example texts from divan poetry and learning how to use Turkish the correct way. Topics handled in the Values Academy were family values, career and communication with children. These lectures were given by professionals of their area of expertise such as Hayati İnanç, Hatice Kübra Tongar, Mehmet Teber and Prof. Dr. Nevzat Tarhan. Due to pandemic precautions these lectures were given as live feed from the social media accounts of the Metropolitan Municipality.

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi ve Sütçü İmam Üniversitesi
DEĞERLER AKADEMİSİ
Yazar
Hayati İNANÇ
“Ailede Eşler ve Çocuklar Arasında İletişim”
Moderatör: Öğr. Gör. İsmail GÖKTÜRK
Instagram **CANLI YAYINI**
@buyuksehirkahramanmaras

15 Mart
Pazartesi
20:00

Milli Mücadelenin 100. Yılında

Kahramanmaraş'a dair bugüne kadar çeşitli kitaplar hazırlanmıştır. Kahramanmaraş İl Kültür Müdürlüğü'nün hazırladığı *Akdeniz'in Altın Kenti Kahramanmaraş* veya Yapı Kredi Yayınları arasından çıkan *Dağların Gazeli Maraş* bunlardan ikisi sadece. Önceki yıllarda da gerek Kahramanmaraş Valiliği'nin gerekse de Büyükşehir Belediyesi'nin bunlara benzer dergi veya kitap düzeyinde yayınları olmuştur. 2020'de çıkan *Milli Mücadelenin 100. Yılında Kahramanmaraş* ise, birincisi 100. yıla özel olması, ikincisi yepyeni fotoğraf ve yazılarla, âdeta 100 yılın dökümünü yapması açılarından diğerlerinden ayrılıyor. Ticaret, turizm, edebiyat, tarih, geleneksel el sanatları, dağ ve yaylalar, tarım kitabın bazı konularını oluşturuyor.

Mesela Kahramanmaraş edebiyat tarihine dair üç yazı yer alıyor kitapta. Divan edebiyatı, halk edebiyatı ve Cumhuriyet döneminde Kahramanmaraşlı edebiyatçılar olmak üzere, üç farklı dönem, üç farklı yazıyla değerlendirilmiş. Bu üç makale okunduğunda, ayrıntıya inilmeden, Maraşlı edebiyatçılara dair fikir edinmek mümkündür. Aynı yöntem, diğer alanlarda da uygulanmış. Doğru bilgilerle, Maraş'a dair fikir edinmek, belki Maraş kültür tarihine giriş yapmak isteyenler için, bir başvuru kitabıdır *Milli Mücadelenin 100. Yılında Kahramanmaraş*.

Kahramanlığın Destanı

Maraş-Fransız Harbi'nin efsane isimlerinden biridir Şehid Evliya. Diğer isimleri de hatırlayalım: Arslan Bey, Şeyh Sezai Efendi, Muallim Hayrullah, Yörük Selim, Millîş Nuri. Kılıç Ali'yi ise, hakkında çıkan tartışmalardan dolayı merak ediyorum. Acemli Camii isminin bir dönem Şehit Evliya Efendi diye değiştirildiğini öğrendiğimde, bu ecdadımıza karşı ilgim daha da artmıştı. Şehidimizin mezarı da bir ara yine bu camii avlusundaymış. Cenazesi de bu camiden kaldırılmış. Fakat maalesef bu fedakar şehidimize ilgili elde fazla bilgi bulunmamaktadır. Bu da canımızı acıtan bir durum.

Tarihiçi yazar İbrahim Kanadıkırık, yeni kitabı *Şehid Evliya Efendi Destanı*'yla (Cümle Yay.) bu efsane ismin üzerindeki karanlığı, biraz olsun aydınlatmaktadır. Kanadıkırık, daha çok Şehid Evliya'nın Maraş Harbi'ndeki yeri üzerinde durmuş. Merkezdeki olay, Maraş Harbi... Bu savaşın önemi, tarih içindeki etkisi ve anlamıdır. Sonrasında ise, Şehit Evliya'nın bu anlamı büyük savaş içindeki dolduramaz yeri ve faaliyetleridir. Fakat bu arada Kanadıkırık, Şehid Evliya'nın tahsili, şahsiyeti ve ailesine dair de çok önemli bilgiler vermektedir.

100th Year of the War of Independence

Various books have been written about Kahramanmaraş to this day. *Kahramanmaraş the Golden City of the Mediterranean* by the Kahramanmaraş Department of City Culture and *Maraş, the Ghazal of the Mountains* by Yapı Kredi Publishers are just two of them. The Governorate of Kahramanmaraş and the Metropolitan Municipality also published similar magazines and books previously. The 2020 book *Kahramanmaraş on the 100th Year of the War of Independence* differs from the rest because first of all, it was made especially for the centenary and secondly, it has brand new photos and essays making it like a break-down of the past century. Some of the subjects handled in the book are trade, tourism, literature, history, traditional hand-crafts, mountains, plateaus and agriculture.

There are three essays on the literary history of Kahramanmaraş. Three different periods—divan literature, folk literature and authors of Kahramanmaraş during the Republic—have been handled in three different essays. After reading these three essays you could have a rough idea about the authors of Maraş. The same method has been implemented in different areas. *Kahramanmaraş on the 100th Year of the War of Independence* is a guide to those who wants to learn about Maraş and to be acquainted with the cultural history of the city.

The Epic of Heroism

Martyr Evliya is one of the legendary names of the Maraş-French War. Let's remember the other names: Arslan Bey,

Sheikh Sezai Efendi, Muallim Hayrullah, Nomad Selim, Millîş Nuri. I was interested in Kılıç Ali due to the discussions revolving around him. When I heard that Acemli Mosque was renamed as Martyr Evliya Mosque for a short period of time I got really curious about this ancestor of ours. The grave of this martyr was once on the patio of this mosque. His funeral also took place there. Unfortunately, there isn't much information about this martyr and this hurts us deeply.

The historian-author İbrahim Kanadıkırık has a new book out called *The Epic of Martyr Evliya Efendi* (Cümle Press) which illuminates the darkness lurking over this name. Kanadıkırık tries to stress the importance of Martyr Evliya in the Maraş War. The central event is the Maraş War, and its importance, meaning and effect in history. Later on we fill the gaps with what Martyr Evliya did in this great war. Kanadıkırık also gives us valuable information on the education, personality and family of Martyr Evliya.

MARAŞ İŞİ
MARAŞ SİM SIRMA

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi'nin başvurusu üzerine 11.02.2021 tarihinde Türk Patent ve Marka Kurumu tarafından Kahramanmaraş'ın coğrafi bir işareti olarak tescil edilen Maraş İşi/ Maraş Sim Sırma; kumaş üzerine deri, kumaş veya karton ile kabartma yapılarak desen oluşturulup, sim ipi veya altın sırma ile işlenir. Maraş İşi / Maraş Sim Sırmanın tarihi, Selçuklulara kadar uzanır.

MARAŞ WORK
MARAŞ GOLD THREAD

Upon the application of Kahramanmaraş Metropolitan Municipality, "Maraş work / Maraş gold thread" was registered as a geographical symbol of Kahramanmaraş on 11.02.2021 by the Turkish Patent and Trademark Office. It is made with embossed leather, cloth or cardboard patterns upon cloth that is later stitched with glitter or gold thread. The history of Maraş Work / Maraş Gold Thread goes all the way up to the Seljuks.

EDEBİYATIN BAŞKENTİ

KÜLTÜR

YAYINLARINA

DEVAM EDİYOR...

KAHRAMANMARAŞ
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ

KÜLTÜR
YAYINLARI

UNESCO

yükleniyor...

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

KAHRAMANMARAŞ
city of literature

• Candidate
• UNESCO Literature City
• in 2021